

KONAK

Antik Tiyatrolarımız

HIDRELLEZ
SMYRNA'DA GÜNDELİK YAŞAM
GÜNÜMÜZDE GÜNDELİK YAŞAM
ŞARKILARDAKİ İZMİR
ŞADAN GÖKOVALI PORTRESİ
ŞEHİR VE CAN DOSTLAR

Islık

Düş değil bu gerçek; Ege'de insanlar binlerce yıl önce de tiyatrolarda bir araya gelir, hayata ilişkin görüşlerini ortaya sererlerdi. Böylelikle halkın sesi gür çıkardı. Antik dönemlerde tiyatrolarımız ve çevresinde biçimlenen yaşamlar, uygarlık tarihine sonsuz katkı sundu.

Dileğimiz bu katkıdan insanlığın her geçen gün daha fazla pay alması ve ne savaşların, ne de açlığın; yokluğun, derdin ve tasanın yeryüzünde kalmamasına dairedir...

Ve şimdi bir ıslık çalıyor! Duyuyor musunuz? Antik dönemlerden bugüne uzanan yolda çınlayan bir ıslık sesi var! Ege'nin, bölgenin merkezi İzmir'in çıkardığı bu sese kulak vermeyecek misiniz? Bu sesin bir yankısı olmalı! Üzerinde yaşadığımız topraklarda hayat binlerce yıldan bu yana aslına uygun bir şekilde akıyor. Tiyatrolarında, zeytin ağaçlarının altında düşün temelli, demokrasi kültürünü özümsemiş ve heyecanlı ıslığını çala çala...

Merhaba

Bir yenilenme mevsiminden daha merhaba. Küresel salgın nedeniyle içe kapandığımız kışı ardımızda nice umutlarla bıraktık. Hayat, virüslere, salgınlara aldırmandan kendi döngüsünü yaşamaya devam ediyor ve dallarımız yeniden tomurcuklanır, çiçeğe dururken biz de en eski mevsimlerimize gittik. Antikçağ İzmir'inin antik tiyatrolarının sahnesine çıktık, hikâyelerini bugünlere taşıdık. Coğrafyamızın demokrasi geleneği binlerce yıl önceye uzanıyor ve bu kültürün başat unsuru olarak antik tiyatrolar karşımıza çıkıyor. Bu alanlarda biçimlenen hayatlar şüphesiz ki medeniyete ivme kattı. Ege'deki, Ege Bölgesi'nin merkezi İzmir ve çevresindeki antik sahnelerden yükselen düşünce, birlikte hareket etme ve sanatı odak alma temelli bu yaşam pratiği, şehrimizin bugününün de gerçeğidir. Dünya Tiyatrolar Günü'nü kutlamaya hazırlanıyoruz ve istedik ki bu süreçte, İzmir'in evrensel kültür mirasına armağan ettiği antik tiyatroları bir bütün halinde yansıtalım. Böylelikle, bu eşsiz yapıların insanlığa sunduğu kültürü, fazlasıyla sahiplendiğimizi bir kez daha haykıralım.

Ömrünü Ege kültürü başta olmak üzere ekin hayatına adanmış; bilgi birikimini genç kuşaklara aktaran ve hep üreten; Herakleitos'un İzmirli bir hemşehrisi olmakla gönenen; yakın tarihimizin kahramanlarından Halikarnas Balıkcısı Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın manevi oğlu Prof. Dr. Şadan Gökova'yı geride bıraktığımız 31 Ocak günü yitirdik. Dergimiz KNK'nın da düzenli yazarları arasında yer alan hocamızın, İlkbahar 2021 tarihli sayımız için kaleme aldığı, Efes Antik Kenti'ne dair yazısının, son yazısı olduğunu bilemezdik... Ancak şunu biliyoruz ki Şadan Gökova'nın açtığı yolda şimdi binlerce genç ve yetişkin insan yürüyor. Hocamızın bilgeliği de o güzergâhı aydınlatmayı sürdürüyor.

Tazelenmeye dair dileğimizle hazırladığımız dergimiz KNK'nın ilkbahar sayısında da birbirinden ilginç konu ve konukları sizlerle buluşturuyoruz. İzmir'in şarkılara konu olan güzelliği ve bu güzelliğin notalara dökülmüş hali var sayfalarımız arasında. Şehrimizin binlerce yıl önceki yaşam geleneğiyle günümüzdeki akışını ayrı ayrı derledik. Ortaya bütüncül bir yaşamın yansıması çıktı. Bizleri yurt dışında temsil eden genç sanatçımız, Kemeraltı'na odaklanan sinemacılarımız, sürdürülebilir yaşam geleneğini yaygınlaştırmak için uğraş verenlerimiz, "onlarsız olmaz" dediğimiz can dostlarımız ve birbirinden ilgi çeken konularımız ile yine birlikteyiz.

Keyifli okumalar dilerim.

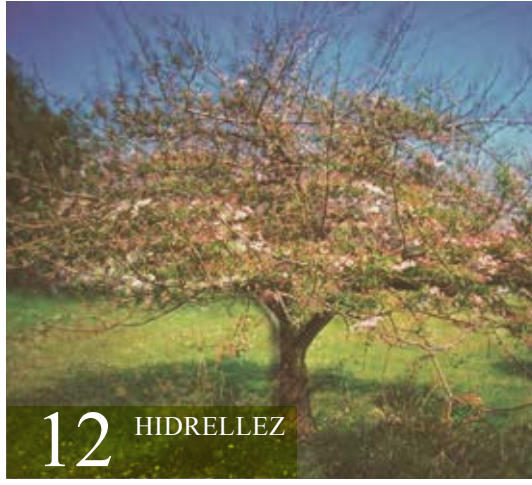
Abdül BATUR

Mimar

Konak Belediye Başkanı

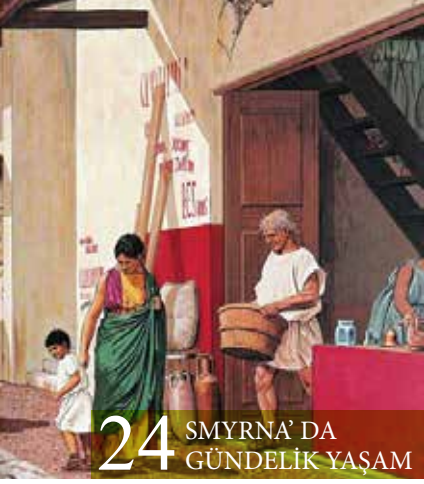
8 UYANIŞ

12 HIDRELLEZ

18 ŞARKILARDAKİ İZMİR

24 SMYRNA'DA GÜNDELİK YAŞAM

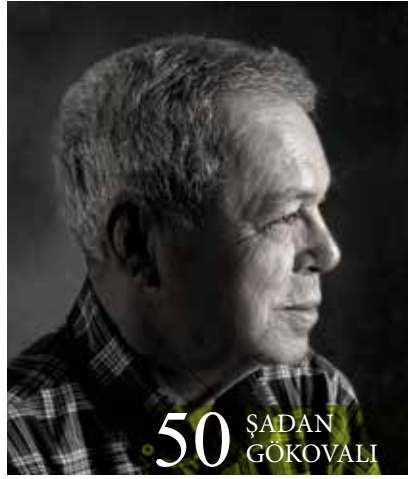
32 İZMİR'DE HER GÜN UZUN SÜRER

38 ANTİK TİYATROLARIMIZ

46 ANTİK TİYATRONUN YANKISI

50 ŞADAN GÖKOVALI

54 ERGUVAİNİ ŞEHİR EFES

KNK 2021 *İkbahar*

Konak Belediyesi Adına Sahibi
ABDÜL BATUR
Mimar
Konak Belediye Başkanı

Yayın Koordinatörü
OZAN YAYMAN
(Sorumlu Yazı İşleri Müdürü)

Editör
İPEK YAŞAR
TEODORA HACUDİ

Görsel Tasarım
BİRGÜL ARICA

Halkla İlişkiler
EMİNE KALABALIK

Kültür Sanat
ABDULLAH TUNALI

Hukuk Danışmanı
MİNE GENÇ

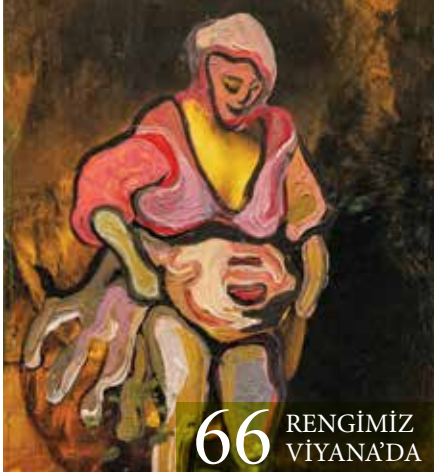
Yönetim Yeri: İzmir Konak Belediyesi
Dokuz Eylül Meydanı No:6 Basmane / İZMİR
Tel: +90 232 484 53 00
www.konak.bel.tr
knkdergi@konak.bel.tr
Basım: Hürriyet Kağıt Ürünleri Dergi Ofset Mat. San. ve Tic. LTD. ŞTİ.
Tel: +90 232 435 69 69
Yayın Türü: Yerel Süreli – Üç ayda bir yayımlanır, para ile satılmaz
Yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Baskı Tarihi: ŞUBAT 2021

62 YÜREĞİMİZDE
BİRİKEN

i ç i n d e k i l e r

66 RENGİMİZ
VİYANA'DA

70 ÜNÜ
SINILARI AŞTI

72 HAYALİ
CİHAN DEĞER

78 ŞEHRİN
DÜSTURU

80 ŞENLİĞİMİZE
ŞENLİK

84 CANIMIZA
CAN

88 HİKAYEMİZİN
TOUMU

94 BİR KİTAP
BİR TANITIM

Uyanış

*“Erimek belirsizce her şeyde / Karışmak sulara, yıldızlara /
Sinmek kokusuna mor menekşenin / Yanmak damar damar
nefes nefes / Yaşamak tükene tükene...” diyor ya hani Bedri
Rahmi Eyübođlu! İşte o vakitlerdir şimdi yaşadığımız. Hayatın
delikanlılık çağına saydığımız; yeliyle, kokusuyla, rengi ve
ahengiyle baştan çıkaran ilkbahardır kapımızı çalan... Şimdi
doğaya karışma ve tazelenme zamanıysa, haydi o halde;
kokusuna sinmek için bir menekşe seçelim.*

Tedirgin, gergin, doğamıza aykırı günler, aylar geçirdik. Mevsimleri boynu bükük yaşadık. Dostlara sarılmayı, sokaklarda salınmayı, kalabalık yolları özledik. Tüm dünya kötü bir kurgunun zoraki paçası oldu. Bunaldık. İsyân ettik. Kayıplar verdik. Eskiye methiyeler düzdük. Ne çok mutluymuşuz gördük. Sıkışıp kalmanın boğucu yalnızlığında yeni alışkanlıklara sarılarak tutunduk. Tam bir bahar önce ne olduğunu anlayamadan doğadan elimizi çektik. Güneşi saat aralıklarına tabi izledik açık alanda. Çocuklarımızla, dostlara evlerimizin kapılarını kapattık. Pencereimizden görebildiğimiz kadar seyre daldık dallardaki sakin uyanışları. Yenilenmeyi, arınmayı, uyanmayı, ayağa kalkıp sınıksız durmayı, gücümüzü, sabrımızı, direnmeyi biz de tıpkı doğa gibi her dem esnek olabilmeyi öğrendik geçen bahardan beri...

*Bahar mevsimidir hemdem-i saba olalım
Gül ile dost kokusuyla aşına olalım*

CEMRE

Cemreler düştü. Toprak yağmura doyamasa da arınmaya çalıştı elde olanla. Umudu ekti, bereketi toplamaya niyetlendi. Kirazlar ak çiçekleriyle süslemeye meyletti tarlaları, papatyalar beyaz coşkusuna kırmızı gelincikleri ortak etmeye hazır bu bahar da. Güller tomurcuklarını olgunlaştırıyor, kokusunu demliyor, dallarını hazırlıyor, niyetlerimizi asabilmemiz için. Doğa elini hiç çeker mi bizden? Bizim ona sevdamızdan hiç haberdar olmaz mı? Umudumuz olduğunu bilmez mi? Bereketli bir anne elidir toprak, azı çok eyler. Şefkatlidir. Anlayışlıdır. Hafta sonları atlayıp arabalarımıza yakınımızdaki güzel yerleri gezmeyi çok özledik. Sığacık, Seferihisar, Urla, Karaburun, Foça, Şirince, Birgi... burnumuzda tütüyor. Bereketli rengarenk tezgahları, ılık sabahlarda denize karşı çaylarımızı yudumlamayı, kıvrımlı hareketli sokakları arşınlamayı kaç zamandır hayal ediyoruz.

FESTİVALLER İLE...

Baharda festivallerle coşar şehrimiz. Her ilçemizde ayrı bir heyecan, ayrı bir uyanış olur. Ot, enginar, çiçek, nergis, tohum takas, tiyatro, kukla günleri, kadın yönetmenler festivalleri, çocuk şenlikleri, bisiklet turları... Takvim kalabalık, günler cıvıl cıvıldır. Bu baharın diğer baharlarımızdan tek farkı yüreğimizdeki derin hasret belki de. Yoksa biz her bahar aşık oluruz, Sezen' i son ses açar, kendimize bir yol buluruz.

GÜL DALI

Kalabalıklar tehlikeli, toplanmalar yasak diye doğa uyanmayacak mı? Bereket ve toprak tanrıçası Demeter, kızı Persophone ile kavuşmayacak mı? Tomurcuğu patlatıp yemişi tatlandırmayacak mı? Hadi canım ordan! Bunun adı bahar. Bunun adı umut, uyanış, tazelenme, şifa, aşk, bereket; bunun adı coşku. Bu yaşadığımız hayat. Düğün de bizim yas da. Yağmur da bizim, kar da. Bağ da bizim toprak da. Ekin de bizim, harman da. Bazen gürül gürül kalabalıklarımızla, bazen mahzun yalnızlığımızla. Ama illaki hayallerimiz ve umutlarımızla. Gül dallarına en çok sağlık dilekleri asılacak bu yıl. Her seneden farklı isteklerle bezenecek hayallerimizi çizdiğimiz kağıtlarımız. Hızır ile İlyas en çok bu bahar yardım edecek bize. Ateşlerden atlarken kalabalık olamayacağız belki ama niyetlerimiz gerçekleşecek. Rengarenk dallı güllü elbiselerimizi kendi kendimize giyeceğiz belki, ama muhakkak giyeceğiz.

Tazelensin Umutlar

*Aç perdeleri İzmirli! Kapını pencereni
güneşe, temiz havaya aç.
İçeri, meyvelenmiş taze dallar girsin.
Doğanın, yeniden yeşeren hayatı
dolsun.*

*Evler temizlendi mi? Bayramlık
giysiler çıkarıldı mı? Körpe otlarla,
tazecik sütlerle şen sofralar hazırlandı
mı?*

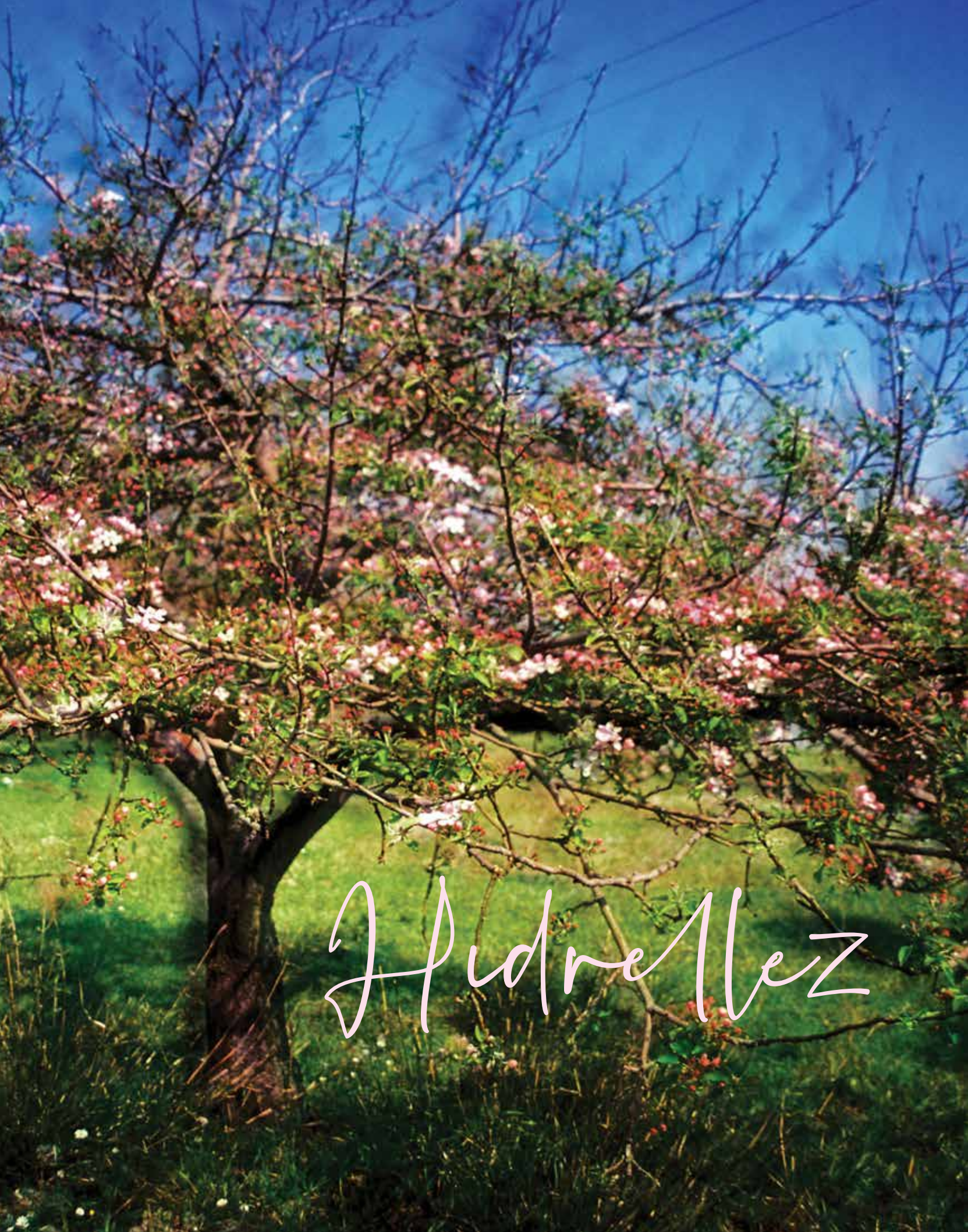
*Sımsıcak yaz günlerine hazırlanıyoruz.
Mevsimlerden bahar, günlerden
şans, günlerden talih çünkü. Hızır
Günü'dür şimdi. Hidrellezdir. Çık
sokaklara İzmirli! Say ki Hızır ile
İlyas peygamberler yeryüzünde,
denizin kenarında buluşmuş; yaz
müjdelemeye, dilekleri toplamaya
gelmiş! Kıştan çıkmışız, derdi kederi
Hidrellez ateşinde yakmışız. Böyle bir
gecede evde mi durulurmuş! Adağını,
dileğini hazırla! Ya gül ağacına
bırakırsın yahut şafakta suya atarsın.*

*Bolluk bereket, sağlık, aşk dilersin...
Doğanın canlanmasıyla bir, talihimiz
de açılır belki, belli mi olur! İnsanın
umudu hiç bitmez çünkü. İyiye, güzele
inancımız tükenmez.*

*Biz Doğu Akdeniz'in halkları;
Mezopotamya'dan Batı Anadolu'ya,
İran'dan Yunanistan'a... Hep
birlikte göğe bakarız. Doğanın
uyanişı, insanın yenilenişi, dileklerin
gerçekleşmesi adına Doğu Akdeniz'in
beş bin yıllık yaz bayramı Hidrellez'i
kutlarız.*

*Biz hep yeniden, yeniden başlamayı
doğadan öğrendik çünkü.*

Hudrellez

Sabiha

TANSUĞ

Araştırmacı Yazar

Etnolog-Koleksiyoner

şimdi bahardır ve heyecanımıza diyecek yoktur. şimdi güllerden, papatyalardan taç yapıp, başa takma zamanıdır. Lirik heyecanlara saydığımız büyüü mevsimden girdik. Kainatın bize sunduklarına şükrederek; bereket, bolluk ve sağlığımız daim olsun diye ellerimizi göğe uzattık... Kağıttan yaptığımız kayıklara yükleyip denize saldığımız dileklerimiz karşılığını bulsun, dünya barış yurdu olsun diye alanlara çıktık ve sesleniyoruz Hızır İlyas'a: Duy bizi!

Hıdrellez Ateşi İçimizde

Anılarımda ve fotoğraflarda kalan 1949'un 6 Mayıs sabahı giyinip kuşandık, tarandık, süslendik, kokulu pembe okka gülleri elimizde, Karataş, Uzun Yol, Asansör, Karantina'nın kızlarıyla şafak vakti buluşup, birlikte deniz kenarına gidip, kayıklara bindik... Yazdığımız istek kağıtlarımızı denize bıraktık... Bizim gibi yüzlerce İzmir halkının bıraktığı beyaz dilek mektupları mavi denizin durgun suları üzerinde her an biraz daha ıslanarak yüzüyorlardı. Geleneđe göre kimse bu kağıtları, dilek mektuplarını birbirlerine göstermez ve açıp okumazdı. Onu ancak isterse, "Hızır İlyas Hazretleri" okuyacaktı. Böylece düşünölen, arzulanan isteklerin yerine gelmesi için, şafak vakti, daha çok kızların, kadınların doldurduğu İzmir Körfezi, bir şenlik yerine dönüşürdü.

5 Mayıs gecesi de her mahallede büyük bir ateş yakılır, çoluk çocuk, genç, ihtiyar ateş üstünden atlayıp, bedenlerinin kötölüklerden, hastalıklardan arınacağına ve sıhhatli, neşeli, güçlü bir yaşama geçeceklerine inanırlardı. Bir de evlerin bahçesine sembolik olarak ev isteyen taşlardan ev yapar, çocuk isteyenler ağaca salıncak kurar, sevgilisiyle kavuşmak isteyen taş ve yapraklardan yatak, çeyiz odası yapar, seyahat etmek isteyen çubuklardan tren ve insan figürleri yaparak isteklerini Hızır İlyas'a iletirlerdi.

DOĞAYLA EŞLEŞME

Kızıl Çullu mesire yerine gidilir, yerlere kilimler serilir, sofralar açılır, kuru köfteler, börek, çörek, yaprak sarmaları yenilip piknik yapılırdı. Oralarda, taş aralarında açan soğanlı, uzun saplı, uçları buğday başağı gibi küçük küçük beyaz çiçekli olan, “kangal” veya “kireçli” adı verilen bir bitkinin güçlü sapı koparılıp; eline, koluna, dizine, sırtına, göğsüne defalarca vurarak, “Elime, koluma kuvvet, göğsüme, sırtıma güç ver Yarabbi” diyerek dua ederlerdi. O sabah kahvaltıda taze süt içmek ve soğan kabuğuyla kaynatılan kırmızı kabuklu katı yumurta yemek, aile bireyleri arasında yumurta tokuşturmak, bereketli bir yaz geçirme isteğini dile getirirdi.

ÇİÇEKLİ TAÇLAR

O gün başa pembe gül takmak, koklamak, gül suyuyla yüz yıkamak, nurlu güzel bir yüzle, baharı karşılamanın sembolü sayılırdı. Ayrıca gençler toplanıp, Kadifekale’ye yürüyerek çıkar ve gün boyu eğlenirlerdi. Papatyalardan, sarı çiçeklerden ördükleri taçları kızlar, delikanlılar, çocuklar başlarına takarlardı. Kültürpark’ta da her yaşta halk toplanırdı. O tarihlerde parktaki tahta bankların üzeri rengarenk gül çardaklarıyla kaplıydı. Bir tarafında günün gazetesi konan yerler ve sık sık çöp kutuları yer alırdı. Tenis Kulübü’nde tenis oynayanlar olduğu gibi, parkta gençler ip atlayıp, top oynayıp, sek sek oyunları düzenler, gülüp oynanırdı. Ayrıca Kordon’da yürüyüşler yapılırdı. Ve küçük palmye ağaçlarının dalları başımıza

değerdi. Ve birbirinden güzel İzmir’in Kordon’undaki tarihi cumbalı evler, birer kuş şatoları gibiydiler.

ETKİLEŞİM

Gümrük’te deniz kenarındaki yola oturup ayaklarımızı denize bırakır, taze kavrulmuş çekirdekleri çıtır çıtır yiyip, kabuklarını da bir güzel denize atardık. Bizim bu keyfimize Karataş’ın çilli yüzlü, sarışın, fıkır fıkır Musevi kızları, küçük parmaklarına geçirdikleri kırmızı naylon minik çantalarını sallayarak, kloş eteklerinin üzerine vura vura yürüyüp, Kordon’a çıkardı. Delikanlılar da yeni moda küçücük naylon çantalarına imrenerek bakıp (evlenmeyin bekarlar naylon kızlar çıkacak) diyerek atıfta bulunurdu. Biz de onların “hamursuz bayramlarına” katılıp, sunulan çeşitli hamursuz bisküvilerinden yerdik.

Fotoğraf: APİKAM arşivi - 1940’lı yıllar körfeze dilek mektubu bırakan İzmirli

BARIŞ GETİRSİN

1945'den 1950 yılına kadar İzmir'de geçirdiğim Hıdrellezlerimi burada sıraladığım yerlerde geçirdim. Böyle dostluklar, arkadaşlıklar, hepsi anılarda kaldı. Yıl 1950, yarım asır önceden bir ses, şimdi ise 2021'in İzmirli güzel çocukları, gençleri, bahar bayramınız, Hıdrelleziniz kutlu, mutlu, dostluk ve barış içinde geçsin. Hepinize yürekten sevgiler. Size bir kucak dolusu bahar çiçekleri gönderiyorum.

ŞEHİR

(...)

**Yeni bir ülke bulamazsın, başka bir deniz bulamazsın.
Bu şehir arkandan gelecektir. Sen gene aynı sokaklarda
dolaşacaksın. Aynı mahallede kocayacaksın;
aynı evlerde kır düşecek saçlarına.
Dönüp dolaşıp bu şehre geleceksin sonunda. Başka bir şey
umma-
Ömrünü nasıl tükettiysen burada, bu köşecikte,
Öyle tükettin demektir bütün yeryüzünde de.**

Konstantinos Kavafis / Çeviren: Cevat Çapan

İçlerinden İzmir Geçer Şarkıların...

Efendim, gerdanlığımız Birinci Kordon'daki Şehir Gazinomuzda hoşgeldiniz, şeref verdiniz efendim. Bu akşam biricik Körfezimize nâzır Şehir Gazinomuzda, karşımızdaki Karaburun dolaylarından gelen lâtif imbat rüzgarlarının ferahlatıcı serinliğinde, birbirinden değerli saz üstadlarımızın eşliğinde yine çok değerli sesler bizlere İzmir şarkılarıyla, İzmirli şarkılar söyleyecekler. Biz peşinen İzmir şarkılarıyla, İzmirli şarkıların güftekârlarıyla, bestekârlarımıza en derin muhabbetlerimizle sevgi ve saygılarımızı sunuyor, yine kendilerini nazik ellerinizle alkışlamanızı rica ediyorum

efendim. Ah, elleriniz dert görmesin, ne güzel, ne içten alkışladınız değerlerimizi. Yaşayanlarımız muhabbetle sizlere teşekkür ediyorlar, ölmüşlerimiz ise lâcivert gökyüzünde birer yıldız olduklarından sizlere ışıltılarını gönderiyorlar. Evet; İçlerinden İzmir geçer şarkıların. O nedenle şarkılar onu söyler, o ise şarkıları çağırır. Hiç boşuna değildir, "İzmir'in dağlarında çiçekler açar" dizelerinin söylenmiş olması. Bestekâr Necip Mirkelamoğlu'nun, "Sensiz hayat İzmirim zor gibi geldi bana" diye mırıldandığımız şarkısı da aynı şekilde boşuna değildir. Bu ünlü şarkının pek bilinen bir iki dizesini

izninizle hemen paylaşayım efendim:

"Sensiz hayat İzmirim, zor gibi geldi bana/Bir münasip zamanda, mesela saat onda/Buluşalım Kordon'da, der gibi geldi bana"...

Pek bilinmese de efendim; Üstâd Sadettin Kaynak'ın da İzmir ile bir şarkısı vardır, "Bakışları hovarda, buluşalım fuarda" diye başlar, "Bu yıl da sonbaharda buluşalım fuarda/ Gel bu gece fuarı gezelim/Dans edip eğlenelim" diye sürer; üstelik de bu karcıgar bestenin güftesi de Üstâdımıza aittir.

Gerçi güfte ve şarkılardan konuşuyoruz ama şiiri iskalamak hiç olur mu, olmaz elbet ve Cahit Külebi'den hemen şu dizeyi not düşelim efendim:

“İzmir'in denizi kız, kız deniz kokar”.
Hadi bir şiir de Uralı şair ve yazarımız Necati Cumalı'dan gelsin. Şiirinin adı Sunu: *“Küçüğüm, sen şimdi on sekizindesin/Güzelliğin gün günden dillere destan/Hatırimda her biri seninle canlanan/İzmir'in günlerinde gecelerindesin/ (...) Aşkı şehirler yaratır, şehirler yaşatır*

diyorum/Gün gelir aşklarıyla anılır şehirler anılırsa/Niyetim sevdalı sözler etmek de olmasa/İzmir için ne yazarsam sana sunuyorum”
Yine şarkılara dönelim mi, dönelim. Hemşehrimiz Dario Moreno'nun, *“Cânım İzmir”* demesi ayrı bir taçlandırma değil midir? Ya da kentimizin onun ağzından dinlemeye doyamadığımız diğer efsane şarkısı *“Deniz ve Mehtap”*, hiç unutulur mu? Gördünüz değil mi İzmir'in şarkılardaki renkleriyle tatlarını.

RAKIM ELKUTLU ZARAFETİ

Biliyor musunuz yine İzmirli Rıfat Moralı'nın sözlerini yazdığı ve yine İzmirli ünlü bestekâr Râkım Elkutlu'nun bestelediği şu şarkıyı ne zaman dinlesem bende hep Birinci Kordon'dan esinlenilmiş duygusu yaratır: *“Mümkün mü unutmak güzelim neydi o akşam/ Rüya gibi, hülya gibi bir şeydi o akşam.”* Kendisini yakından tanıyanlardan olan Nail Moralı'nın

anılarından öğrendiğimize göre, “beyaz sarıklı, sevimli, kibar, modern bir zat” olan Râkım Elkutlu, Konak’taki Milli Kütüphane’nin arkasındaki Rafâi Tekkesi’nin şeyhi olup, İkinci Beyler Sokağındaki yerinde Mevlevileri ağırlamış. Ben burada biraz ileri gidip şeyh efendi Râkım Beyin bestelediği şarkılardaki, kimilerince “ustalıkla (!)” müstehcen bulunacak bazı şarkı sözlerinden alıntılar yapmak istiyorum. İstiyorum ki özgürlüğün kalesi İzmir’imizle ilgili bu muhabbetimiz daha da şenlikli olsun. Evet, Şeyh Efendimizin bestelediği şarkıların sözlerine bakar mısınız... *Gel koynuma gir lâne-i can kendi evindir* (Acem Aşîran- Güfte M. Cenânî Kandiye), *Ne arzu var ne tâkat visâl dillerde kaldı* (Bayâti-Güfte Orhan Rahmi Gökçe), *Bin ömre değer bir gecenin zevk u safâsı* (Dügâh), *İçip içip de bu akşam seninle mest olalım* (ferahfezâ- Güfte Nâhit Hilmi Özeren), *Gel üzme beni kaşları çatma güzel kız* (Hicaz), *Gündüzüm karanlık gecem uykusuz* (Hicaz- Güfte Fuat Edip Baksı), *Müşâtakına göster o güzel çehreni, kaçma* (Hicaz- Güfte Nâhit Hilmi Özeren), *Yürü hey bî-vefâ hercâi güzel* (Hicaz- Güfte Rızâ Tevfik Bölükbaşı), *Bekledim fecre kadar gelmedin* (Hicazkâr-Güfte Nâhit Hilmi Özeren), *Seni çok sevdi bu gönülüm beni terk etme kadın* (Hicazkâr- Güfte Nâhit Hilmi Özeren), *Bir safâ bahş*

edelim gel şu dil-i nâ-şâda (Hüseynî- Güfte Nedîm), *Çeşme başında duran şu güzel köylü kıızı* (Hüseynî), *Rûhumun ihtiyâcı cânânım...* (Hüseynî Aşîran), *Aşkın bana bir gizli elem oldu güzel yâr* (Hüzzâm- Güfte Nâhit Hilmi Özeren), *Bekledim yıllarca lâkin gelmedin ey nazlı yâr* (Hüzzâm- Güfte Hüseyin Mayadağ), *Bir zamanlar gönlüme aşkı yakından çağladı* (Hüzzâm), *Gönül bu ne durur ne de söz dinler* (Hüzzâm- Güfte Nâhit Hilmi Özeren), *Bıktın mı siyah gözlü güzel kız elemimden* (İsfahan- Güfte Kâmil Sesli), *Nedir bu handeler bu işveler bu nâz ü istiğna* (Karcığâr- Güfte Nâhit Hilmi Özeren), *Sevdim bu yaz bir esmer* (Karcığâr), *Demedim hiç ona kimsin ve nesin sen, ne adın* (Kürdîli Hicazkâr- Güfte Orhan Rahmi Gökçe).

MAHZUN PRENSES

Burada şarkı adlarına nokta koyup bu “Demedim hiç ona kimsin ve nesin sen, ne adın” adlı şarkıyla ilgili bir anıyı aktarmanın tam da sırası. Anıyı yaşayan kişi, İzmirli, Taş Bebek unvanını haklı biçimde elde etmiş Gönül Yazar’a, ‘Yazar’ soyadını veren şarkıcı Necdet Yazar. Karataş’taki apartman dairesinde karşılıklı çaylarımızı içtiğimiz sıra anlatmıştı, nakledeyim efendim. İran Şahı Rıza Pehlevi ve “Mahzun Prenses” adı takılmış eski eşi Süreyya İzmir’de

konukturlar. Konukluklarının nedeni Süreyya’nın Şah’a bir türlü bir velihat doğuramamasıdır. Birisi akıl vermişti; İzmir’de Meryem Ana Suyu’ndan içerse, kraliçenin çocuğu olacaktır. Şah ve Şahiçe bu akılverene inanır, o nedenle İzmir’e gelirler. Onurlarına bir akşam Varyant’taki Şato Gazinosu’nda sözlü sazlı, elbette yemekli gece düzenlenir. O gece iki konuğun karşısında şarkı söyleyenlerden birisi çaylarımızı içtiğimiz sıra bana bu anısını anlatan hemşehrimiz Necdet Yazar’dır. Üç şarkı söyler. Şarkısı söylemesi bittiğinde Şah, kendisine, “dana gözü” büyüklüğünde altın hediye eder. İşte o şarkılardan birisi bu şarkıdır.

MÜMKÜN MÜ UNUTMAK

Evet, Râkım Hocamızın bestelediği şarkıların insanın içini ısıtan, kanını kaynatan adlarına biraz daha bakalım mı, bakalım tabii: *Bir siyah çevre dolaşmış gibi kirpiklerine* (Muhayyer), *Hayâl içinde akıp geçti ömr-i derbederim* (Nihavend-Güfte Nâhit Hilmi Özeren), *Bir yaz gecesi Çamlıca mehtâbına geldin* (Rast), *Aşkın ne güzel zevkini sürdüktü seninle* (Sabâ- Güfte Nâhit Hilmi Özeren), *Beyhûde kaçırma gözünü sevgilim benden* (Uşşâk), *Bir gün ne olur gel beni bûsenle sevindir* (Uşşâk- Güfte Nâhit Hilmi Özeren) ve *Mümkün mü unutmak güzelim neydi o akşam* “Nihâvend- Güfte Rifat Ahmet Moralı”. 4 Aralık 1948 ‘de yaşama gözlerini kapayan Râkım Hoca’nın cenazesinde de ilginç bir hadise yaşanır ki, o da şöyle nakledilir: “Asrımızın en büyük musikîşinaslarından biri olan merhum Bekir Sıtkı Sezgin, dostu ve hocası mevlevi bestekâr Rakım Elkutlu’nun cenaze namazı esnasında cereyan eden bir olaydan bahsetmektedir. Elkutlu’nun cenaze namazı, İmam Hatip olarak hizmet verdiği İzmir Hisar Camii’nde kılınırken civardaki bir radyodan şu şarkı duyuluyordu:

*Bana hiç yakışmıyor böyle intizar
şimdi/Matemzede gönlümde hayat bir
mezar şimdi/Ne ses var ne kahkaha
her ahu zâr şimdi/Matemzede
gönlümde hayat bir mezar şimdi./O
Benim Mehtâbımdı, O Benim
Güneşimdi/O Benim Her Şeyimdi,
O Benim Mehveşimdi/O Benim
Tesellimdi, O Benim Son Eşimdi/Nerde
Kaldı O Ahû, Nerde Lalezâr Şimdi.
Dostlarını cenaze namazını kılmaya
gelen insanları, bu nağme ve tecelli
derin bir hüzne dönüşmüş. Çünkü
Bayati makamında okunan bu eserin
bestekârı musalla taşındaki Elkutlu
idi.”*

“GÖZLERİNİN ESİRİ OLDUM”

Midilli’de doğan ancak son yıllarını
İzmir’de geçiren, yaşama gözlerini
İzmir’de yuman (d.1836-ö.1890)
Tanburi Ali Efendi de kentimizde
iz bırakmış bestekarlarımızdandır.

Hafızlarla dolu bir sülâlenin çocuğu
olan Tanburi Ali Efendi, genç
yaşında sevdiği kızla evlenemeyince
İstanbul’a gelir, burada musikî ve
din eğitimi alır. 1868 yılında Saray’a
“Sarıklı Müezzîn” göreviyle giren,
1885’de, 2. Abdülhamit tarafından
2. Abdülaziz’in tahttan indirilmesi
olayına karıştığı gerekçesiyle İzmir’e
sürgüne gönderilen Ali Efendi’nin
hemen bütün eserlerinin lirik,
romantik olduğu, ayrıca çok iyi
tanbur çaldığı bu işin uzmanlarınca
ifade edilir. Yine belirtildiğine göre
saptanan 147 yapıtıdan 84 kadarının
notası günümüze ulaşmıştır. Tanburi
Ali Efendi aynı zamanda Râkım
Elkutlu’nun da hocasıdır. Yeri
gelmişken Üstad’dan bir şarkısının
sözlerine göz atalım: *Her bir
bakışında neş’e buldum/ben gözlerinin
esiri oldum/tir-i nîgehinle ah
vuruldum/ben gözlerinin esiri oldum*
(Suzidil).

İMBAT İLE...

Peki daha yenilere gelsek de Ali ve
Aysun Kocatepe’nin, Kordonumuzla
özdeşleşmiş güzelim fayton
arabalarının tekerlek şıkırtılarında
birlikte söyledikleri “*Kordonboyu
Faytonlar*” şarkısının, “*Alsancak’tan
çıkacaksın günbatımı Kordon’a/
İmbatla hasret giderip bineceksin
faytona*” diye başlayan şarkıları
eşliğinde İzmir ile ilgili bir başka
coştursak pek uygun olmaz mı...
Görüyorsunuz değil mi değerli
okurum, İzmir’in içinden nasıl da
şarkılar geçmiş, kentimizin tacı olmuş.

İZMİRLİ ZEKİ

Aslında “*İçlerinden İzmir geçer
şarkıların*” başlığıyla kaleme aldığım
bu yazı; güftelerde İzmir adının
geçmesinin ötesinde İzmir’den
esinlenmeleri de taşıma amaçlı. Bu
bakımdan bir biçimde İzmir’i mesken

tutmuş nice müzisyenin varlığı kentimize ayrı değer kattığı için geniş kapsamlı olarak ele alınmaya değerdir. Bu müzik insanlarından birisi de İzmir’de doğmamasına karşın İzmirli Zeki diye anılan besteci ve ud sanatçısı Zeki Duygulu’dur (d.1907-Beyrut, ö.1974-İstanbul). Zeki Duygulu, ailesi 1911’de İzmir’e yerleştiği için tüm öğrenimini İzmir’de görmüştür. Aşağıda sözlerini okuduğunuzda hemen tanıdık gelen bestesi bende hemen bir çağrışım yapar. O çağrışımı sözleri aktrdıktan sonra belirteyim efendim:

“Ayrıldı gönül şimdi yine bir tek eşinden

Bulmakta teselli batan akşam güneşinden

Alnımdaki hattı yaşımın mâtemi sanma
Her çizgi açıldı acı hicran ateşinden”
Evet efendim, sizlerin de kolaylıkla

belirlediğinizi düşündüğüm gibi *“Bulmakta teselli batan akşam güneşinden” satırındaki güneş, biricik Körfezi’imizin batan güneşi, şimdi içinde bulunduğumuz Şehir Gazinomuzun karşısında grubu oluşturan güneş niye olmasın, değil mi?*

BİR GECE ANSIZIN...

Bu şarkının sözleri de hemen tanıdık geldi, öyle değil mi? Bestecisi Rüştü Şardağ, Ege Üniversitesi Gazetecilik Bölümü öğrenciliğimde Sanat Tarihi öğretmenimdi. 1983-1987 yılları arasında Halkçı Parti’den İzmir Milletvekili olarak TBMM’de görev yapmış olan Rüştü Şardağ, o yıllarda da şarkıları dillerden düşmeyen ünlü besteciydi ama nedense biz öğrencilerle hiç muhabbeti olmazdı.

Muhabbete yönelme girişimlerimiz karşısında da içinde bulunduğu sessizlikten çıkıp gelmezdi. Peki, *“Uzun Yıllar ötesinden hatırını sorayım mı?”*, *“Sana Nasıl susamışım, anlatamam hasretimi”* besteleriyle dinleyenin kanını kaynatan o Rüştü Bey bu Rüştü Bey miydi, hep merak ederdim. Güzelyalı Mektupçu Durağı’ndaki evinde Körfez’den esen imbat rüzgârının bestelediği bu eserlerin temelinde payı yoksa ben başka bir şey bilmem. Evet, 1915 yılında Halep’te dünyaya gelen, 1950 yılında kentimize yerleşen Rüştü Şardağ’ı, İzmir ile ilgili müziğin atardamarlarından sayarsam yanlış olmaz.

ŞARKILARDAKİ ŞEHİR

Evet, İzmir şarkılarda hep vardır efendim ya da şöyle mi desek ki, “şarkılar İzmirsiz olmaz!” Bu tümceden sonra hemen kısacık bir listeyi bilgilerinize sunayım: *Kalbim Ege’de Kaldı* (Yorumlayan Sezen Aksu. Söz Sezen Aksu, Şehrazat, Yelda Karataş-Müzik Attila Özdemiroğlu), *İzmir Yanıyor* (Yorumlayan Ferhat Göçer. Söz ve müzik Sezen Aksu), *İzmir* (Yorumlayan Ege. Söz ve müzik Ege), *İzmir* (Yorumlayan Haluk Levent. Söz ve müzik Murat Mermer), *İzmir Ağlıyor* (Yorumlayan Suavi. Söz ve müzik Yaşar Aydın), *Kemeraltı Güzeli* (Yorumlayanlar Ali ve Aysun Kocatepe. Söz Yaşar Aksoy, Müzik Ali Kocatepe), *Akdeniz Çocukları* (Yorumlayanlar Ali ve Aysun Kocatepe. Söz Tuğrul Dağcı, Müzik Ali Kocatepe.), *Bir Fuar Masalı* (Yorumlayanlar Ali ve Aysun Kocatepe. Söz Nebil Özgentürk, Müzik Ali Kocatepe), *Vay Duruşun Pek Yaman* (Söz ve müzik Ali Kocatepe).

İZMİRLİ BESTECİLERİMİZ

Ali Ulvi Baradan...
Ali Ulvi Baradan da İzmirli bestecilerimizden olup, 1915 yılında İzmir’de doğmuştur. Ünlü, “*Yemeni bağlamış telli başına*” şarkısı ona aittir. Ali Ulvi Baradan’ı 1984 yılında yitirdik.

Hayri Yenigün...
Hayri Yenigün ise 1839 yılında İstanbul’da doğmuş, 1923’te İzmir’e yerleşmiş, 1940’a değin 17 yıl İzmir’de kalmıştır. Hayri Yenigün’ün, Hüzam makamındaki, “*Ölürsem yazıktır sana kanmadan/kollarım boynunda halkalanmadan*” sözleriyle başlayan, 1912 yılında henüz 19 yaşındayken bestelediği segâh makamındaki şarkısı ne denli duygu yüklüdür... Hayri Yenigün, 1979 yılında Ankara’da ölmüştür.

Hüseyin Mayadağ...

Hüseyin Mayadağ da adı öne çıkan bir bestecimizdir. 1915 yılında Selânik’te doğan; İstanbul, ardından da İzmir’e yerleşen bestecimizi en çok Hüzam makamındaki, “*Hayat budur sevgilim, geçenler unutulur/Yâre ömrün versen, yine başka yâr bulur*” şarkısıyla tanımaktayız.

Ekrem Güyer...

Ekrem Güyer de, 1921 doğumlu olup, üç yaşında İzmir’e gelmiştir. Ses sanatçısı olmanın ötesinde, unutulmaz şarkıların da bestecisidir. İşte hemen ikisi: “*Ayrılmak ne kadar zor, unutulmak çok acı*”, “*Hançer-i aşkınla ey yar gönlüm üzre vurma hiç*”.

Yusuf Nalkesen...

Besteci ve ud sanatçısı Yusuf Nalkesen, 1923 yılında Üsküp İştîp’de doğdu, 1952’de İzmir Radyosu’na girdi. Beş yüz yirmi dolayında bestesi olan üretken bir sanatçıydı. Şarkılarının çoğu belleklerdedir: “*Bülbülün çilesi yanmamış güle*”, “*Çatılmış kaşlarınla kime düşman gibisin?*”, “*Gölgesinde mevsimler boyu oturduğumuz*”, “*Seninle bir sonbahar mevsimiydi tanıştık*”, “*Yalan değil, pek kolay olmayacak unutmak*”, “*Mâdem küstün, dargındın, neden geldin ağladın?*”, “*Neden kaçtın uzaklara?*”, “*Avuçlarımda hâlâ sıcaklığın var, inan*”. Sanatçığı 1 Ocak 2003 günü yitirdik.

Avni Anıl...

İstanbul’da, 1928 yılında doğdu. Besteci, araştırmacı ve yazardır. Tanınmış bestecilerimizdendir. Hemen bir iki şarkısını mırıldanalım: “*Baharla hazan birleşemez, ortada yaz var*”, “*Kader, kime şikâyet edeyim seni, bilemem*”, “*Sevmiyorum seni artık, gözlerimi geri ver*”, “*Bir ateşim yanarım, külüm yok, dumanım yok*”, “*Ağla gitar*”. Sanatçı uzun yıllar İzmir’de yaşadı. 14 Haziran 2008 günü İzmir’de yaşama gözlerini kapattı.

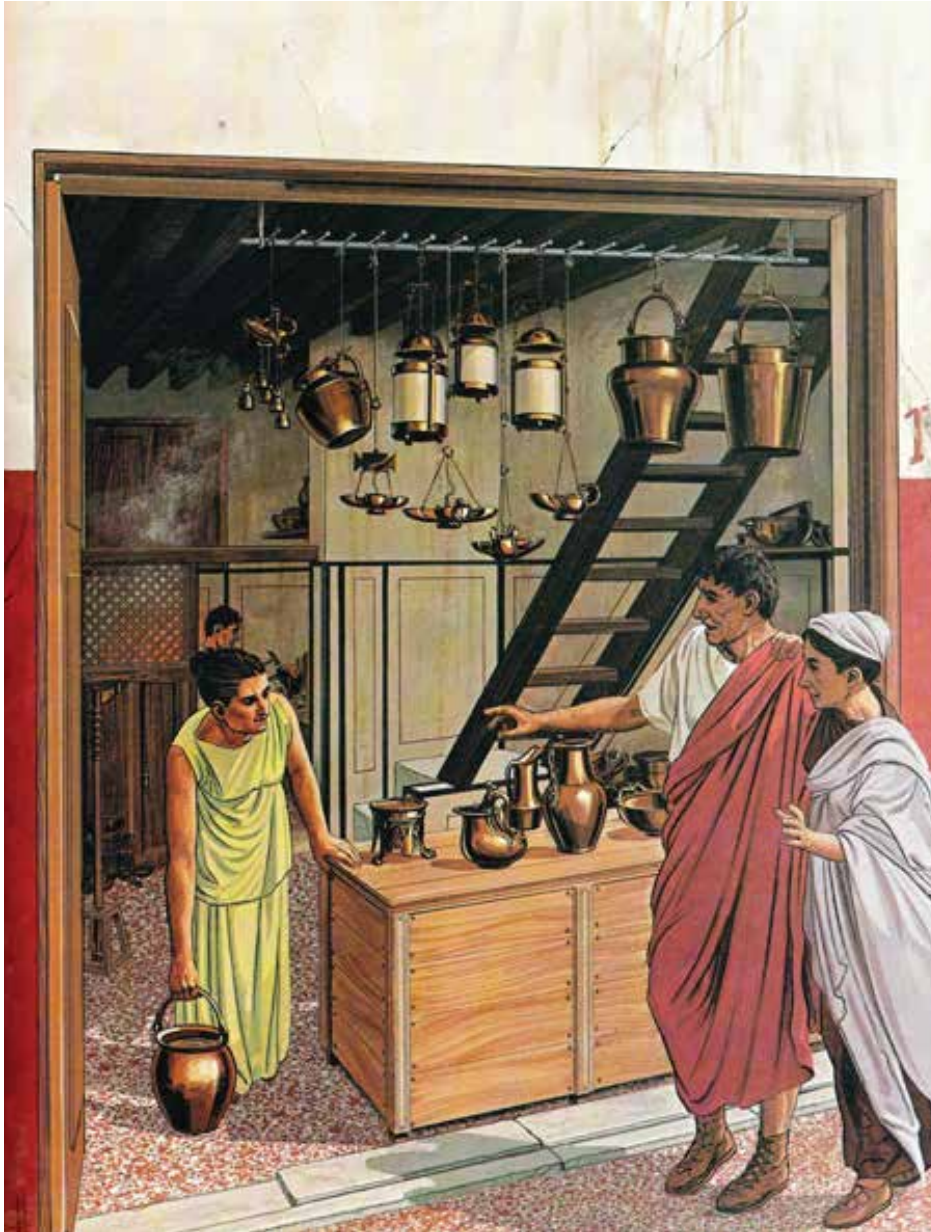
İLHAM VEREN ŞEHİR

Evet, İçlerinden İzmir geçer şarkıların efendim ve İzmir pek çok besteye ilham kaynağıdır. Bu gece de, zamanında Atatürkümüzün de iki kez teşrif ettikleri, pek beğendikleri Birinci Kordon’umuzdaki biricik Şehir Gazinomuzu; İçlerinden İzmir geçen şarkılar ve İzmir’in esin verdiği şarkılarla şenlendirdik efendim. Sanatçılarımızı alkışlayan elleriniz dert görmesin efendim. Bir başka şölenimizde; gerdanlığımız Birinci Kordon’umuzdaki Şehir Gazinomuz’da yine buluşmak dileğiyle sevgiler, saygılar efendim. İzmir ile ilgili türkülerin varlığı ise ayrı varsılığımızdır efendim. “*Şu İzmir’in Dağlarında*” diyerek ortalığı inletem, şimdilik yeter efendim!

İzmirli bir Romalının günlük yaşamı üzerine notlar...

Smyrna'da Günlük Yaşam

Roma İmparatorluğu'nun tüm Akdeniz'e egemen olmasının ardından Roma toplumu çok kültürlü, çok dinli, çok dilli ve farklı ekonomik katmanlardan oluşan bir yapıya sahip oldu. Toplumun soylu ve zengin üst tabakası tüm imparatorluk kentlerinde ve doğal olarak İzmir'de de görünür durumdaydı. Zengin tabakanın mensupları ister prestij, ister vicdani, isterse görünür olmak için pek çok hayır işi yapıyor; yaşadıkları kentin tapınak, tiyatro, stadion, çeşme gibi anıtsal yapılarının inşasına kısmen veya tümüyle mali destek veriyordu. Zengin ailelerin fertleri eğitimliydi. Zaman ilerledikçe kamu görevlerinde yer aldılar ve Roma devlet bürokrasisinde önemli görevlere geldiler.

Gün içinde alışveriş sırasında bir Romalı çift. Pompei'den bir canlandırma

PROKLOS'UN HİKAYESİ SMYRNA'NIN HİKAYESİ

Örneğin İzmirli/Smyrnalı zengin bir kişi olan Proklos, Smyrna Tiyatrosu yakınında MS. 177-178 yılındaki büyük depremden hasar görmüş olan bir çeşmenin onarımını yaptırarak İzmirlinin kullanmasını sağlamıştı. Kent yönetimi de bu hayırseverliği karşısında onun adını ve iyiliğini konu eden bir yazıtı, tiyatronun görünür bir yerine koymuştu.

İzmirli Proklos gibi zenginlerin kentin merkezine yani Agora'ya ve limana (Kemeraltı) yakın bir mevkide, çoklukla 2 katlı ve bahçeli büyük bir evinin (Villa Urbana); Nymphaion'da (Kemalpaşa) büyük bir incir bahçesinin; Metropolis (Torbaltı) ovasında tahıl ekimi yapılan göz alabildiğine uzanan arazileri ile çiftlik evlerinin (Villa Rustica); Phokaia'da denize kadar uzanan zeytinliği ve kıyısında bir yazlık evinin (Villa Mare) olması bize şaşırtıcı gelmemelidir.

Şehir içinde kendi oturduğu ev dışında farklı mahallelerde kiraya verdiği taşınmazları olabiliyordu. Taşınmaz sayısının fazlalığı aynı zamanda bir hayat sigortasıydı. Sık sık görülen yangınlarda bir mahalle yok olduğunda bir diğer ev, taşınmak için güvenceydi. Aynı durum kent dışındaki mülkler için de geçerliydi. Metropolis arazisinde çıkacak bir yangın buradaki ürünü yok etse dahi diğer mevkilerden elde edilecek gelir, kişinin bütçe olarak zor duruma düşmesini engellemekteydi. Proklos gibi zenginlerin yatırımları arasında limana bir veya daha fazla büyük ticaret gemisi kayıtlı olabiliyordu ve limana yakın bir noktada acentası, Agora'da bir bürosu olabiliyordu. Gemileriyle Tessalonike'ye (Selanik),

Aleksandreia (İskenderiye) ve Neapolis'e (Napoli) buğday, zeytinyağı ve incir ticareti yapabiliyordu. İzmirli Proklos evinin ve mülkünün babası yani bir Pater Familias idi ve tartışılmaz otoriteye yani Patria Potestas'a sahipti. Yetişkin olan çocukları mülk edinse dahi mülk ailenin malıydı ve ancak "Baba" öldükten sonra çocuklar için özgürlük ve mülkiyet hakları söz konusu olabiliyordu. Roma kanunlarının güçle donattığı "Baba"nın yeni doğan çocukları kabul etmeme, satma, rehine verme ve hatta öldürme hakkı bulunurdu. Evinde, çiftliklerinde ve iş yerlerinde çok sayıda köleye sahipti.

GÜNE BAŞLARKEN

Romalı bireyler hangi sosyal ve ekonomik tabakadan olursa olsun birden fazla evlilik yapabiliyordu. Doğum sırasında ölümler hem anne hem bebek için beklenmeyecek bir sorun değildi. Veba, sıtma gibi hastalıklar ile savaş, güvenlik sorunları gibi haller evliliklerin sayısını arttırabilmekteydi. Aileler gün ışıırken hep beraber kalkardı. Proklos gibi aile babasından, günlük uğraşlarına başlamadan tıraşını olması beklenirdi. Sakal zaman zaman modaydı ve uzatılabilir. Savaş zamanlarında asker tıraşı popüler olduğunda ise kirli sakal moda idi. Her zaman sakal gibi saç kesimleri de özellikle imparatorun saç stiline ve zamanın ruhuna göre değişirdi. Örneğin MS 3. yüzyılda, ömrünü savaşlarla geçirmek zorunda kalan imparatorlar zamanında, kirli sakal ve öne doğru taranan kısa saçlar öne çıkarken MS 2. yüzyılın görece barışçıl yıllarında ise daha entelektüel bir görünüş ile saçlı ve sakallı imparatorlar öne çıkmaktaydı. Roma'nın beş iyi imparatoru arasında

yer alan, MS 2. yüzyılın imparatorları Hadrianus, Antoninus Pius ve Marcus Aurelius saçlı ve sakallıydı.

HEYKELLİ TANITIM

Gazete, afiş, televizyon, internet gibi iletişim araçlarının olmadığı bu zamanlarda imparatorluğun merkezinden onay verilen portre ve heykel modelleri, imparatorluğun her yerinde sanatçılar tarafından üretilir ve anıtsal yapılara, kentin meydanlarına konurdu. Toplum, imparatoru bu ürünler üzerinden tanıyacaktı, yöneticilerin ağzından düşüncelerini öğrenecekti.

Hadrianus ve birkaçı dışında kentleri dolaşan imparatorları beklemek ve görmek günün şartlarında pek mümkün değildi. Ancak zengin tabakadan kişiler, bir ay gibi sürebilecek gemi yolculuğunun ardından, mevcut imparatoru Roma'da bir bayram alayında veya Collesium'da birebir görme imkanına sahip olabiliyordu. Örneğin İzmirli Hadrianus'u, İzmir'e geldiği için görme şansına sahip olmuşlardı. Toplumun bu heykel ve portreler dışında imparatoru tanıyabileceği en yaygın iletişim aracı, üzerine imparatorların profil resimlerinin ve adlarının darp edildiği sikkelerdi. Ancak bu imparatorluk sikkeleri bazı ipuçları ve farklılıklar taşısa da boyutları gereği heykel ve portreler kadar imparatorun biometrik resmini yansıtamayacaktır.

İMPARATORİÇENİN SAÇ MODELİ

Kadınlarda da rol model, imparatoriçenin saç modeli olurdu. Yoksul veya zengin ailelerin kadınları, bu yazımızda konu ettiğimiz, örneğin Proklos'un eşi Fulvia ve kızları

Agora'ya alışveriş amaçlı olarak geldiklerinde Agora'nın batı kenarında yer alan Liman Kapısı'nın kemer taşı üzerinde gördükleri İmparatoriçe Faustina'yı rol model alacaklardı. Fulvia, İmparatoriçe Faustina'nın saç modelini tercih ederken Proklos'un da saç sakal tıraşında İmparator Marcus Aurelius'un saçlı ve sakallı halini tercih etmesi bizi şaşırtmayacaktır.

SARI SAÇLAR

Ev kölelerinden biri, pek çok ev işinin yanında berber (tonsor) olarak ön plana çıkardı. Bu yetenekte kölesi olmayan veya hiç kölesi olmayanlar kentteki Berber Dükkanı'na (tonstrinae) gidebilecekleri gibi seyyar berberler de çağrı üzerine hizmet verebiliyorlardı. Burada kadınların istedikleri renkte peruk takabildiğini, saçlarını boyadıklarını ve her iki durumda da daha çok sarı renkleri tercih ettiğini belirtmeliyiz.

Bir Roma Evi'nin mutfağı. Hijyen önemli idi ama bir çok durumda mutfak ve tuvalet bir aradaydı. Bu canlandırmada ocağın yanındaki tuvalet dikkat çekicidir.

PAHALI TANITIM

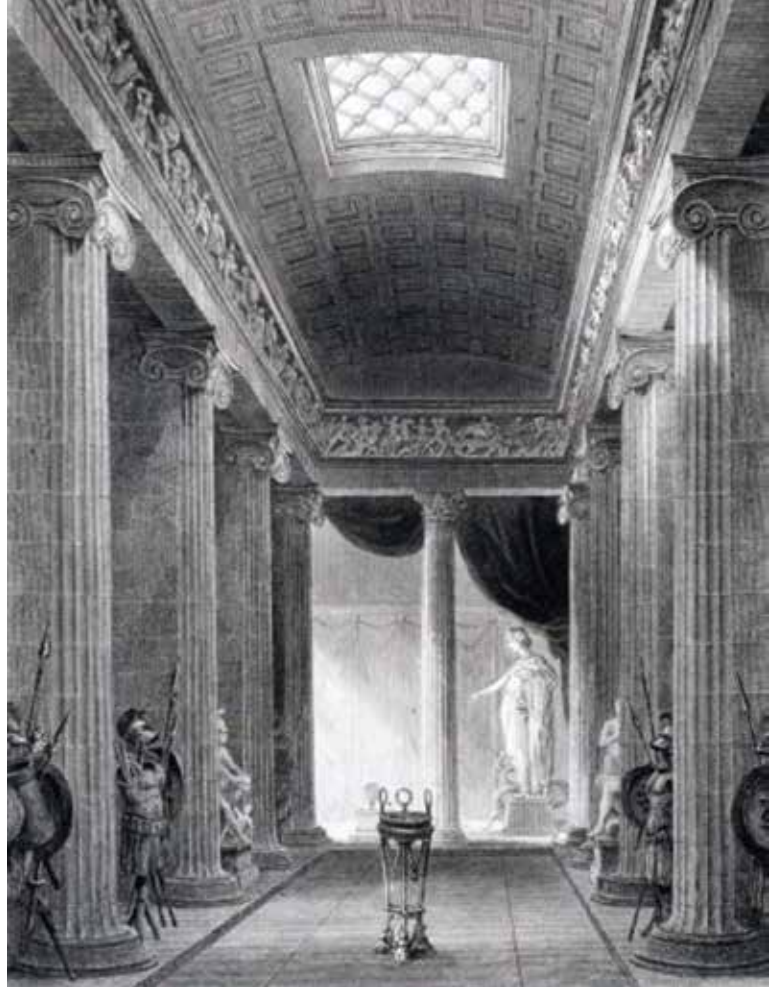
İmparatorun ve bağlı olduğu hanedanın üyelerinin heykel ve kabartmaları ne kadar yaygınsa önemli komutanların ve kişilerin de heykel ve portreleri yaygındı. Proklos gibi zengin sınıftan kişiler de kendilerinin ve ailelerinin heykel ve portrelerini yaptırabilirlerdi. Hem zanaat hem de sanat içeren bu iş doğal olarak oldukça pahalıydı. Bu anlamda kişiler sanatçılara Homo Pius yani dindar bir adam olarak görünmek için capite velato yani baş örtülü portre yaptırmak da bir seçenektir.

PATRONUS'A DESTEK!

Proklos gibi işveren kişiler aynı zamanda birer Patronus idiler. Her Patronus'un azatlıları ve ona bağımlı olan yoksul ancak özgür

vatandaşlardan oluşan ve gündelik harçlıklarını ödediği, "Korunuklar / Yardımcılar"dan yani Clien's'lerden oluşan bir grubu bulunurdu. Kent yönetimi veya devlet yardımlarının yanı sıra varlıklı kişiler tarafından bu tür kişilerin desteklenmesi, yoksul sınıfın sosyal yardımlarla ayakta kalmasının bir başka örneği sayılmaktadır. Bu kişiler Patronus'a günlük yaşamın her alanında yardımcı olacaklar ve destekleyeceklerdir. Kent yöneticileri değişik vesilelerle ve bayramlarda halka buğday veya ekmek, şarap, domuz eti ve zeytinyağı dağıtırdu.

*Charles Cockerell (1860)
Canlandırılan Apollon Epikourios Tapınağı ...
Apollon'u temsil eden sütun.*

KORUNUKLA GÖVDE GÖSTESİ

Tıraşın ardından ev kölelerinin yardımıyla ayaklarında “Calceus Patricius” adı verilen sandalet tipi ayakkabıları ve üzerine “Toga” ve “Lacerna”sını giyen Proklos ve “Turica” giymiş yetişkin oğulları, eve onları almak için gelen Korunukların (yardımcılar) karşısına çıkacaktır. Yardımcıların sayısı, ev sahibinin zenginliği ve yaptığı işe göre 5-15 arasında olabilirdi. 1 ve 2. güneş saatinde eve gelen Korunuklar evin bahçesindeki bir masa üzerinde bulunan yiyeceklerden kahvaltı yapacaklardır. “Mensa” adı verilen bu masa, evin zenginliğine bağlı olarak yerli veya ithal meyve ve yemişlerle doluydu.

Gün içinde bir Roma kentinde sokak. Pompei'den bir canlandırma

Patronus ve oğulları da kahvaltıda kuruyemiş ve meyve yiyerek kahvaltılarını yapacaklardır. Korunukların sayısı koruyucu yani Patronus için önemlidir. Koruyucunun etrafında ne kadar Korunuk varsa o kadar gövde gösterisi yapar, işlerini gördürecek o kadar insan bulur, seçimlerde kendine oy toplardı.

YAĞMURDA LACERNA

Romalı, evde veya dışarıda şapka ya da başlık kullanmazdı. Ancak kurban zamanlarında ve dini törenlerde başını örterdi. Bu örtme, giydiği Toga'nın bir bölümü ile başını örtmesi şeklindeydi. Yuvarlak bir yün kumaştan ibaret olan Toga pratik kullanımda zorluklar yarattığından zamanla terk edilmiş ve ancak belirli günlerde kullanılmıştır. Yağmurlu günlerde Toga ıslanmasın diye Lacerna adı verilen hafif bir manto kullanılırdı.

GÜNLÜK GİYSİ: TUNİCA

Genel olarak kullanılan günlük giysi Tunica idi ve kadınlarda daha uzun iken erkeklerde diz üstüne

Günümüzde olduğu gibi Romalı kadınların günü alışveriş ile geçirebilecekleri çocuklarını eğlendirebilecekleri pek çok dükkan sokak ve caddelerde bulunuyordu

kadar inmekteydi. Köle ve işçiler de genellikle kısa bir tunik giyerdi. Kış aylarında ise daha uzun olan bir diğeri giyilebilirdi. Bunlar ipek, keten ve yünden yapılırdı. Az örnekte karşımıza çıkmakla birlikte, Mısır'dan gelen uzun lifli pamuktan dokunmaktaydı. İki tunik üst üste giyilebildiği gibi, üzerine Paenula adı verilen karşıdan bakıldığında huni şeklinde olan ve başın girebileceği bir yakası bulunan bir giysi veya bir manto giyilebilirdi.

SOĞUKTA PANTOLON

Pantolon (braccae) Traianus Dönemi'ne kadar özellikle imparatorluğun soğuk coğrafyalarında kısa pantolon şeklindeki sonrasında uzamıştır. Erken Bizans dönemine kadar İzmir gibi sıcak coğrafyalarda karşımıza çıkmamaktadır.

İKİ YATAK ODASI

Proklos'un eşi Fulvia'nın sabah hemen evden çıkması beklenmezdi. Ev işlerini köleler arasında paylaşırması ve gün içinde neler yapılması gerektiğini aktarması,

Bir Roma evinden görünüş

evdeki eksiklikleri belirlemesi gerekir, çocuklarının okul hazırlıklarını kontrol ederdi. Dışarı çıkması gerekiyorsa odasına giderek kişisel kölesinin yardımıyla hazırlanacaktır. Her zengin Romalının evinde her yatak odası bir kişiye tahsis edilmişti ve eşlerin birlikte yatmaları her zaman genel bir davranış değildi. Bu nedenle belirli sosyal ve ekonomik sınıfların evinde birden fazla yatak odasının bulunması, bu davranış ile doğru orantılı olarak değerlendirilmektedir. Fulvia'nın yatak odasında (thalamos/cubiculum) tuvalet masası kaçınılmazdı ve vazgeçilmez aksesuarlar arasında çengelli iğneler (fibulalar) kemik ve bronz taraklar, kemik ve metal saç iğneleri, metal, cam veya pişmiş topraktan esans kapları, ahşap bir mücevher kutusu ve aynalar yer alıyordu. Odada bir - iki raf ya da bir veya daha fazla çeyiz sandığı ile ahşap bir somya dikkat çekerd.

Proklos'un eşi Fulvia gibi zengin Romalı kadınlar, kolyeler (monilia) küpeler (inaures) kol bantları (brachialia) ve yüzükler (anuli) takardı. Bu aksesuarlar çoklukla altın ve gümüşten idi. Buna karşın alt sosyal ve ekonomik gruptan vatandaşlar ve yoksulların, demir, bronz, cam ve kemikten olanlarını kullandığı izlenir.

KARMA EĞİTİM

Küçük çocukların başlangıçta beslenme ve bakımı bir sütanneye ya da annenin gözetiminde bir kadın köleye bırakılırdı. Yedi yaşına kadar, Paidagogos adı verilen çoğunlukla köle (tercihen Yunanlı) olan bir kişi tarafından yetiştirilir, yaşını aldıktan sonra Iudi Magister'in yönetimindeki Iudi Litterarii adı verilen özel bir ilkokula gönderilirdi. Okul ucuzdu ve okul binaları kiralanabilirdi. Günlük eğitim öğle yemeği dahil altı saattir. Kız erkek karışık eğitim görürlerdi. Öğrencilere okuma ve yazmanın

yanı sıra Calculator adı verilen bir öğretmen tarafından hesap dersleri verilirdi.

Okula göndermek zorunlu değildi. Alt sosyal sınıftan yani Pleblerden bir Romalı için eğitim, ağırlıklı olarak ilkokul ile sınırlıydı. Ancak toplumun en üst sınıfını oluşturan Patriciler arasında birçok halde görüldüğü gibi çocuklar eğitimlerini sürdürmek istediklerinde tercihen Yunanlı bir Grammaticus'un okuluna gönderilirdi ve burada öncelikli olarak Yunan edebiyatı ve Latin edebiyatına ilişkin yazarlar ve eserleri öğretilirdi. Bugün İngilizce ne ise Yunanca bilmek de o değerdeydi.

RETORİK OKULU

Okul sistemindeki son aşama, retorik okullarıydı. Politika ve hukuk mesleği için o dönemde zorunlu olan iyi ve inandırıcı konuşma becerisi elde etmek amacı ile bu okullara gidilir ve hem Yunanca hem de Latince hitabet sanatı, kişilere öğretilirdi. Smyrna'da bir retorik okulu vardı ve bu o kadar ünlüydü ki bulunduğumuz coğrafyanın her yerinden bu okulda eğitim almak için gelen gençler vardı. Okulun öğretmenlerinden biri de söylemlerinden bazıları günümüze ulaşmış olan Ailios Aristeides idi. Bu eğitimin ardından veya birlikte tıp okulları ve hukuk büroları gibi merkezlere gidilerek bir anlamda üniversite eğitimi almış gibi ihtisas yapılırdı.

TIP OKULU

İzmir'de bir tıp okulunun varlığı da bilinmekte olup örneğin Pergamonlu Galenos, İzmir'e gelerek bu tıp okulunda anatomi dersleri almıştı. Hatta "Göz Hastalıkları Üzerine" adlı bir de kitap yazmıştı. Smyrna'nın hekimlik ve diğer ihtisas alanlarına hizmet veren Homereion olarak bilinen ve araştırmacıların ilgi gösterdiği bir de kütüphanesi vardı.

Yazımızın karakteri olan Proklos gibi zengin ailelerin çocukları iyi bir hekim olmak isteyebilecekleri gibi siyaset yolunu seçerek kent imar işlerinden sorumlu kent yöneticisinin İzmir Kent Meclisi'ndeki işlerini takip edebilirdi. Bilindiği gibi Galenos, Pergamon'da zengin ve güçlü bir ailenin çocuğu olarak hekimlik mesleğini seçecek ve imparatorluk doktorluğu seviyesine kadar ulaşacaktır.

GÜNEŞ SAATİ

Proklos gibi kişiler yukarıda konu ettiğimiz gibi yardımcıları ile kalabalık bir grup halinde 3. güneş saati zamanında evi terk edeceklerdir. Güneş Saatleri kentlerin merkezindeki agoraların meydanlarında ve tapınaklarda bulunan, konik veya çeyrek küre şeklinde, merkezinde bir gölge çubuğu bulunan saatlerdir. Bu saatler Romalılar için resmi zamanı göstermektedir. Zengin evlerinde veya cep saati gibi kullanılan farklı güneş saatleri de vardır. Güneş saatleri sabahın ilk ışıklarından akşamın karanlığına kadar süreyi 12'ye bölen bir anlayışa sahipti ve 1'den 12'ye kadar olan her bir dilim rakamlarla adlandırılırdı.

TAHTIREVANLI PATRONOS

Proklos gibi zenginler bazen perdeleri olan dört veya altı kollu tahtirevanlarla taşınabilirlerdi. Yardımcılar ise yağmurda çamurda yaya olarak Patronus'u takip ederdi. Şehrin Agora'ya yaklaşan sokaklarında lokantaların, meyhanelerin, kuyumcuların, fırınların, balıkçıların, kasapların, ev tekstili satan dükkanların, bakırcı (züccaciye-nalburıye) dükkanlarının önünden geçerek hemşehrilerinin, hanımefendilere eşlik eden veya alışverişe gönderilmiş kölelerin, sokak satıcılarının, kaldırım üzerini işgal etmiş tezgahçıların, dilencilerin, iki tekerlekli ahşap el arabalarının,

hamalların arasından bağırış çığırışlar içinde ilerlenmesi kent için bilindik görüntülerdi.

İŞGALİYEYE ŞİİRLİ TEPKİ

Büyük şehirlerde bugün de sıkça karşılaştığımız gibi sokaklarda dükkan sahipleri veya seyyar satıcılar tarafından kaldırım işgalleri vardı. Örneğin Martialis (Martialis VII, 61) bu durumu şöyle anlatacaktır; “Sıkılmaz dükkancı koca kenti ortadan kaldırmıştı, hiçbir eşik durmuyordu eşik gibi yerinde! Buyurdun da Germanicus, genişledi o dar sokaklar, keçi yoluyken az önce, yola benzedi yollar! Sicimlenmiş şişelerle çevrili direkler yok artık. Çamurlardan geçmek zorunda değil sayın Yargıç! Ne ustura savrulur kalabalıkta körü körüne, ne de kara barakalar kapatır tüm yolları! Berber, meyhaneci, ahçı, kasap çekildi dükkanına, Roma Roma oldu, eskiden koca bir dükkandı!”

SU SAATLİ MAHKEME

Agoraların meydanlarında da benzer görüntüler vardı ve meydanın etrafında en dikkat çeken yapılar tapınak ve bazilika olurdu. Tapınakların önü bayram günlerinde ve kurban törenleri sırasında tıklım tıklım olurdu. Diğer yandan Smyrna Agorası örneğinde olduğu gibi bazilika yapıları bilindiğinin aksine dini bir yapı değil, hem ticari hem de adli yapıları ve meydanın bir kenarı boyunca sütunlu cepheleri ile iki katlı olarak yükselirlerdi. Bazilikanın alt katının bir köşesinde yargıç kürsüsü yer alırdı ve örneğin bir arazi davasının duruşmasında tarafların avukatları, şahitler,

tarafhtarlar ve meraklılar kürsünün önünü doldururdu. Yargıç bir diğer saat tipi olan ve kapalı mekanlarda kolaylık sağlayan Su Saati zamanı kadar taraflara eşit zaman tanıyarak onları tarafların bağırışları arasında dinleyecektir. Su saati zamanı, belli bir miktar suyun bir kaptan bir diğer kaba boşalma süresi prensibine dayanırdı.

MAHKEMELERDEKİ YOĞUNLUK

Hiciv yazarı Martialis mahkemelerde günümüzde olduğu gibi, “çok sayıda dava” dosyası olduğundan, dava çokluğundan avukatların yetersiz kaldığından ve heykellerin bile avukatlık yapacak hale geldiklerinden dem vurmaktadır.

KAPKAÇ

Meydanın ortasında birkaç gün sonra yapılacak gladyatör gösterisi veya bir tiyatro oyunu için tellalların çağrılılarıyla, gösteriye katılacak gladyatörlerden birkaçının kuvvet ve becerilerini yansıması Agora’daki tanındık görüntülerdi. Hırsızlık ve kapkaç ile bir atın veya bir arabanın, yük hayvanının altında kalmamasına dikkat edilmeliydi!

ŞİİRDEKİ KENT HAYATI

Şair Lucilius (Satura I) Roma’yı örneklediği bir şiirinde kent hayatı ve kentin merkezi olan Forum’u (Agora’yı) şöyle anlatır: “...sabahtan akşama kadar soylu, soysuz, bütün Roma halkı bayram demez, iş günü demez, koşuşur, çırpınır Forum’da, orda mesken tutmuş, canla başla, bir çabaya, bir sanata adanmış; elden geldiği kadar ustalıklı aldatmayı, kalleşçe birbirini yemek için yarışmayı,

yüze gülmede hiç kimseden geri kalmamayı, iyi insan görünmeyi, sanki herkes herkese düşman gibi, sanat edinmiştir tuzak kurmayı” Lucilius’un bu şiirinden Smyrna ve Smyrna Agorası’nda da nelerin olabileceğini, yaşanabileceğini çıkarırsak mümkündür.

HAMAMDA BULUŞMAK ÜZERE...

Proklos ve beraberindekiler bu hayhuy içinde bir köşesinde köle bir başka köşesinde işçi pazarının olduğu meydanın itiş kakışı içinde, Agora’daki Bazilika’nın alt katında bulunan iş yerine ulaşacaktır. Rulo şeklindeki Papirus demetinden oluşan defterlerden gelir gider durumunu kontrol edecek, birer kuyumcu, seramik üreticisi, mermer ocağı sahibi, demir alet üreticisi olabilecek komşu dükkan sahipleri ile Mankala adı verilen bir çeşit dama oyunu oynayacaktır. Ardından onlarla, Agora’nın hemen yakınındaki veya limana yakın bir noktadaki bir hamamda buluşmak üzere sözleşmek, şehirli bir Romalının en beklenen yaşam pratiklerindedir. İzmirli bir entelektüel olan Ailios Aristides çok sayıda hamam olduğunu, hepsinin de güzel olduğunu ve insanın hangisinde yıkanacağını bilemediğini yazacaktır. Zengin evlerinde Balneum adı verilen küçük hamamlar olsa da dostlarla söyleşmek için kent hamamları tercih edilirdi. Yaklaşık 5. güneş saati zamanında hamamda geçirilmeye başlanan yıkanma, bakım ve sohbetin ardından Proklos’un 9. güneş saati zamanında vereceği akşam yemeği için dostlarını evine davet etmesi bir diğer beklenen yaşam kültürüdür. 6. güneş saati zamanında hamamdaki yıkanmanın ardından dostlarla Tiyatro veya Stadion’daki gösterilere gidilebilir, Agora’daki veya Liman’daki sütunlu portikoların altında gezilir, sohbet edilirdi.

UZANARAK AKŞAM YEMEĞİ

Akşam yemeğine, yanında dışarıda çıkardığı ayakkabılarını koruyacak ve gece karanlığında dönüşte elindeki fener, kandil veya meşale ile yol gösterecek bir köleyle gelen misafirler, fazla yüksek olmayan bir masanın etrafına dizilmiş üç divan üzerine uzanarak yemeklerini yiyeceklerdir. Servis süreci meze, ana yemek ve tatlı-meyve şeklinde idi. Evin köleleri her bir misafirin yakınında hizmet etmek üzere sessizce ayakta beklerdi. Roma toplumunun temel beslenme kaynakları kabak, soğan, buğday, arpa, fasulye, nohut, bezelyedir. Üzüm, zeytin, incir beslenmede ayrıca önemliydi. Ekmek evde yapılabileceği gibi İzmir benzeri kentlerde çok sayıda fırın vardı; bunlar şehirli işi bökrek ve çökrek işleri de üretmekteydi. Ekmek fırınları Antik Çağ'ın görece büyük iktisadi işletmeleri arasında sayılır.

ÖZEL GÜNLERDE ET

İzmirli Proklos gibilerin akşam sofrasında değilse de etin yemeklerde kullanımı belli günlerde bayram ve kurban günleriyle sınırlıydı. Etin kaynağı koyun, keçi, domuz ve sığırdı. Kızıl geyik gibi av hayvanları da sofranın zenginliğinin bir parçası olabilirdi. Kanatlılardan ise kuş, tavuk ve kaz sofranın ilk sıralarında yer alırdı.

Elbette ki deniz ürünleri sofranın az veya çok önemli bir parçası idi ve misafirlerin tercihinde bırakılabilirdi. Deniz ürünleri için çok tüketilip çok para harcandığı kaydedilmektedir. Bildiğimiz şu ki Smyrna'da istiridyeye, deniz tarağı, kum midyesi, çipura, kefal, levrek ve ton balığı, damak tadının ilk sıralarındaydı. Yemeklerde Garum adı verilen, tuzlanıp çürütülmüş balıktan ibaret sıvı, en değerli soslardan biriydi ve hemen her yemekte karışımıza çıkmaktaydı.

HAZIR GIDA

Proklos'un sofrasında buraya kadar saydığımız çeşitlilik ve zenginlikte sunum yapılırken orta sınıf şehirlilerin hayatında, hazır yemek kültürü yaygındı. Birçok aile hem ekonomik nedenler hem de evlerinin fiziksel koşullarının yetersizliği, örneğin mutfak yoksunluğu nedeniyle ana caddeler üzerinde, örneğin İzmir'de Liman'a doğru uzanan günümüz Anafartalar Caddesi üzerinde ya da Agora'ya yakın sokaklarda Popina (Ahçı Dükkanı) adı verilen lokantalardan yemek almaktaydı. Dönem yazarlarından İuvenalis sokaklarda tencereler taşıyan ve hatta sıcak götürmek için taşınabilir fırınları kullanan çok sayıda kölenin görüldüğünden bahsetmektedir.

İmparator Marcus Aurelius

MEYHANE DE VARDI

Kente gelen yabancılar ve akşamı dışarıda geçirecek olanlar için lokanta ve meyhaneler de vardı. Bu mekanlar doğrudan yemek yemek için de kullanılıyordu.

PATRONOS YORULUR KÖLE YORULMAZ

Yorgun düşen Proklos gibi ev sahipleri yeni bir Tunica giyerek misafir ağırlansın veya ağırlanmasın, çok da geç olmayan saatlerde odalarına çekilirdi. Evde dış kapı içinde bir sadık köle evin güvenliği için ayakta kalırken evin bir köpeği de aynı nedenle dolaşacaktır. Sokaklar tekin değildir. Bu nedenle grup halinde veya refakatçilerle birlikte hareket edilme zorunluluğu vardı.

Dönem Kaynakları;

Aristides, "The Complete Works" Vol. II. Oratione XVII- LIII, Trans. Ch. A. Behr, Leiden 1981.

Iuvenalis, Yergiler-Saturae, Çev: Çiğdem Dürüşken-Alova, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006.

Martialis, Seçme Şiirler, Çev Türkan Uzel-Tunga, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1975.

Modern Kaynaklar;

Ali Güveloğlu, Antik Çağ'da Beslenme ve Damak Tadı, İstanbul 2018.

H.J. Deighton, Eski Roma Yaşantısında Bir Güne, Çev: Hande Kökten Ersoy, Homer Kitabevi, İstanbul 2018.

Şehrimizde akan hayatı, geçmişin şimdiki zamanla flörtü diye de tanımlayabiliriz. Keza, binlerce yıl öncenin gelenekleri ve kültürü üzerinde yürüyoruz. Henüz Smyrna olarak bilindiğimiz dönemde güneş saatine odaklıydı günümüz. Şimdi Kordon'daki gün batımına göre ayarlıyoruz kendimizi. Binlerce yıl önce retorik okulumuz vardı. Şimdi kafelerimizde, parklarımızda, deniz kıyısındaki buluşmalarımızda çoğalıyoruz. Çok önceleri Agora'nın büyük salonunda buluşuyorduk sanatçılarla. Şimdi şehrimizin dört bir yanında... Özcesi; dünden aldığımızı bugünle eşleştiriyor, yarınlara aktarma gayretiyle yaşıyoruz.

İzmir'de Her Gün Uzun Sürer

Hikâyesi uzun olan şehirlerde günler de uzun sürer. Başlangıcından bugüne getirdiği o kadar çok yaşanmışlık, deneyim, birikim, zenginlik vardır ki günler çoğalır orada. Bu nedenle en kısa kış günleri bile uzundur İzmir 'de. Körfezin kıyısından taşanların, Kadifekale'sinden şehre bakanların, Kemeraltı'nda ruhunu doyuranların, İzmir'in meydanlarında, salonlarında sazla sözle coşanların, isyanını da sanatını da sokakta yaşayanların, sohbetin ve dostluğun dibine vuranların, her daim güneşli günlerde güneşli yüzlerle ümidi diri tutanların şehridir İzmir.

ŞEHRE HEP YENİ FİLMER GELMİŞ...

Şehrimizin tarihi epey uzun, bildiğiniz gibi. Yalnız bu durum, sadece başlangıç yılının kocamışlığıyla alakalı değil. Yani İzmir'de yaşam, sekiz bin beş yüz yıl önce başlamış ve sonra araya bir şeyler girmiş de şehir yüzlerce, binlerce yıl ıssız kalmış olabilirdi. Öyle değil. Sekiz bin beş yüz yıldır bir liman kenti olmak kolay değil. Kıyısında kurulduğu körfeze sıkı sıkıya tutunmuş, onun doğal liman özelliğini giyinmiş, karşı kıyılarında kimler var hep merak etmiş, Mısır senin İtalya benim öte geçelerden bile haberdar

olmuş, her gelen uygarlıkla kimliğine kimlikler katmış, kâh savaşılar kâh sevişerek deniz aşırı alışverişler etmiş bir şehirden söz ediyoruz. Yani şehre hep yeni filmler gelmiş, iklim de Akdeniz zaten, biliyorsunuz! Hal böyle olunca ne yapsın biriktirdiği bunca anıyla, deneyimle, bilgiyle İzmir? Oturmuş, onu bir güzel hayat yapmış.

KEMERALTI MUTFAĞINDAN GEÇMEYEN VAR MI?

Komşu sayfalarda Akın Hoca'nın yazısında okumuşsunuzdur; Eski Romalı Smyrnalıların evlerinin ihtiyaçlarını karşıladığı, yemek yediği, meyhanelerinde muhabbete daldığı, kuyumcuydu fırındı çarşı pazar eylediği Agora'dan geliyoruz biz. Bugünün İzmirilileri, eskinin Smyrnalıları ile aynı yolları yürümeye devam ediyor. Roma Dönemi'nin devlet Agorası, Kemeraltı'nın yüzlerce yıllık hikâyesiyle bugüne ulaşıyor. İki bin küsur yıl önce Smyrna'nın sıradan vatandaşları yemeklerini Agora lokantalarında yermiş. Smyrna fırınları pek mutebermiş. İzmir'in ayaküstü lezzetleri neden ünlüdür; neden İzmirililer, sokaklarda sere serpe yemek yemeye bayılır... Şimdi resim daha net, değil mi? Biz bugün, Kemeraltı'nın her köşe başında tüten leziz kokuların peşine düşmüyor muyuz? Öğle yemeklerimizin şahı, Kemeraltı lokantaları değil mi? Gıdanın en tazesini, çeşitlisini, lezzetlisini burada bulmuyor muyuz? Yakın zaman öncesine kadar meyhaneleri bile hayattaydı tarihi çarşının. Havra Sokağı'ndaki, Veysel Çıkmazı'ndaki mekânları yaşayanlardan dinliyor, okuyoruz. İzmir'in varlığını şekillendiren

liman, elbet çarşısına da sebep. Kâh deniz yoluyla kâh deve sırtında uzak diyarlardan gelmiş malların alınıp satıldığı; camileriyle, havralarıyla, hanları dükkânları seyyarlarıyla katmer katmer yaşamlar barındıran Kemeraltı, bu yolculuğu bize; aktarlarından, kumaşçılarından, düğmecilerinden, şekercilerinden, demircilerinden, bıçakçılarından, ezgileriyle kokuları birbirine karışan bilumum mekânlarından ulaştırıyor. Çeyiz düzen de gurbete giden de gurbetten dönen de hiçbir yere gitmeyen de Kemeraltı'na mutlak gidiyor. Sadece çarşı pazar mı, buraya hayat veren? Alışverişi yalnızca eşyayla sınırlı tutmayanların, kültürle, tarihle, hikâyeyle de alışveriş edenlerin vahası Kemeraltı. Bu kültürel alışverişin farkında olmasanız da ne gam! O size ihtiyacınız olan kültürel gıdayı verir. Ruhunuzu doyurur. Taş duvarlarına dokuna dokuna yürüdüğünüzde, bol köpüklü kahvesini içtiğinizde, eski hanlarının gölgesi üstünüze düştüğünde, kitapçılarında kaybolduğunuzda, el sanatlarıyla gözleriniz bayram ettiğinde içinizi genişletir Kemeraltı sokakları. Her İzmirli, bu yolları yürüye yürüye büyür.

DENİZLERE ÇIKAR SOKAKLAR

Yollar mutlaka denize açılır İzmir'de. Fiziken olamasa da gönül gözüyle açılır. Yokuşlu mahallelerinden mendil kadar da olsa denizi gören evler muteberdir. İş çıkışıydı, hafta sonuydu, arkadaş buluşmasıydı, çocuğu gezdirmektir bir sebepten mutlak kıyılarına varılır. Bisikletle, bastonla, bebek arabasıyla, tekerlekli sandalyeyle, dostlarla ya da bir başına

fark etmez...

Vapurlarında akşam sefası,
martularında hasbihal, yelkenlilerinde
rüzgâr, kayıklarında kürek eksik
olmaz. Deniz üstü hep köpürür.
Derken aniden bir Attilâ İlhan şiiri
çıkagelir.

“iskeleden kalktı cumhuriyet vapuru
akşam camlarında gözyaşları
giden çocukluğumuz mu?
körfez’de sis yoğunluğu
izmir görünmüyor.”

Kordon’da en güzel giysilerle piyasa
yapmak da vakidir, çimenlerde
yayılarak özgürlük türküleri tutturmak
da. İzmirli, sözünü Kordon’un
göbeği Gündoğdu Meydanı’nda
söyler. Kimi gün isyanını kimi gün
şarkılarını... Canınız isterse ara
sokaklardan Alsancak’ın iç taraflarına
kaçarsınız. Cumbalı evlerin arasında
mekânlardan mekân beğenir, şehrin
eğlence merkezinde Levantenlerin

Frenk İzmir’inin izini sürersiniz.
Canınız isterse de Kordon’dan,
denizin kıyısından hiç ayrılmazsınız.
Günü burada doğurup burada batırmak
serbesttir. Kimsenin hayatına hiç
kimse karışamaz, öyle değil mi?
Deniz, her vaktin yorgunluğunu alır.

SAAT KULESİ’NDE BULUŞALIM

Meydanlar demişken Atatürk
Meydanı’mız Konak’ı anmadan
geçmek olur mu? Hayat bir
yürüyüş eylemi ise kortejin bir ucu
Konak’tadır, öbür ucu Gündoğdu’da.
Gündoğdu ne kadar isyankâr, özgür
ruhlu, şarkılı türkülü, sazlı sözlüyse
Konak da o kadar Anadolu mozaïği,
cumhuriyet sembolüdür. Devletin
vatandaşla buluştuğu yerdir. Hem
İzmir’in en anlı şanlı simgesi Saat

Kulesi’nin ev sahibidir, kolay mı?
Kemeraltı çarşısını denize bağlayan
meydanda; güvercinlere yem atmak,
Saat Kulesi önünde fotoğraf çekilmek,
gevrek-peynir-ayran üçlemesiyle
banklara, çimlere, taşlara yayılmak
sadece turistlere özgü hareketler
değildir.

HÜR DOĞDUK HÜR YAŞARIZ

Güzelyalı’dan mı Karşıyaka daha
güzel görünür, Karşıyaka’dan mı
Güzelyalı? Ezeli rekabetin ebedi
gökkuşağıdır iki kıyı. Körfezin güneyi;
Konak’tan sonra Karataş’tan devamla
varır, bu tarafın en cafcıflı cemiyet
hayatına. Her durağın kendine özgü
bir yaşam ritmi vardır ve tüm ritimler,
Güzelyalı sahilinde kreşendoya varır.
Öyle ki – kıyı boyunda olması şart
değil- körfezin bu cenahında doğup
büyümüş her İzmirlinin, sarı kırmızı
renklere zaafı vardır. Göztepelili olmak;
konuşma dilinden korna çalış şekline,
kafeteryalarının atmosferine, dostluk
ilişkilerine, esnaf sohbetlerine dek
günlük yaşamın her yerine sinmiştir.
Selamlar bile sarı kırmızı alınıp verilir.
Karşı kıyıdaki Karşıyaka’da durum
farklı mı sanırsınız? Bayraklı
sahilinden başlayan KafSinKaf’lılık,
Karşıyaka’nın kıyı boyunu bırakın,
Yamanlar’ından Örnekköyü’ne dek
tüm semtlerini çepeçevre saran bir
evrendir. Hele maç günleri akın akın
Karşıyaka çarşısına, kıyı boyuna
akan KafKaf’lılar, günlük telaşına

dalmış Karşıyakalıları da alır içine. Elle tutulup gözle görülür bir ruh gezinir Karşıyaka sokaklarında. Karşıyaka'nın Bostanlı'sı ise Alsancak'a taş çıkartan bir eğlence merkezidir İzmir'in. Yemyeşil parkları, capcanlı kıyıları, spor sahaları, her bütçeye uyan mekânları, kahvehaneleri ve meyhaneleriyle günün her saatini yaşayan bir organizmadır Bostanlı. Bostanlı'da yaşayan birisine kolay kolay başka bir yeri beğendiremezsiniz. Körfez'in orası ya da burası... Kuzeyi ya da güneyi... Hepsinin kendine özgü kültürü vardır ve tüm kıyı semtlerinin de ortak bir özelliği: İzmirli, Bostanlı'dan İnciraltı'na uzanan kıyı boyunca tüm kamusal alanları, gönlünce kullanma hürriyetine sahiptir.

KADINLAR KENTİ

İbn Haldun "Coğrafya kaderdir" demiş ya İzmir'in kaderi iyi çizilmiş, belli. Kuruluşundan bu yana göçlerle şekillenen nüfusu da bu coğrafyanın ona armağanı. Yunan adalarıyla kapı komşusu, Balkan göçmenlerinin, mübadillerin yurdu İzmir; yüzlerce yılın İzmirli Levanten, Yahudi, Rum, Ermeni halklarıyla kaynaşmış; aynı göğün altında, aynı denizin kıyısında yüzler birbirine karışmış. Kültür alışverişiyle böyle yoğrulan şehirlerde ne olur? Dışa dönük, kendine güvenli, sokaklarda yaşamayı seven, insana, hayvana, doğaya saygılı şehirler doğar. Ayrı gayrı olmaz. Kadın baskılanmaz, ötekileştirilmez. Kadın, doğuştan sahip olduğu insan haklarını bilir ve yaşar. O yüzden İzmir'in sokaklarında en çok

kadınları görürsünüz. Holdingde yönetici, fabrikada işçi, üniversitede hoca, sahnesinde sanatçı, evinde müdür... Birinci kural değişmez: Herkesin herkesle eşit olduğu bu dünyada kendine saygıyı, özgüveni hep yüksek tutmak. Sezen Aksu ne demişti? "İzmir'in kızları, korku yok kitabında."

BİNLERCE YILIN GENCİ

Antik Roma Dönemi'nde üniversitesi olan bir şehir, aradan binlerce yıl da geçse genç kalmaz mı hiç? İzmir'de günlük yaşamın seyrini, en çok da gençliğin enerjisi belirler. Özgüveni yüksek, cesur, özgür ruhlu gençlerinin renkli, özgün giyimi, İzmirli tarzını yaratır. Modayı yakından takip eder ama kendini sadece moda da vermez... Moda, İzmirliye yaraşandır.

Yıllardır Türkiye’de kitap satış oranlarında liste başı olan İzmir’inin kitapla ilişkisi, günlük yaşamına dâhildir. Kitap, bir boş zaman uğraşı değildir. Tramvayda, metroda, İzban’da yolculuk ederken, bankada sıra beklerken, iş yerinde öğle molasına çıkmışken, akşamüstü bir kafede günün yorgunluğunu atarken, Kordon’da, Kültürpark’ta çimlere yayılmışken, İnciraltı’nda ağaçlara yaslanmışken çıkarırsınız çantadaki arkadaşınızı, dalarınız sayfaların okyanusuna. Son yıllarda özellikle Alsancak’ta, Karşıyaka’da, Bornova’da çoğalan kitap kafeler, İzmir’de zamanın kalite belgeleri

tiyatrolar, Anadolu’nun ilk tiyatroları arasındaydı. Kadifekale’nin altında gün yüzüne çıkarılmaya çalışılan Antik Smyrna Tiyatrosu; Erythrai (İldırı), Teos (Seferihisar), Klazomenai (Urla), Notion (Menderes), Metropolis (Torbalı), Efes (Selçuk) antik tiyatroları, şehrin genetik mirası bir bakıma... 1657 yılında ilk tragedyanın İzmir Fransız Konsolosluğu’nda oynanmasına, 1775’te halka açılan ilk tiyatronun Musevi cemaatine kurulmasına, 18. yüzyılda şehirde pek çok tiyatro binasının açılmasına, temsillerin sahnelenmesine

şaşmamalı. Günümüzde İzmir Devlet Tiyatrosu'nun ve turneye gelen toplulukların kapalı gişe oynamasına, sahne sanatlarının tüm dallarında biletlerin günler önce bitmesine de şaşmamalı. Çünkü Kültürpark Açık Hava Tiyatrosu, İzmir Sanat, Ahmed Adnan Saygun Sanat Merkezi gibi mekânlar; konserleri, oyunları, gösterileri, sergileriyle İzmir'inin günlük yaşamının önemli duraklarından. Ayrıca herhangi bir açık hava konseri, orayı şenlik yerine çevirmeye yeter.

ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK, TÜM HÜCRELERİNDE

Şimdi yazıyı temize çekelim. Doğal bir limanın çevresinde kurulmuş, onlarca uygarlığın ayak izlerini taşıyan, deniz aşırı kültürlerle alışveriş etmiş; mutfağından giyim tarzına, eğlence anlayışından sanatına, sporuna, mimarisine dek her hücrelerine çok kültürlülük sinmiş bir şehir, bugün bundan azade düşünülebilir mi? O çok kültürlülük Alsancak'ın, Karataş'ın, Karşıyaka'nın, Bornova'nın Levanten, Rum, Yahudi mirasını taşıyan sokaklarıyla sınırlı değil. 19. yüzyıldan itibaren tren garıyla, otobüs garajıyla İzmir'in giriş kapısı olmuş; İzmir Fuarı nedeniyle doğan Oteller Sokağı'na sahip Basmane'ye uğramadan bu yazıdan gitmek olmaz.

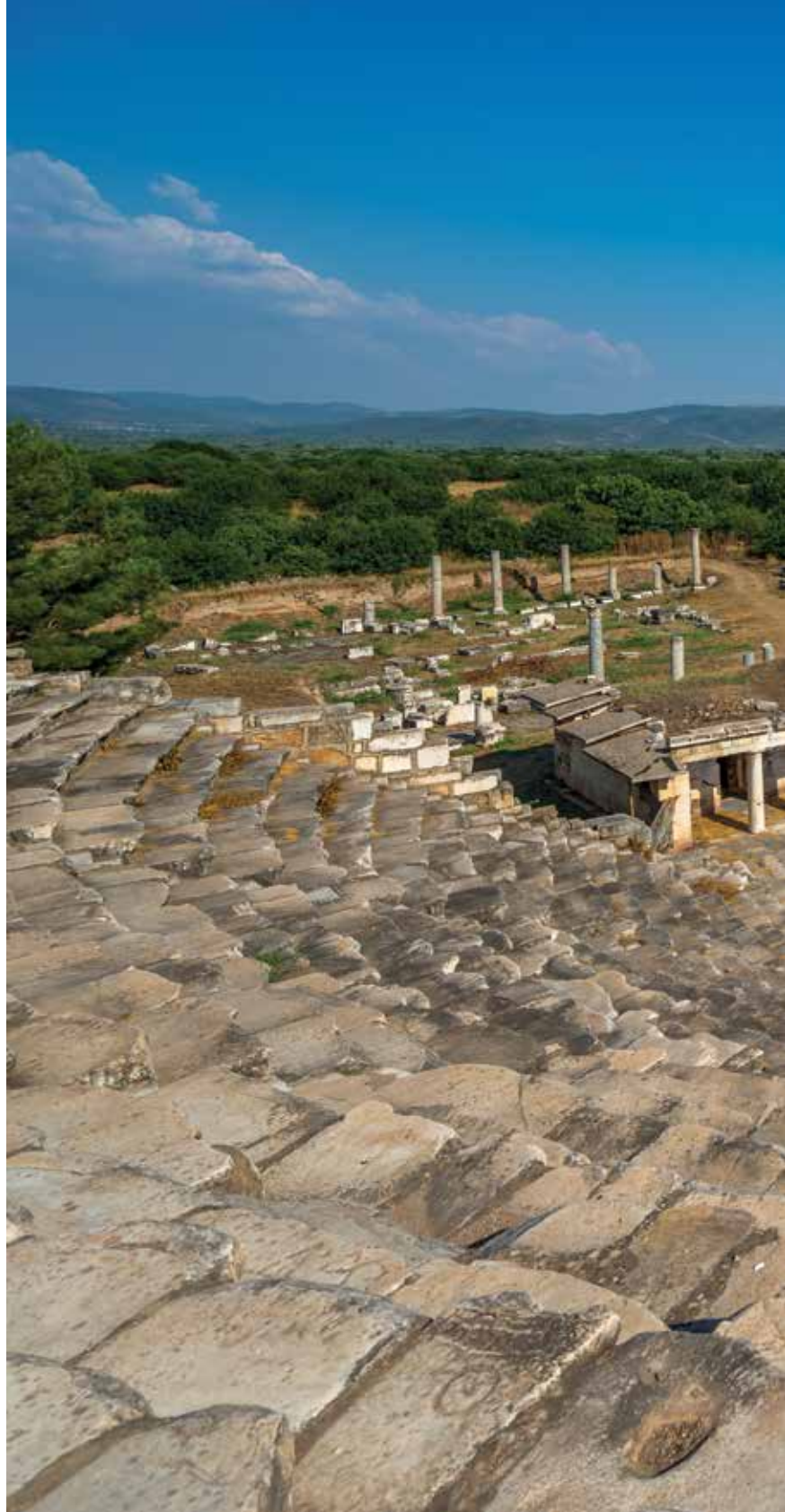
O Basmane ki kendisini çevreleyen semtlerin odak noktası. Bir vakitler Yahudilerle iç içe yaşamış, ardından Doğu ve Güneydoğu Anadolu sakinleriyle yeni bir kimliğe bürünmüş, bugün mültecilerin kederli hikâyelerine ev sahipliği yapan Basmane, her daim bir kültürler bileşkesi. Çevresini kılcal damarlar gibi saran tüm semtlere de yayılan bu çok kültürlü doku, İzmir'in göçlerle kurulan demografik yapısının bir izdüşümü aslında. Bir dille girdiğiniz sokaklardan birçok dille çıkarsınız. İzmir'in kahvehanelerini gezin. Eski mahallelerindeki kapı önü sohbetlerine katılın. Bir kapıya Tanrı misafiri olun. Kıyılarındaki cümbüşü soluyun. Balıkçılarla ağ atın, gençlerle gitar çalın... Göreceksiniz ki İzmir'deki herhangi bir gün, çoğul bir gündür.

Yunanistan ve İtalya'daki antik tiyatroların toplamından daha fazlası Ege Bölgesi'nde ve bunların da önemli bölümü İzmir çevresinde yer alıyor. Bu gerçeğe etken ise demokrasi kültürü olarak gösteriliyor.

Batı Anadolu ve Antik Tiyatrolar

“Dünya, büyük bir tiyatro sahnesi gibidir. Herkes bu sahnede rolünü oynar, rolü bitince de bu sahneyi terk eder.” demiş William Shakespeare, tiyatro hakkında. Ne güzel demiş. Gerçekten öyle değil mi? Bize biçilmiş o rol neyse, onu bize verilen süre içinde ne kadar iyi oynadığımız değil midir, yaşamdaki amacımız veya olması gerektiğini düşündüğümüz?

Aphrodisias

TİYATRO NASIL DOĞDU?

Tiyatronun temel öğeleri olan “taklit” “eylem” ve “toplucu katılım”ı ilk kez ilkel avcı toplumunda görsek bile, teatral eylemin bütünlüklü olarak ilk kez ortaya çıktığı yer “Kutsal Doğa Törenleri”dir.

Tiyatronun kaynağı olarak kabul edilen, Dionysos’a adanan “Dithrambos” koral ezgisi de “Dionizyak Thiasos” diye adlandırılan gizli cemiyetin törenlerinden çıkmıştır. Dithrambos “çifte doğan” demektir ve Dionysos’un ikinci adıdır. Cümbüş alayında söylenen şarkı bir ilahiye, kurban töreni de bir acı çekme oyununa dönüşmüştür.

Tiyatro ilk kez MÖ 6. yüzyılda Yunan toplumunda dinsel törenden ayrışarak bir sanat türü haline geldi. Yunan toplumunda tiyatronun öncüsü, şarap, bereket ve bitkiler tanrısı Dionysos için yapılan “Bacchanolia” şenliklerinde bir koronun söylediği şarkılardı. Koro, bu şarkılarda farkı kişilerin konuşmasını canlandırıyor. Ama bu tek taraflıydı, yani ortada sadece koro vardı. Bu monoloğu kırmak, seyiri daha ilginç hale getirmek gerekiyordu. Daha sonra oyun yazarı Thespis, koronun karşısına, farklı kişilikleri farklı maskelerle temsil eden bir oyuncu koydu. Daha sonra ikinci bir oyuncu daha eklendi. Böylece farklı anlatım biçimleri denenebiliyordu.

DİONİSOS ŞENLİKLERİ

O zamanki insanlar tanrıların son derece gerçek olduğuna, toplumu, yaşamı çok etkin bir şekilde yönlendirdiklerine inanırlardı. Yunan mitolojisindeki en renki karakterlerinden bir, şarap tanrısı Dionysos çıkıyor sahneye. Dianysos’un Roma kültüründeki adı Baküs oldu. Tanrıydı, ancak ölümlü bir kadından doğmuştu. Zeus’un bir ölümlü olan Semele ile birlikteliğinden doğdu. Zeus onu karısı

Hera’nın gazabından kurtarmak için kalçasına saklar. Bu nedenle iki kez doğmuş oldu. (Dithrambos) Dionysos, Nietzsche’nin eserlerinde duyguların, Dionysos’un tam zıddı olan Apollon da aklın yerini tutar.

Dionysos diğer bütün tanrılardan farklı olarak, insanlardan ve tanrılardan zulüm görmüştü. Toprağı verimli kılan, güç ve bereketi ile boğayı simgelerdi. Güç, şehvet, eğlence tanrısıydı. Dianysos’a inananlar kış ortasında kadın-erkek dağlara giderek Dionysos ayinleri yaparlardı. Kutsanmış genç bir boğa süslenerek kurban edilir, eti bir törenle dağıtılırdı. İşte bu renkli, eğlenceli, insanların içtikleri şarap, dans ve müzik ile kendilerinden geçtikleri, özgürlüğün sınırının olmadığı, yoğun cinsellik de içeren Dionysos ayinleri tiyatronun kökenidir.

Nietzsche, “Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu” adlı ünlü yapıtında Dionysos törenleri için “Bu bayramlar alabildiğine canlı, dişi-erkek ayrımı gözetilmeksizin, bir kendi başına bırakılmışlık içinde, belirli bir yerde düzenlenir, kuşakların dalgalanmaları her ailenin bağlı bulunduğu gelenek kurallarını aşar, ağırbaşlılık bilmez, doğanın en yırtıcı yabansılıkları kendilerini koyuvermiş gibi bir ortam oluşur, en yadırganan biçimde, aşırı sevgiyle yırtıcılık birbirine karışır” demiştir.

YAPI OLARAK TİYATRO

Şimdi gelin biraz da tiyatronun fiziki haline, tiyatro yapılarına göz atalım. Nasıl başladı, ihtiyaca göre nasıl şekillendi seyirlik alanlar. Tiyatro, “Teatron” yani seyirlik, bakılan yer anlamına geliyor. İlk tiyatro yapıları, dairelerden oluşuyordu. Koronun bulunduğu dairesel bir sahne ve onun etrafında biriken seyirciler. Yani oyuncu, oyun, seyirsi hemen hemen iç içe, adeta bir bütünü parçalarıydı. Doğal olarak oluşmuştu çünkü. Gel zaman, git zaman seyirci ile

oyuncular arasına orkestra denen bir boşluk girdi. Ne zaman sahne, özellikle Roma Dönemi’nde görkemli sahne binaları yapıldı, işte o zaman seyircinin doğa ile ilişkisi kesildi. İşin temelinde doğa vardı çünkü. Doğanın gücünü insanların arkasına alma çabası, doğa olaylarından korunmak için yakarışları, çabaları...

Yunan tiyatroları ile Roma Dönemi tiyatroları belirgin yapısal farklılıklar gösterir. Başta Yunan tiyatrolarının kalıcı sahne binaları olmadı. Oyun oynanacağı zaman ahşap sahne yapılır, izleyiciler, sahnenin önündeki bir eğim üzerinde sıra sıra otururdu. Yüksek sahne binaları Roma Dönemi’nde yapıldı. Tiyatrolar genelde 26-30 derecelik açılarla yükseldi. Bu da tiyatronun olmazsa olmazı akustikliği sağlardı. Öyle ya, siz istediğiniz mükemmel oyunu çıkartın, izleyicilere net duyuramadıktan sonra ne anlamı olur ki.

Antik Yunan tiyatro yapısı, dinsel amaçlı kutlama şenliklerinin yapıldığı açık alanın tiyatroya evrilmesiydi. Bu nedenle de tiyatrolarda hep birer sunak bulunurdu ve çok yakınında da bir Dionisos Tapınağı. Bunun en güzel örneklerinden biri de Bergama Akropol’deki tiyatro ve hemen yanbaşındaki Dionisos Tapınağı’dır. Hatta portatif olarak kurulan ahşap sahne binası da tapınağa giden kutsal yolun üzerine kurulur, gösteri tamamlanınca sahnenin ahşap parçaları sökülür, tekrar yol haline getirilir.

ROMA ETKİSİ

Romalıların MÖ. 133 yılından başlayarak Anadolu’da egemen oluşlarından sonra Helenistik tarzda yapılmış tiyatroları kendi tarz ve ihtiyaçlarına göre şekillendirdiler. Özellikle tiyatroların gladyatör dövüşlerinin yapıldığı arenaya çevrilmesi ile tiyatro yapılarında ciddi değişiklikler yapıldı. Orkestraya kadar inen basamakların alt sıraları

kaldırıldı. Büyüyen orkestra dövüş alanı olarak kullanılacağından, seyirci bölümünden bir duvar ve çitle ayrıldı. Sahne binası geriye çekildi ve en üsteki seyirci sırası yüksekliğinde bir sahne binası yapıldı. Seyirci tarafından bakıldığına adeta bir sarayı andıran cephesi özel olarak süslendi. Bu yapı aynı zamanda akustiğin rüzgar tarafından bozulmasını önliyordu. Bu düzenlemeler eski tiyatroların Romalılar tarafından kullanılabilmesi içindi. Ama Romalılar sıfırdan bir tiyatro yapacaklarında, artık yamaca değil, kentin içine bir bina gibi inşa ediyorlardı.

DEMOKRASİ MEKANLARI

Bir de şunu vurgulamak gerekir ki, Yunanistan ve İtalya'daki tiyatroların toplamından daha fazla tiyatronun Ege'de olmasının nedeni demokrasidir. Tiyatro halkın sesidir, eleştirir, düzene isyankardır. Bunun da demokrasinin olmadığı bir ortamda vücut bulması mümkün müdür? Belki de o yüzdendir ki, Ege'nin insanı binlerce yıllık kültür mirası nedeni ile baskıya boyun eğmez, sesi de tiyatrodaki gibi gür çıkar. Tiyatro 20. yüzyılda metropol kentler oluşana değin, kent yaşantısının kalbinin attığı bir merkezdi. Aynı zamanda bir kitle iletişim aygıtı, aynı zamanda bir eğlence ve aynı zamanda bir sanattı. Bütün bunların ötesinde, bugünden görebildiğimiz

bir şey daha var ki, o da tiyatronun o zamanlarda kamuoyu yaratan ve insanları yönlendiren hatta rehabilite eden bir aygıt olarak işlev gördüğüdür. Savaşlardan sonra ilk onarılan binaların tiyatro binaları olmasının nedeninin, tiyatronun bir toplanma merkezi, bir sosyal merkez, bir ortak değerler bütünü yaratma yeri olarak algılanmasından kaynaklanıyordu.

Şimdi gelelim Batı Anadolu'da bulunan antik tiyatrolarımızı tanımaya.

SMYRNA / İZMİR

İzmir, tarihteki adı ile Smyrna, çok önemli bir kent olur da, muhteşem bir tiyatrosu olmaz mı? Olur, hem de en güzellerinden biri olur! Hele hele konumu gerçekten tüm tiyatroları kışkandıracak cinstendi. Sırtını Kadifekale'ye, Pagos Dağı'na yaslamış, karşısında panoramik bir körfez manzarası. Büyük İskender'in MÖ. 334 yılında Bayraklı'da bulunan kenti ele geçirmesi ve stratejik konumu nedeni ile Pagos Dağı'nın yamacına taşınmasını emretmesi ile kentin bütün unsurları ile burada kurulduğunu biliyoruz. Liman ve Agora aşağıda, yerleşim biraz daha yukarıda, Kadifekale ile liman arasında kuruldu. Tabii ki yamaca hemen bir tiyatro da yapıldı. Antik çağda tiyatrosuz bir kent düşünülebilir mi? 17. yüzyıldan itibaren zengin Avrupalı

aileler İzmir'e ticari olarak ilgi gösterirken, şehir, bu ilginç kenti tanımak isteyen Avrupalı seyyahların da uğrak yeri olmaya başladı. Yamaçta bulunan Roma tiyatrosu bu eğitilmiş ve bilgili seyyahların gözünden kaçmadı. Yazdıkları günlük ve kitaplarda İzmir'e ve dolayısı ile başta Roma tiyatrosu olmak üzere antik kalıntılara yer verdiler.

Günümüzde Arkeolog Doç. Dr. Akın Ersoy başkanlığında bir ekip tarafından gün yüzüne çıkartılan kalıntılar, Roma tiyatrosunun yaklaşık 20 bin kişilik bir kapasiteye sahip olduğunu gösteriyor. Her ne kadar bazı mermerleri liman çevresindeki hanların ve rıhtımın yapımında kullanılmış olsa da, yine de büyük ölçüde optik tatmin sağlayacak bir sonuca ulaşılabileceği bekleniyor.

PERGAMON / BERGAMA

Bergama'da tiyatro denince akla hemen yamaçta Helenistik Dönem'de yapılmış olan, dünyanın en dik antik tiyatrosu gelir. Bergama Akropol'ünde Athena kutsal alanının hemen altında, Zeus Sunağı'na komşu muhteşem bir görsellik sunan antik tiyatro. İhtişamına göre çok daha büyük olacağı düşünülen ancak sadece 6-7 bin kişinin oturarak oyun izleyebildikleri tiyatro şu anki kente hakim batı yamacında bulunuyordu. Bunun dışında Roma Dönemi'nde ovaya doğru genişleyen kente, bugün Virankapı denilen yerde iki tiyatro daha yapıldı.

Smyrna

Pergamon

TEOS / SEFERİHİSAR

Dionisos kültü açısından Teos önemli bir kentti. Anadolu'daki en büyük Dionisos tapınağı burada bulunuyordu. MÖ. 3. yüzyılda Dionysos Oyuncular Birliği'nin merkeziydi ve oyuncular, 12 İyon kentinden biri olan Teos Antik Kenti'nde özel haklara sahip olarak yaşıyorlardı. Dionysos Oyuncular Birliği aslında bir mesleki kuruluş, bir lonca, bir sendikaydı. Bu birliğe bağlı sanatçılar ayrı gruplar halinde kent kent dolaşır oyunlarını sergilerlerdi. Bu birlik sınır tanımadan düşman topraklarında da seyahat ederdi. Ayrıca askere alınmama hakları için de bu birlik kanalı ile mücadele verdiler. Sadece yazıtlar aracılığı ile bildiğimiz Dionysos Sanatçılar Birliği, Teos'ta çok önemli bir rol oynamıştır. Devamlı bir huzursuzluk kaynağı olarak görülen bu sanatçılar topluluğu M.Ö. 2. yüzyılın ortalarında Teos'tan Efes'e sürüldüler. Ünlü lirik ozan Anakreon (M.Ö. 572), Antimachos ve Epikürcü Nausiphanes Teos'ludur.

Teos'ta inşa edilmiş olan, Anadolu'daki en büyük Dionysos Tapınağı, Augustus döneminde Prieneli mimar (Güllübahçe/Söke) Hermogenes tarafından inşa edilmiştir. Priene'deki Athena Tapınağı'na çok benzerlikleri bulunur. Helenistik dönemde yapılmış olan ilk tapınağın yıkıldığını ve bugün ayakta duran tapınağın Augustus (MÖ 1. yy) ve Hadrianus dönemine (MS 2. yy) ait olduğu biliyoruz.

Teos Tiyatrosu'na gelince. Dionysos Tapınağı'nın yakınında, akropolün eteğinde yer alan tiyatro doğal bir yamaca yaslanmaktadır. Güneydoğuya bakan yapı Yunan tiyatro geleneğinde inşa edilmiş olmasına karşın, Roma Dönemi öncesine dair arkeolojik kalıntılara rastlanmamıştır.

EPHESOS / SELÇUK

Dünyadaki yarım daire şeklinde olan tiyatroların en büyüğü Efes'te yapılmış olanıdır. Antik Efes Kenti'nde, en kalabalık olduğu MS. 2. yüzyılda 250 bin kişi yaşıyordu. Antik Efes'te bugün de ayakta olan Büyük

Tiyatro'nun seyirci kapasitesi 25 bin kişidir. Yani, kaba bir hesapla bir oyun on kez oynadığında bütün kent seyretmiş oluyor.

Yakın geçmişte de büyük konserlere ev sahipliği yapan büyük tiyatroya giriş ve çıkışı kolaylaştıran çoklu giriş sistemine hep hayranlık duymuşumdur. Yamaç evlerin karşısından çıkan dik yokuş ile en üstteki girişe, yan taraflardaki girişlerle orta sıralara ve yan aşağıdakilerle de alt sıralara rahatlıkla ulaşılabilirdi.

Efes Antik Tiyatrosu, Helenistik Dönem'de inşa edilmesine karşın, Roma Dönemi'nde yapılan mimari değişikliklerle hem tiyatro, hem de arena, gladyatörlerin dövüş alanı olarak kullanıldı. Bu nedenle alt sıralar kaldırıldığından, hem orkestra denilen dövüş alanı büyümüş oldu, hem de seyircilerin zarar görmesini önlemek için iki metre yüksekliğe, sahne ile aynı düzleme çıkartıldı. 30 metre yükseklikte inşa edilen, sahnenin arkasındaki sahne binası, bir yandan denizden gelen rüzgarın akustiği bozmasını engelliyor, diğer yandan da

arkada süslü muhteşem bir arka plan görüntüsü oluşturuyordu.

ERYTHRAİ / ÇEŞME

Çeşme’de Ildırı Mahallesi’nde bulunan Erythrai Antik Kenti, adını eski Yunanca kırmızı kelimesinden alıyor. Roma çağında, Erythrai’nin ticari etkinliği kapsamında, ihracat amaçlı ürettiği çok kaliteli şaraplarla ün kazandığı bilinmektedir. Bunlar için de Erythrai’de özel bir amfora türü üretilmiştir. Yamaca yaslanmış antik tiyatro Prof. Dr. Ekrem Akurgal döneminde ortaya çıkarılmıştır. Tiyatronun ilk yapım dönemi MÖ. 3. yüzyılın ilk yarısına denk gelir. Çift diazomalı olan yapının seyirci oturma kısmı ve yan duvarları Hadrian döneminde eklenti ve tamir görmüş. Sahne binasının

Erythrai

ise sadece temelleri bulunuyor. Sahnenin yapıldığı dönemde ahşap konstrüksiyonla desteklendiği düşünülüyor.

METROPOLİS / TORBALI

Helenistik Dönem’de yapılmış tiyatroların en erken örneklerinden biri olan Metropolis Tiyatrosu, tamamen ana kayaya oyularak oluşturulmuştur. Ele geçen yazıt ve buluntulara göre, tiyatro gösterilerinin yanı sıra sosyal ve dini törenlerin de yapıldığı anlaşılmaktadır. 1990 yılından beri yapılan kazılar sonucu, iyi korunmuş sahne, oturma sıraları ve oyun alanı ortaya çıkmıştır. Seyirci kapasitesi de 4 bindir. Soylu koltukları ise orkestra içindeki özgün konumlarından seyirci sıraları önündedir. Tiyatronun alt bölümünü kapsayan restorasyon projesi 2001 yılında tamamlandı.

NATIÖN / AHMETBEYLİ

İzmir’e 50 km, Kolophon’a ise 15 km uzaklıktaki bir liman kenti olan Notion, bugünkü Ahmetbeyli Köyü’nün sınırları içindedir. Hemen yakınında da Claros Apollon Tapınağı bulunmaktadır. Notion bağımsız bir kent olduğu halde, Kolophon’un bir parçası gibi görünmüştür.

Günümüzde, Değirmendere Köyü olan Kolophon’un limanı konumundaydı. Kentin akropolünü çevreleyen 4 km uzunluğundaki kale kulelerle desteklenen surları içine, limanın üst tarafındaki yamaca da Hellenistik dönemde bir tiyatro inşa edildi. Hellenistik tiyatronun da, yine bu dönemde Hadrianus döneminde Roma tiyatrosuna dönüştürüldüğü sanılıyor. Ahmetbeyli’den Kuşadası yönüne döndüğünüzde, sağ tarafta yamaçta tiyatronun duvarı yoldan görülebiliyor.

NYSA / SULTANHİSAR

Dionysos kültü için en önemli yerlerden biri de Nysa’dır. MÖ 1. yüzyılda yapıldığı düşünülen 12 bin kişilik tiyatro ve Dionysos adına yapılan kabartmalar ile süslü sahne binası cephesi iyi korunmuştur. Dionysos’un hayatını anlatan podyum frizleri, çok katlı cephe mimarisi kazıları sırasında ortaya çıkarılmış. Mitolojide Hermes, çocuk Dionysos’u, büyütmesi için Nysa Dağı’nın perilerine emanet eder. Tiyatronun 38 metre uzunluğundaki sahne binasına ait 6 adet, podyumu süsleyen 26 adet kabartmalı blok Aydın Arkeoloji müzesinde sergilenmektedir. Nysa’lıların, Nysa tanrısı olan Dionysos’un yaşamından kesitlere yer vermelerinden dolayı kent, “Dionysos’un kenti Nysa” olarak biliniyor.

PRIENE / SÖKE

Helenistik Dönem’de yapılıp, bu dönemin özelliklerini koruyan ve Roma Dönemi’nde değiştirilmemiş olan Anadolu’daki tek tiyatrodur. Sadece 5 bin kişinin yaşadığı Priene’de 6.500 kişilik bir tiyatronun bulunması, öncelikle kentin maddi ve kültürel anlamda zenginliğini, sonra da Priene’nin çevredeki diğer kentlerde yaşayanlar için de bir kültür merkezi olduğunu gösterir. En iyi korunmuş Helenistik tiyatrodur. Seyircilerin oturduğu sıralar dağın yamacına yaslanır. Seyirci alanı ile sahneyi ayıran yanduvalların yarım daire şeklindeki orkestra ile buluştuğu noktalarda birer heykel bulunuyordu. Orkestra alanı önce sahne olarak kullanılmış, daha sonra da sahne binasının önünde, dor tarzı sütunların üzerindeki sahnede oynanmaya devam edilmiştir. Orkestra alanının çevresinde muhteşem görümlü, arslan ayağı desenli mermerden protokol koltukları bulunuyor. Dionysos adakları için de bir mermer sunak yer alıyordu.

MİLETOS / SÖKE

Felsefenin doğduğu kent olarak bilinen Milet, Menderes Nehri’nin denize ulaştığı yerde bulunuyordu. Ünlü filozof Thales, ardından

Anaksimenes ve Anaksimandros’un kenti olan Milet 150 bin kişinin yaşadığı, Akdeniz ve Karadeniz’de kurduğu 90 kadar koloni ile devrinin en önemli ticari oyuncularındandı. Biri askeri, diğeri ticari gemiler için yapılan iki limanı bulunan antik kentte 15 bin kişinin rahat rahat oturabileceği geniş sıralara sahipti. Önünde oturan kişinin rahatsız olmaması için ayakların dayanacağı bir yükselti bile düşünülmüştü. Oturma sıraların başlarında bulunan deliklere geçirilen kalaslara takılan tenteler seyircileri yağmur ve özellikle güneşe karşı koruyordu. Devasa girişleri bugün bile tüm

görkemi ile ayakta olan Roma tiyatrosundan önce burada bir Helenistik tiyatro bulunuyordu. Bizans döneminde tiyatronun öneminin ortadan kalkması sonucu, oturma yerlerini oluşturan mermerler tiyatronun üstünde oluşturulan kalenin yapımında kullanıldı.

LAODİKYA / DENİZLİ

Tekstil, boya, yün üretimi yapan ve bununla zengin olan Laodikeia Antik Kenti’nde yapılan kazılar, neredeyse Efes ile yarışacak alan büyüklüğünde bir kenti gözlerimizin önüne seriyor. İncil’de adı geçen yedi kiliseden birinin bulunduğu Laodikya Antik Kenti’nde pek çok antik kentten

Hierapolis

Miletos

farklı olarak iki tiyatro bulunuyor. Bir Helenistik (Batı) diğer Roma (Doğu) Dönemi'ne ait tiyatrolarda arkeoloji kazıları ve restorasyon çalışmaları sürüyor. Prof. Dr. Celal Şimşek başkanlığında süren restorasyon çalışmalarının bitmesinden sonra, tiyatronun kültürel etkinliklerde kullanılması planlanıyor. 12 bin kişinin gösteri izleyebileceği Batı (Helenistik) Tiyatro'nun 2021 yılı Mayıs ayı gibi kullanıma açılması düşünülüyor.

HİERAPOLİS / PAMUKKALE

Eumenes Pamukkale Hierapolis Antik Kenti, Bergama Kralı II. Eumenes tarafından kuruldu. Anadolu'nun en ilgi çekici antik yerleşimlerinden biri ve döneminin sağlık merkezidir. Pamukkale'ye geldiğinizde, oldukça iyi korunmuş olan tiyatro antik kente damgasını vurur. Hierapolis Tiyatrosu, şehir planı içinde dört ada üzerine inşa edilmiştir. Yedi bölüm ve 50 oturma sırasına sahip olan

tiyatro, 10 bin kişiliktir. Hierapolis Antik Tiyatrosu'nda, sütunların arası heykellerle süslenmiştir. Tiyatronun sahnesinde yer alan kabartmalı frizlerde, Apollon ve Artemis'in doğuşu, Dionysos, Satyr ve Menad'lardan oluşan eğlence sahneleri, Marsyas ve Apollon arasında geçen müzik yarışması gibi mitolojik konular ile Hierapolis Kenti için yapılan sportif yarışlar ve gladyatör savaş sahneleri betimlenmiştir. Yüksek arkalıklı, arslan ayaklı oturaklar, kentin önemli kişileri içindir. Bu görkemli yapı, İmparator Septimius Severus zamanında MS. 3. yüzyılda, önceki yapıyı içine alarak ve yok edilerek inşa edilmiştir. Genç Roma Dönemi'ne kadar kullanılmıştır.

AFRODİSİAS / KARACASU

Afrodiasias Tiyatrosu, Akropol Tepesi adı verilen höyüğün doğu kısmı oyularak yapılmıştır. İki bölümden oluşan oturma sıralarının

üst kısmı Bizans Devri'nde kale yapılırken sökülüştür. Sahne binası Anadolu'nun en eski üç katlı sahne binasıdır. Dor, İon ve Korint tarzlarının sahne binasının yapımında kullanıldığı görülür. Müzede sergilenen Apollon ve Melpomene Heykelleri burada bulunmuştur. Bunların dışında boksörler ve Afrodit'in büst heykeli de tiyatro kazılarında ele geçmiştir. Yedi bin kişi kapasiteli tiyatro özel bir işçilikle beyaz mermerlerden yapılmış. Aphrodisias Tiyatrosu'nun ortasındaki yarım yuvarlak orkestra kısmı, imparator Marcus Avrelius (161-180) zamanında, oturma sıralarının alt basamakları sökülerek derinleştirilmiş ve konista haline getirilerek arena gibi kullanılmıştır.

Ege'nin kadim kültürü anlatmakla da, yazmakla da bitmez. Bu anlamda bu yazının bu büyük kültür birikimine küçük bir gönderme olmasını diliyorum.

Çok sayıda medeniyetin beşiği olan Ege Bölgesi'nde yaşam binlerce yıldan bu yana kesintisiz biçimde akıyor. Önceki kuşaklardan alınan kültürel miras, yaşam döngüsünün itici gücü oluyor. Ege'nin merkezi İzmir bu anlamda bir de, "milattan önceye tarihlenen zaman diliminden bu yana, antik tiyatrolar çevresinde şekillenen hayatların şehri" diye tanımlanıyor. Ve şehirde, gün oluyor tragedyaalar yansıyor gün oluyor şenlik kortejleri oluşuyor. Tüm bunlar uzun; çok uzun yıllarla biriken kültürel aktarımın yansımasıdır. İzmir genelindeki antik tiyatrolar döneminden gelen ses, şehrimizin bugününde de duyuluyor.

Antik Tiyatronun Yankısı

Antik Yunan tiyatrosu, MÖ 550'li yıllarda Atina merkezli olarak, dini törenlerden gelişen bir gelenektir. Yaklaşık olarak bin seneye yayılan bu gelenek, Roma Tiyatrosu'nu da etkileyerek modern tiyatro sanatının oluşmasını sağladı. Tiyatro, batı sanatını ve kültürünü; mimariden müziğe, resimden heykele, edebiyata kadar her alanda derinden etkiledi. Yunan Tiyatrosu temel özelliklerini Antik Yunan kültürü ve dininden alırken, dini ölçütlerle değil, estetik ölçütlerle değerlendirilen bir oyun biçiminde gelişmiştir. Tiyatro kadroları; oyuncular, koro, figüranlar ve müzisyenlerden oluşuyordu. Tragedya, komedi ve satır (satirik drama) adı verilen oyun türleri vardı. Tragedya soylular ve tanrıların hikayelerinden oluşmakta, komedyaya ise alt tabakanın taklitleri üzerinden güldürüyü amaçlamaktadır. Dionysos'a adanan komediler, Komoi (eğlenme tanrısı) için söylenen Phallik İlâhiler'den kaynaklanmaktadır. Kır şenliklerinde köylüler, "phallus" şekilli eşyalar taşırlar, kaba ve eğlenceli bir dille konuşup, komik durumlar yaratırlardı. Satirik drama halinde oyuncular mitolojideki satirler gibi giyinirdi. Satirik drama; içinde hem komedi hem de trajedi öğeleri barındıran bir dramaydı. Dionysos'la ve trajedi kahramanlarıyla dalga geçen, toplumsal ve siyasî konuları hiciv ve eleştiriyiyle ele alan kısa oyunlardan oluşurdu. Tragoidia (tragedya) ise asil bir kahramanın bir hata, tanrıların isteği ve/veya kader nedeniyle düşüşünü konu alırdı. Tragedya, aralarında bir hiyerarşi de bulunan oyun türleri arasında her zaman zirvede olandı. Antik dönem Yunan tiyatro yazarları arasında Aeschylus, Sophokles, Euripides, Aristophanes, Thespis,

Menandros gibi isimler vardı. Yarışma şeklinde düzenlenen şenliklerde en çok ödül kazanan Kral Oidipus'un yazarı Sophokles idi. Ancak yazılan yüzlerce hatta binlerce oyundan tek bir "satir" ile sadece birkaç tane de "tragedya" oyunu günümüze kadar orijinal haliyle ulaşabilmiştir. Bunun yanı sıra Yunanlıların tiyatro geleneğinin hem Yunan tarihine hem de insanlık tarihine etkisi her yönüyle devasa boyutlarda olmuştur.

DİONYSSOS ADINA...

Tanrılar arası barış ve uyum olunca mutluluk olur inancını taşıyan Yunanlılar, şarap ve bereket tanrısı Dionysos'un onuruna her sene yarışmalar halinde tiyatro festivalleri düzenlerlerdi. Tragedya sanatının, İ.Ö. 7. ve 6. yüzyıllarda tanrı Dionysos adına yapılan dini içerikli bağ bozumu törenlerinde söylenen geleneksel, 'dithrambos' şarkılarından doğmuştur. Peisistratus, Dionysos şenliklerinde tragedya, komedi ve satir türlerinden oluşan tiyatro yarışmaları başlamıştır. Gün boyu devam eden yarışmalarda, yarışmaya katılan yazarlardan en az üç tragedya ve bir satir yazmaları istenirdi. Yarışmaları en çok kazanan yazar Sofoklesti. Dionysos kutlamaları olan "Dionysia" festivallerinden biri Mart sonu – Nisan başında şehirde, diğeri Aralık sonu – Ocak başında kırsal kesimde olmak üzere iki kere Atina'da gerçekleşmekteydi.

ARİSTOTELES ETKİSİ

Antik Yunan Tragedyası'nın tanımını ilk kez MÖ 320 yıllarında Aristoteles, "Poetika" adlı eserinde yapmıştır. Kitabın komedi ile ilgili bölümleri günümüze ulaşmamış olsa da Poetika, dünya tarihinde tiyatro

kuramı üzerine yazılmış, "ilk ve en önemli eser" olarak kabul edilir. Aristoteles bu yapıtında, tiyatroyu (sanatı), oyuncuyu (sanatçıyı) ve izleyiciyi (suje: sanatı - alımlayıcı) tanımlamıştır. Ona göre sanat taklittir (mimesis), sanatçı ise taklit edendir. Doğada var olan seslerin taklidi müzikle, fiziksel dünyanın taklidi resim ve heykellerle, yaşam ise trajedi ve komedilerle taklit edilir. Ona göre; "tragedya, basit bir oyun değildir. Tragedya, toplumda merhamet korku ve acıma gibi duygular sayesinde ruhu tutkularından temizleyip ahlaki bir gelişim sağlayarak, derin bir kitlesel "arınma"ya neden olur. Oyunu izleyen halk kendini tiyatro karakterlerinin yerine koyarak empati yapar. Hatta izleyici bunu içsel olarak yaşantılamaya başlar ve bir anlamda oyuna kendi içsel dünyasında katılmış olur. Bu durumda bir anlamda kitlesel ve derin bir hipnoz gerçekleşir ve bu da dini ve ahlaki bir arınmaya "katharsis"e neden olur". Aristoteles'e göre tragedyanın asıl görevi seyirciye acıma ve korku duyguları aşıl原因arak "ruhu tutkularından" arıtmaktır. Bu durum da tiyatro sanatını halkın sosyal ve kültürel yaşamını sürdürdüğü tapınaklar haline getirirdi. Dionysos'a adanan oyunlar aynı zamanda bir tapınmaydı. Tiyatronun asıl konusu insanın, antik dönem tanrılarının kendisi için belirlediği kaderle başa çıkmasının hikayesidir. Ancak oyunlar, dinin yanı sıra dönemin ihtiyaçları doğrultusunda toplumsal, sosyal, siyasal, ahlaki ve kültürel gelişmeler, estetik unsurlarla işlenmiş ve erdemli bireyler hedeflenerek, temelde toplumu eğitime misyonu üstlenmiştir. O dönemde giriş fiyatı bir vasıfsız işçi yevmiyesi olarak belirlenen tiyatroları izlemek bir vatandaşlık görevi kabul edilmiştir. Parasız olmayanlar için bu ücret devlet

tarafından karşılanmaktaydı. Zamanla aynı zamanda bir tapınak da olan tiyatrolar tüm sahne sanatlarını, şiir söyleşilerini, felsefe tartışmalarını içeren ve sergileri de içine alan sanat merkezleri haline aldı. Tiyatrolar hem bir tapınak hem de sanatsal ve sosyal birer etkinlik alanı haline almıştı.

AKADEMİA

Antik Yunan Site Devletleri barışçıl özgür bir açık toplum modeli sergiliyorlardı. Sokaklarda günlük sosyal ve siyasal konular tartışılır, şehrin sokakları gün boyu süren tartışmalara sahne olurdu. Hatta bazı diyalogları Platon'un yazıtlarından okumak mümkündür. Platon'un hocası Sokrates'in bütün işi gücü, gün boyu felsefeye meraklı gençlerle tartışmakta ve bu yüzden sonunda, gençlerin ahlakını bozduğu ve onları dinsizleştirdiği gerekçesiyle, halk mahkemesinde yargılanıp, ölüme mahkum edildi. Sokrates'in tarihi savunmasını Platon'un diyaloglarından okumak mümkün. Kendisini kurtaracak şekilde savunma yapmak yerine, hayatı pahasına inadına söylediklerini ispatlamakla kalmayıp, içmeye mahkum edildiği baldıran zehirini celladının elinden alıp kafaya diktiği söylenir. Sokrates'in öğrencilerinden zengin bir ailenin oğlu olan Platon'un okulunun adı "Akademia"dır. Akademia'nın gerçek anlamda ilk üniversite olduğunu söyleyebiliriz. Aristoteles'in okulunun adı "Lykeion"dur. Bu adı Apollon Lykeion Tapınağı'nın yanında kurulduğu için almıştır. Günümüzde kullanılan "lise" kelimesinin kökeni bu kelimedenden gelir (Almanca-Gymnasium). Lykeion da sabah teorik dersler öğleden sonraysa şehir sokaklarında ve kırlarda yürüyüşler yapılırdı.

Sabahki teorik dersler bu yürüyüşler sırasında sürekli tartışılıp diyaloglarla pekiştirilirdi. Bu yüzden bu okulu “peripatos”tan gelen peripatikler yani yürüyenler ya da yürüyüşçüler denmiştir. İngilizcedeki Pedestrian ve passenger (yaya) kelimeleri de buradan gelmektedir. Platon un Akademia’sı da Aristoteles’in Peripatos ya da Lykeion Okulu da kendilerinden sonra, yüzyıllar boyunca devam etmiş ve akademik yapılarını ve eğitimlerini sürdürmekle kalmamış, felsefeyi kent sokaklarına ve tiyatrolarına da taşımışlardır.

MİLET OKULU

Antik dönemde Ege’de doğa olaylarını mitolojilerle değil, metodolojik olarak gözlemlenebilen kavramlarla açıklayan, kendilerine doğa filozofları da denilen Milet Okulu vardı. İlk temsilcisi batı felsefesinin babası kabul edilen ve aynı zamanda Seferihisar’da zeytinyağı tüccarlığı yapan Teoslu Thalesti. Evrenin ana maddesini (Arke: ilk ve en önemli neden) tartışmaya açan Milet Okulu’nun başlıca filozofları; ana maddenin su olduğunu söyleyen Thales, (ana maddenin ateş olduğunu söyleyen Anaksimandros, ana maddenin hava olduğunu söyleyen Aneksimenes’tir. Daha sonra Empedokles ana maddeyi dört element (ateş, su hava ve toprak) olarak açıklamıştır.

KÜLTÜREL ETKİLEŞİM

Antik Yunan kültürü pek çok bakımdan Roma Kültürünü derinden etkilemiştir. Bu etkinin sanattaki en belirgin örneği belki de tiyatrodaki kendini göstermiştir. Yunanlılar kent devletleri halinde yaşayan barışçıl ve özgürlüklerine düşkün insanlardı. Ancak Roma bir Cumhuriyet, bir de İmparatorluk dönemi ile anılmıştır. Her dönemde Roma’da iktidar güce endeksliydi. Roma demek askerlik ve mimari demektir. Bu da toplumları sosyal, siyasi ve kültürel yönden farklılaştırmış ve köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Zamanla eski Yunan’ın şehir devletlerinin yerini Roma’nın büyük şehirleri almaya başladı. Yunan Tiyatrosu kaynağını dinden alan, hatta neredeyse bir ayin biçimine bürünen sanatsal ve ahlaksal temalardan oluşurken, Roma Tiyatrosu’nda dini içerik önemini kaybetti ve daha çok eğlenceye dönük bir yapı sergilemeye başladı. Bir halk eğlencesi olarak devletin de desteklediği tiyatro için büyük yapılar inşa edilmeye başlandı. Zamanla yaygınlaşmış kitleleşti. Hatta zengin düğünlerinde sergilenen bir eğlence aracına bile dönüştü. Yunan oyun yazarları ve oyuncularını toplumda çok saygın bir yere sahipken, Roma’da bu durum da

değişti. Roma’da saygın oyun yazarları vardı. Hatta Seneca, Cicero gibi aynı zamanda filozof olan büyük düşünürler bu yazarlar arasındaki saygın yerlerini aldılar. Stoa Felsefesi’nin sadık bir savunucusu olan ve hukuk felsefesi alanında derin bir neşriyat bırakan Seneca’da felsefi düşüncelerini çoğunlukla tragedya formatında kaleme aldı ve kendisi hukuk felsefesinin önemli kilometre taşlarından biri olduğu halde, o da sahnede öldürme sahneleri içeren oyunlar yazdı. Eupides’e öykünen Pacirius felsefi tragedyalar yazdı. Büyük Romalı filozof Cicero da çok sayıda felsefi oyunlar yazmış bir yazardır. Ancak bütün bunlar bile oyunların felsefi içeriklerini yeterli derecede besleyemedi ve Roma kültüründe tiyatroyu eğlence olmaktan çok öteye taşıyamadı. Bunun bir diğer nedeniyse, oyunculuk mesleğinin toplum içinde saygın bir yerinin olmamasıydı. Oysa oyuncular Eski Yunan toplumunda uhrevi bir işle uğraştıkları için çok saygın bir yere sahipti. Roma’da ise oyunculuk özgür vatandaşların uğraşmadığı bir işti. Bu da belli seviyede bir yozlaşmayı beraberinde getirdi. Söz gelimi Yunan Tragedyası’nda aksiyon sahneleri pek bulunmazken, hareketli sahneler bir nöbetçi veya ulağın tasvirleri aracılığıyla seyirciye taşınırdı. Öldürme sahneleri asla sahnelenmez, kulisten öldürülme sesi gelir, sonra bir kişi ölüyü kucaklayıp ya da sırtına alıp sahnede (orquestra) dolaştırır ve geri götürürdü. Ölü’nün kafası bir tarafa bakıyorsa masum ya da diğer tarafa bakıyorsa suçlu olduğu anlaşılabilirdi. Ancak Roma Tiyatrosu bol aksiyonluymuştu. Öldürülme sahneleri için idam mahkumları ya da köleler kullanılır ve oyun sırasında gerçekten öldürülürlerdi. Üstelik bu kişiler oyun sırasında düello sahnesinde öldürüleceğini bilirdi. Buna rağmen ağır işkence görmemek adına oyuna katılırlardı. Düğün tiyatrolarında bile öldürülen idam mahkumları kullanılırdı!

MASKELİ, MASKESİZ

Öte yandan Yunan Tiyatrosu'nda oyuncular maske takarlardı. Böylece her oyuncu her rolü oynayabiliyordu. Ancak Roma Tiyatrosu'nda oyuncular maske takmazdı. Böylece oyuncuların mimiklerini kullanma şansları da ortaya çıkmış oldu. Bu durumda oyunculuğun ve pandomim sanatlarının gelişmesine yol açtı. Roma Tiyatrosu'nda genel olarak Tragedya, Komedy, Mimus (kaba ve açık saçık güldürüler) ve Pantomimus (koro eşliğinde danslı kostümlü gösteriler) türlerine yer verilirdi. Yunan Tiyatrosu'nda sadece erkek oyuncular yer alırdı. Roma Tiyatrosu'nda ise kadınlarda oyunlarda kullanılmaya başlandı.

MİMARİYE ETKİ

Tiyatronun insanlık tarihinde etkilediği pek çok önemli alanlardan biri de mimariydi. Yunan Tiyatrosu ile Roma Tiyatrosu arasındaki mimari açıdan en belirgin fark, Yunan Tiyatrosu'nun eğimli arazilere, çoğunlukla bir dağın veya tepenin yamacına, sanki o arazinin doğal bir parçasıymışçasına

yaslanmış olarak yapılması ve sahne arkası binasının bulunmamasıdır. Antik Yunan Tiyatroları'nın mimari yapısı açık hava yapılarıydı ve arka planı doğa manzaralarından oluşuyordu. Bir anlamda doğayla bütünleşmiş bir yapıları vardı. Yapısal olarak üç bölümden oluşurlardı: Orkestra, Skene ve Teatron. Orkestra, aslında burası sahneydi. Genellikle tepe yamacına kurulurdu ve daire şeklinde olup, ortasında Tanrı Dionysos için bir sunak yer alırdı. Orkestra dans edilen yer anlamına gelmektedir. Çapı yirmi iki metre olan sahne yani orkestra Yunan Tiyatro Mimarisi'nin en önemli ögesidir. Orkestranın yaslandığı yamaçta seyircilerin oturduğu yer olan, "teatron" yer alıyordu. Sonradan orkestranın arkasına, oyuncuların soyunma odası olarak kullanılabileceği yapılar eklendi. Bu yapılara çadır, kulübe anlamına gelen, "skene" adı verilir. Sonradan "skene"ler oyunun aksiyonuna dahil edilerek, dekor ve fon olarak da kullanılmıştır. Roma Tiyatroları ise tek bir yapıdır. Yunan Tiyatrosu gibi yamaca yaslanmaz doğa manzarası da yoktur. Çünkü genellikle düz zemine inşa edilir

ve arkasında görkemli bir tiyatro binası yer alır. Roma Tiyatrosu'nda sahne Yunan Tiyatrosu'na göre daha yakındır ve "auditorium" kesintisiz bir çevre duvarı ile bir araya toplanmış ve böylece kapalı bir alan oluşturularak, seyircinin dış dünya ile bağlantısı kesilmiştir. Sonradan buna ahşap çatı da eklenmiştir. Yunan Tiyatroları'nda sahne tek katlıdır. Roma Tiyatrolarında ise iki hatta bazen üç katlıdır. Öte yandan Yunan Tiyatrosu'nda yapılar tek katlı ve bir ya da iki giriş çıkışı bulunan, gelenin gelişi güzel oturduğu yapılarıdır. Roma Tiyatroları'nda görkemli tiyatro binaları seyirciye sosyal sınıfına göre hiyerarşik bir oturma düzeni sunan yapılarıdır. Çok sayıda çıkışları bulunur. En gözde yerler localardı. İmparator, soylular, senatörler, askerler ve din adamlarından sonra halk en uzakta kalan sıralara oturtulurdu.

Medeniyetlerin Zorunlu Durağı: ANADOLU...

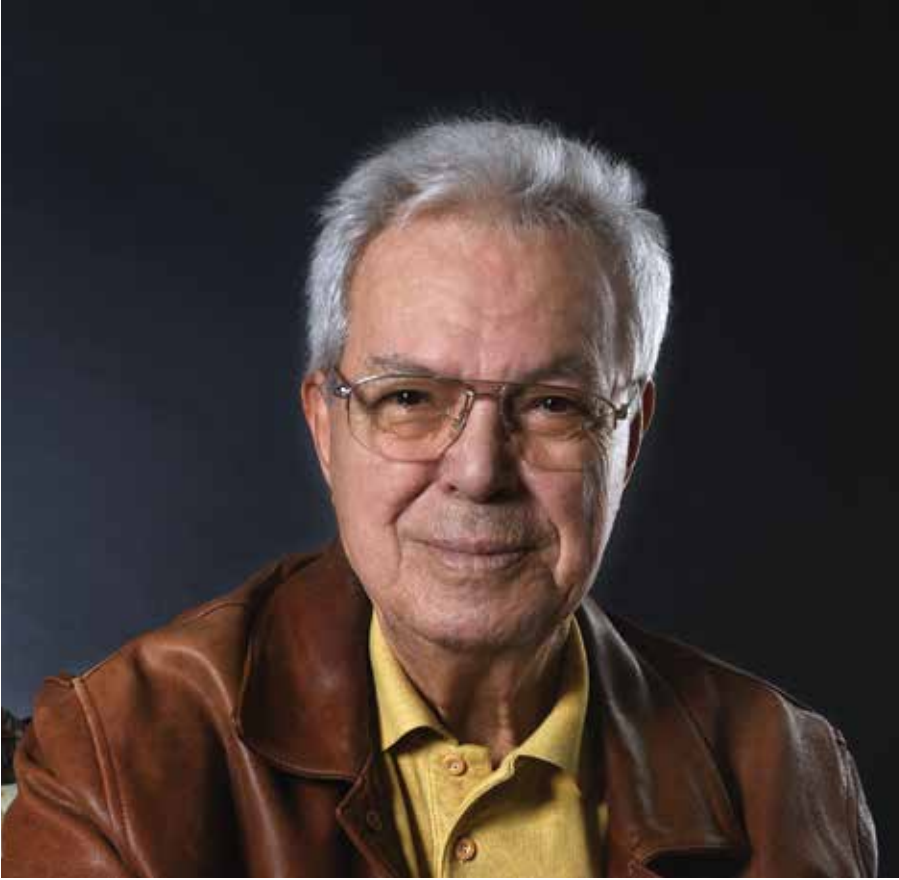
Uygarlık, Anadolu'dan doğan Fırat ve Dicle Nehri'nin suladığı topraklar olan Mezopotamya ve onun hemen aşağısında yer alan Nil Deltası'ndaki, Mısır'da başladı. Yüzyıllar boyunca gelişerek, Anadolu üzerinden Antik Yunan kültürünün temelini oluşturdu. Sürekli Anadolu'yu yol haritası yapan, yaşadığı tüm kültürlerde harmanlanarak Mısır ve Mezopotamya'dan; önce Yunan'a ve oradan da tekrar Anadolu üzerinden, Arap Yarımadası'na geçen insanlığın ortak medeniyeti, Rönesans ve reform hareketleriyle sıçrama yaparak, modern dönemlerin başladığı aydınlanma çağına vardı. Anadolu medeniyetleri; bir kültür köprüsü üzerinden, aydınlanma olarak da adlandırabileceğimiz Cumhuriyet'e kadar uzandı.

Fotoğraflar: Emir Ali Kokal

*Şehrimizin ve ülkemizin kültür hayatındaki eşsiz karakteri
Prof. Dr. Şadan Gökövalı'yı sonsuzluğa uğurladık. Hocamız öğretileri,
anıları ve güler yüzüyle hep bizlerle olacak.*

Gönül Adamı Şadan Gökövalı'ya Saygıyla

Şadan Gökövalı, mitolojinin, kendi deyişiyle “söylence”nin dile gelmiş haliydi. Bir koltuğa onlarca karpuz sığdırandı. Akademisyenlik, gazetecilik, turist rehberliği, şairlik, kitap yazarlığı, radyo programcılığı... Bir insan bütün bunların altından kalkabilir mi? Şadan Gökövalı hepsinin üstesinden gelmişti. Hem de başarıyla. O, aralarında benim de bulunduğum Ege Üniversitesi'nin gazetecilik ve radyo-TV bölümü öğrencilerinin sevgili hocasıydı. Pek çok tanınmış gazeteci ve televizyoncuğu yetiştiren sevgili bir öğretmen. Bilgeliğinin yanı sıra, yüzünden hiç eksik olmayan gülümsemesi onun başlıca karakteristik özelliğiydi. Adeta ayaklı bir sözlük gibiydi. Tanıştığı kişinin isminin anlamını söyleyerek başlattığı sohbet, kısa zamanda kendine hayran bıraktırmayı bilirdi.

15 Mart 1939’da Muğla’nın Gökova beldesinde doğan, Halikarnas Balıkcısı ve Azra Erhat’ın manevi oğlu Profesör Dr. Şadan Gökova, 31 Ocak 2021 tarihinde 82 yaşında aramızdan ayrıldı. Yaşamında hayatlarına dokunduğu insanlarda ne kadar derin izler bıraktığını anlamak için, hayata veda ettiği günden itibaren sosyal medya hesabından paylaşılan mesajlara bakmak bile yeterli.

Bir faninin ardından bu kadar güzel övgüler, ancak Şadan Gökova gibi bir gönül insanına nasip olurdu.

Koca bir kütüphane dolusu bilgiye sahip, ardında 40’ın üzerinde kitap bırakmış bir yazardı. Çok başarılı ve aranan turist rehberiydi. Aynı zamanda Salihli Şiir İkindileri’nin yıllarca organizatörlüğünü

üstlenen bir şiir aşığıydı. Aynı zamanda duayen bir gazeteci...

Benim de üyesi olmaktan onur duyduğum İzmir Gazeteciler Cemiyeti’nin, 62 yıllık çok değerli bir üyesiydi. Son nefesine kadar da cemiyetin gazetesi Dokuz Eylül’deki köşesinde yazmayı sürdürdü. Gazetede son yazısı 24 Ocak 2021’de yayımlandı.

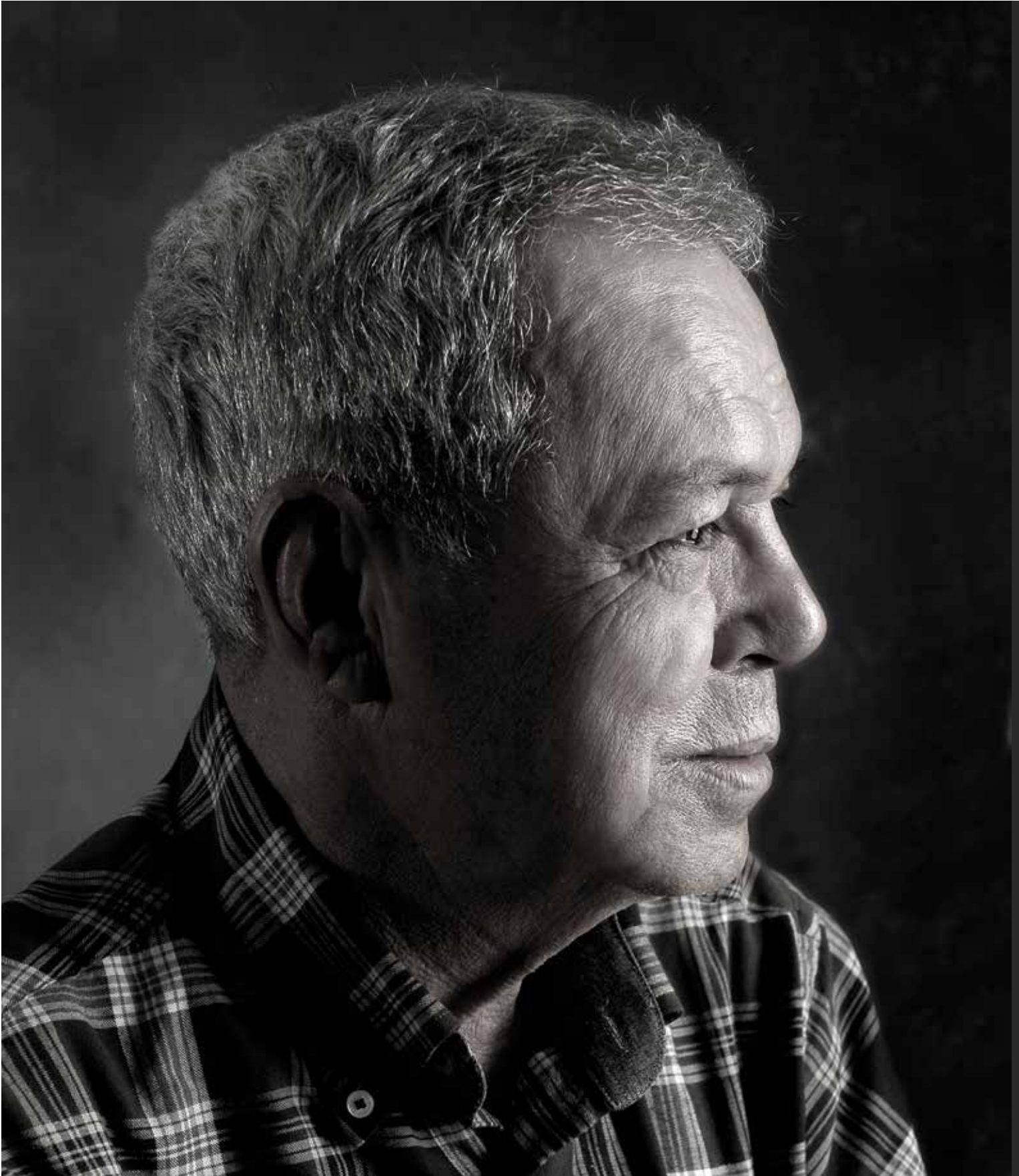
“Cihan Pehlivan” lakaplı Kurtdereli Mehmet Pehlivan’ı anlattığı yazısıyla bizlere veda etti.

Biz de sevgili Şadan Gökova hocamıza kendi satırlarıyla veda edelim:

*“Dağlar kanatlıydı eskiden
Canları istedikleri zaman
Vurup kanatlarını kalkar
Diledikleri yere konarlardı!
Dağların bu kalkıp konması
Toprak ananın canını yakıyor, acıttıyordu!
Sonunda Tanrı acıdı da toprağa
Dağların kanatlarını kesti. Bu kesilen
kanatlar bulut oldu. O yüzdendir bulutların
hep dağlara dağlara koşması...”*

Sonsuz sevgi, saygı ve hürmetle!

Şadan Gökövalı:

Gazeteci, turist rehberi, akademisyen, şair ve araştırmacı-yazar. 1939 yılında Muğla'nın Gökova Beldesi'nde dünyaya geldi. İlkokulu Ula'da, ortaokulu Muğla'da bitirdi. Aydın Ticaret Lisesi'nden okudu. Ege Üniversitesi İzmir İktisadi Ticari İlimler Akademisi'nden (1962) mezun oldu. Bir süre Ege Ekspres Gazetesi'nde sanat sayfasını yönetti (1959-67). 1961 yılında Sarı Basın Kartı aldı. TRT İzmir Radyosu'nda Eğitim Yayınları Müdürlüğü görevinde (1967-80) bulundu. Daha sonra Ege Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu'nda öğreticiliğe başladı. Akademik kariyerini tamamlayarak profesörlüğe yükseldi. 1980'den itibaren Ege Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürdü. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ve Yaşar Üniversitesi'nde dersler verdi. Turizm bilgisi, edebiyat ve şiir sevgisi ile sanat dünyasında kendine yer edinen Gökövalı, Türkiye'nin sayılı turizm rehberleri arasında yer aldı. Halikarnas Balıkcısı'nın yanında yetişen ve onun manevi oğlu kabul edilen Gökövalı, Balıkcı'nın tüm eserlerinin editörlüğünü yaptığı gibi ön sözlerini de yazdı ve yayımlanmamış birçok yazısını derleyerek kitaplaştırdı. Bu çalışmalarından ötürü, Balıkcı kendisine "manevi evladım" diyordu. Profesyonel Ülkesel Rehber oldu.

"Gazetecilik Başarı Armağanı" yarışmalarında özellikle araştırma, dizi yazı, turizm dallarında birçok birincilik ve derece aldı. 1964 yılında Ege Ekspres'te yayınlanan, "İzmir'in Asırlıkları" başlıklı yazı dizisi ile birinci ve tüm eserler arasında en yüksek puanı aldığı için "Yılın Gazetecisi" seçildi. 1975'te Türk Dil Kurumu Radyo-TV Dil Ödülü'nü kazandı. Aldığı diğer ödüller arasında, "Efes", "Fethiye" ve "Bergama"yı en iyi anlatan yazar, Türk Dil Kurumu Radyo Tv Ödülü, "Anadolu Uygarlığı'na Katkı", "Son 10 yılın İzmir Turizmi'ne En Büyük Hizmet" gibi ödüller de yer almaktadır. 2002 yılında profesör oldu. Ege Üniversitesi'nden sonra Yaşar Üniversitesi'nde de öğretim üyeliği yaptı. Üniversitelerde okuttuğu derslerle ilgili notların yanı sıra, ülkemizin başlıca turistik yöreleri konusunda çeşitli dillerde yayınlanmış kitapları vardır. Kitapları çeşitli dillere çevrilmiştir. Adı, Konak Belediye Meclisi'nin aldığı karar doğrultusunda 2020 yılı Ocak ayında, Alsancak'ta ikamet ettiği sokağa verildi. Şadan Gökövalı, dergimiz KNK için Ege kültürüne dair yazılar kaleme alıyordu. 31 Ocak 2021 günü vefat eden Şadan Gökövalı, Muğla Akyaka'da toprağa verildi.

ŞADAN GÖKOVALI'NIN SON YAZISI

Şehrimizin eşsiz nitelikteki evrensel kültür mirası Ephesos, mermer caddeleri üzerinde adımlayıp zaman tünelinden geçmek; kütüphanesinin önünde nice bilgenin bıraktığı dizelerin yankısını duyumsamak; tiyatrosunda, “anlatılan benim hikayemdir” diyebilmek; Ana Tanrıça Artemis’in enerjisine ortak olmak ve daha nicesi için sizi çağırıyor. Bilgelik, bilim, logos ve erdem üzerine kurulu antik şehrimiz, yolumuzu aydınlatan fenerlerden birisidir.

Erguvani Şehir: Efes

İlkyazda Efes gezilirken, Panayır ve Bülbül Dağı etekleri çiçeğe durmuş erguvan ağaçlarıyla donanmış görülür. Sanki, dahi ressam Parrhassius'un fırçasından boyalar damlamış... 1 Mayıs 1097, Efes'in tarihini 500 yıl geriye götüren tarihtir. O gün, Efes Müzesi Müdürü Selahattin Erdemgil telefon etti, dedi ki:
- Şadan Hoca, Mustafa Büyükkolancı,

Ayasuluk Tepesi'nin doğu yamacında Milattan Önce 3. Bine ait buluntular ele geçirdi. Muştı, aynı gün, konuyla ilgili hemen herkese ulaştı. Yalnız, Halikarnas Balıkçısı:
- Bunda şaşılacak ne var?
Bunun daha gerisi var, dedi.
O an aklıma, Alacahöyük'te Hitit öncesi veriler ortaya çıkarıldığında Atatürk'ün söylediği söz düştü:
- Kazın, kazın; onun da altında Türk'ün çarığına rastlarsanız hiç şaşırmanın! Büyükkolancı'nın keşfinden bir yıl kadar sonra, yine Efes Müzesi arkeologlarından Cengiz İçten patlattı bombayı:
- Çukuriçi'nde neolitik Efes (M.Ö 5 Bin 500) bulundu.
Yarım yüzyılı aşan Anadolu sevdası ve sezgimle; "neden daha eskisi olmasın" diye geçirdim içimden. Efes her seferinde, Kaistros'un (Küçük Menderes) Arkhi Pelagos'a (Ege Denizi) ulaştığı yerde kurulduğuna göre, Çukuriçi Efes'inden önceki şehir Belevi civarında kurulmuş olamaz mıydı?
M.Ö 1000 yılı dolaylarında yerleşimin, Artemis Tapınağı (Artemision) çevresine kaydığı görülüyor. Bu yörede Kybele'nin yerini alan ve Efes'te Ana Tanrıça olarak tepki gören ana. Onun adına her yıkılış ve yıkılışından sonra, daha görkemli olarak inşa edilen kutsal yapı:
"Dünyanın yedi harikasını gördüm: Mısır piramitlerinin dev yapılarını, Babil'in asılı bahçelerini, İskenderiye Feneri'ni, Rodos Kolosu'nu, Halikarnas Mausoleionu'nu, Olympia'daki Zeus Heykeli'ni gördüm; fakat Efes'in Artemis Tapınağı'nı gördüğüm zaman, öteki harikalar gözümde şaşaalrını kaybettiler" (Richard Halliburton, Book of Marvels)

ANDROKLOS EFSANESİ

Helenlerde, her önem ki kent için bir hero (kurucu yiğit ata) bulma inancı vardı. Efes için de böyle bir kuruluş öyküsü uydurulmuştur. Buna göre, Atina Kralı Kodrus oğlu Androklos, bir grup insanla birlikte bu yöreye gelmiş, kenti nereye kuracağını Apollon Orakl'ına (kahin, gelecek bilicisi) sormuş. O da:
- "Kentini, balığını gösterdiği, yaban domuzunu vurduğu yerde kur" demiş. Kıyıda, askerleriyle balık kızartırken, bir balık tavadan sıçramış; oradaki çalılırları tutuşturmuş. Çalılıkların içinden bir yaban domuzu fırlayıp kaçmaya başlamış. Orakl'ın sözünü anımsayan Androklos, atına atlayıp, yaban domuzunu vurmuş; kendi de orada kurmuş. (Bu bir söylence olsa gerek. Çünkü kent kurmak için, savunaklı bir yer, uygun bir liman ve yeterli su kaynakları arandığı kuşku götürmez.) Grek inanışında Ay ve Av Tanrıçası olarak bilinen Artemis, Efes'te tam Anadolu'ya özgü bir kişiliğe bürünmüş; bir Ana Tanrıça olarak saygı ve tapkı görmüş. "Efes Artemisi" sanıyla, bereket saçan, kenti, insanları ve yaban hayatını esirgeyen "ana" olarak tapım "poly mastos" (çok memeli), başında kenti simgeleyen kapı biçimli taç, vücudunun çeşitli yerlerinde arı, aslan ve mitolojik figürler görülmekte. Onun için inşa edilen Artemision'un mimarları Knossoslu Kersiphron ile oğlu Metagenes ve Sisiamlı Theodoros'tur. Dipteros (çift sora sütunla çevrili) tapınağın boyutu 55x115 metre; tarihçi Pilinius'a göre sütun sayısı 127 idi. Halikarnas Balıkçısı'na göre, Arkaik Artemision; "İnsan elinden çıkmış eserlerin en mükemmeli, Efes topraklarından İonia göklerine yükselen bir şiiri" idi.

İKİ EFESLİ

Bilge Herakleitos ile Ressam Parrhassius İonia'nın aydınlık iklimi ve Efes'in aydın ortamı, biri bilim, diğeri sanat alanında iki önemli adam yetiştirmiştir. Bunlardan birisi, dialektiğin kurucusu, aklın devî Blosonoğlu Herakleitos (M.Ö 540-480) öteki Elanoroğlu Parrhassius. Herakleitos, "Doğa Üstüne" adlı kitabını Artemision'a bırakmış, Euripides'in gösterdiği bu kitabı okuyan Sokrates: "Anladıklarım pek mükemmel; eminim ki anlamadıklarım daha mükemmel ama onları anlamak için pek derinlere dalan Deloslu dalgıç olmak gerek" buyurmuş (!) Efesli genel anlamda, "her şey akar"

(Pantha rei) diye özetlenebilecek bir anlayışa varmış. Her şey, zıttıyla kaimdir: gece ile gündüz, iyi ile kötü, siyah ile beyaz vb... Onun, bugünü bile etkileyen 150 kadar fragmanı günümüze ulaşabilmiştir. Özet değerlendirme olarak Nietzsche'nin şu sözü gösterilebilir: "Dünya her zaman gerçeğe muhtaçtır, demek ki her zaman Herakleitos'a muhtaçtır." Oligark bir aileden gelme olduğu halde, devlet yönetimine katılmayan, aykırı düşünüp aykırı yaşayan Herakleitos'un sonunda ormana çekildiği, otlarla beslendiği, dengesiz beslenme yüzünden bedeninde yaralar oluştuğu, yaralarını sığır gübresiyle sağaltmaya çalıştığı ve adeta çürüyerek öldüğü

bilinir. Ama "ırmak öğretisi" yaşıyor, hep yaşayacak gibi: "Aynı sular da hem denize giriyoruz, hem giremiyoruz; hem biziz, hem değiliz." Ya da yine kendisinin dediği gibi, "Değişmeyen değişmedir", "Değişerek dinlenir." Yazıklararak yazıyorum ki; bizim kitaplarımızda ilkçağın en büyük ressamı Efesli Elenoroğlu Parrhassius'tan ya hiç söz edilmez ya da Atinalı Zeux ile girdiği yarışma dolayısıyla adı anılır. Yarışmanın önü ve sonu şöyle: Çağın en büyük ressamını saptamak üzere düzenlenen yarışmanın finalinde Zeux ile Parrhassius yarışır. Zeux'in yaptığı tablodaki tüm üzüm salkımları o kadar gerçeğe benzemektedir ki;

birkaç kuş gelip oradaki üzümleri galamaya çalışır. Seçici kurul tam kararını vermek üzereyken, Efesli'nin, tuvalindeki perdenin açılması istenir. Tahmin ettiğiniz tabii! Açılmaz, çünkü ortada perde merde yoktur; bizimki tuvale perde resmi yapmıştır. Bundan sonra Parrhasius, başında "Ressamlar Prensi" yazılı altın taç ile dolaşır ve onu pek severek kullandığı erguvan renk, ona tahsis edilir. Ondan başka hiç kimse erguvan giysi giyemez, hiçbir ressam erguvan boya kullanamaz.

YENİ ARTEMİSİON

İnanılması zor bir söylentiye göre Arkaik Artemision, sözde adını tarihe yazdırmak isteyen Herosostros adlı bir deli tarafından yıkıldı! O zaman dinamit veya bombanın bulunmaması bir yana; hemen her yeri mermerden olan ve içinde Megabizos (başrahip), bizoslar, görevliler ve sığınmacıların bulunduğu muazzam binayı bir kişinin yakmış olması olası görünmüyor! Unutulmamalı ki orası; kralların ve dünya zenginlerinin hazinelerini emanet ettikleri kutsal bir yapı idi. (Anlaşılan, içerideki görevliler bu zenginliklere tamah etmişler, her nasılsa tapınağı yakıp suçu zavallı ir deliye yüklemişler.) Yeni Artemision (M.Ö 334-250), Helenistik dönemde dünyanın yedi harikasından biri idi. Öncekinin yerinde 2.68 metre yükseklikte, 13 basamaklı bir kaide üstüne inşa edilmiş; önceki yapıdan, Lydia Kralı Kroisos'un armağan olarak kabartmalı 36 sütun (Columna Gaelata) yine kullanılmıştı. Sütun yükseklikleri, alt çaplarının 10 katı (18 metre) idi. İngiliz Demiryolu Mühendisi John Turtle Wood'un, 1963'te başladığı kazıları, 1869'da keşfettiği muhteşem Artemision'un yerinde 20. Yüzyılın ikinci yarısında Avusturyalı arkeolog Anton Bammer tapınağı ve at nalı planlı sunağı gün ışığına çıkardı ve bir örnek olmak üzere, tek bir

sütunu –biraz alçak da olsa- yerine dikti. (Şimdi, Wood'un buluntuları Londra British Museum'da) Büyük İskender M.Ö. 334 yılı baharında Çanakkale Boğazı kıyısındaki Graranikos'ta Pers Ordusu'nu perişan ettikten sonra, Anadolu içlerine yürüdü. Sardeis'ten (Sardis, Sart) sonra –olasılıkla İzmir üzerinden- Efes'e geldi. O sırada, Artemision'un yeniden inşası sürüyordu. İskender, yapım masraflarını üstlenmek isteyince Efesliler: -Bir Tanrı'nın, başka bir tanrı için tapınak yaptırması doğru olmaz diyerek onun bu önerisini kibarca reddettiler. Yine de Makedonyalı genç komutan, Efes'in, Persler'e vermekte yükümlü olduğu haraç-vergiyi kaldırarak, tapınağın yapımına bir ölçüde destek oldu. İskender'in Efes'i ziyaretine ilişkin bazı rivayetler günümüze kadar ulaşmıştır. Bunlardan bence en önemlisi, Parrhasius sonrası kuşağın dev ressamı Apelles ile ilgili olanıdır. Mağrur İskender, yalnızca bu Efesli fırça ustasına kendi resmini yapması için izin vermiştir. Yine de üstadın yaptığı tabloyu beğenmemiş. Olacağına bakın ki; bu sırada olay yerine yaklaşan İskender'in atı Bukefalos, kişnemiş. Bizim sanatçı, taşı gediğine koymakta gecikmemiş:

-Haşmetli Kral; atınız Bukefalos resimden, sizden daha iyi anlıyor! Artemis dolayısıyla onun kenti Efes'e saygı duyan İskender, şehrin şimdiki yerinde, Koressos (Panayır) ile Pion (Bülbül) Dağları arasındaki vadide yeniden kurulmasını buyurmuş. Bu buyruk, İskender'in generallerinden Lysimakhos tarafından yerine getirilmiş.

ASIL EFES KALINTILARI

Bu yazının amacı, Efes'teki eserleri ayrıntılı olarak tanıtmak olmasa da, bugün turistlere gezdirdiğimiz asıl (Helenistik-Roma) Efes'teki başlıca kalıntıları anımsatmaktadır. Selçuk'tan güneye, Aydın yönünde ilerlerken, asfalt yolun yaklaşık 3. kilometresinden aşağıya sapıyoruz. Tam karşımızda, Panayır Dağı'nın doğu eteğinde dev tuğla yapı, şapkasıyla bizi selamlar gibi görülen kompleks, "Doğu" ya da "Kızlar" adıyla anılan gymnasium. İkinci sıfat, burada çokça kız heykelciği ve yazıtlarda kız sporcuların adları bulunmasından kaynaklanır. Yaptıran sofist Damianus ve eşi Faedrina. Yolumuzun sonunda ise, antik Efes'e doğudan girişi sağlayan Magnesia Kapısı görülür. Bu ad, buradan çıkan yolun; Marnas Su Kemerini, Çamlık İstasyonu'nu ve Ortaklar Kasabası'nı

geçerek, Tekin Köy’de kalıntıları bulunan Magnesia ad Meandrum (Menderes Magnesiası) kentine ulaşması dolayısıyla verilmiştir. Asıl (Helenistik) Efes’in modern kapılarını sağda bırakarak ilerleyen yol, yaklaşık 4 kilometre sonra, Aladağ’daki Meryem Ana Evi’ne ulaşır. (Orayı daha sonra ziyaret edecek veya orası ile ilgili bilgi vereceğiz.) Turnikelerden girince önümüzde yayılıveren 160x56 metre boyutundaki geniş alan, Efes’in kamu kalbinin attığı Devlet Agorası’dır. İlk yapımı Helenistik Efes’in kuruluşuna dayanan bu muazzam alan, son şeklini İmparator Theodosius zamanında (M.S 379-395) almıştır. Agora, birçok kamu yapılarıyla çevrelenmiştir. Panayır Dağı eteğinin açılmasıyla elde edilen alanda inşa edilmiş olan “Varius Hamamı”, Roma hamamlarının kaldarium, tepidarium, frigidarium vb. bölümlerini ihtiva etmektedir. Yapı, Bizans döneminde bazı değişikliklere

uğramıştır. Agora’nın güneyinde Su Sarayı, batıda Sextillus Polio Çeşmesi, ortasında ise, eski bir tapınağın kalıntılarıyla yere döşenmiş su künkleri göze çarpar. “Yukarı” adıyla da anılan Devlet Agorası’nın kuzeyi boyunca, 160 metre uzunluktaki bazilika yer alır.

ODEİON VE...

Agora’nın kuzeyinde, Panayır Dağı eteğinde inşa edilmiş olan Odeion, “konser salonu” olarak da bilinir, aslında Kent Meclisi toplantı mekanıdır. “Efes’i yeniden kuran adam” diye tanınan Konsil Publius Veditus Antonius ve karısı Flavia Papiana tarafından kente armağan edilmiştir. 1400 kişi sığarlı yapı, bir antik tiyatronun tüm bölümlerine (orkestra, orkestra çukuru, kavea, vomitorium vb.) sahiptir. (Orkestra çukurunda yağmur suyu boşaltma kanallarının boşalmayışı, Odeion’un üstünün kapalı olduğunu gösterir.) Buradan çıkılınca, kent kurulu yapısı ve Ocak Tanrıçası Hestia Tapınağı görülür. Şehrin kutsal ateşi burada yanıyor ve ateş buradan, “narteks” adlı bitkinin sapı tutuşturularak evlerde yanıyor.

KURETLER CADDESİ

Bülbül ve Panayır Dağları arasındaki vadide kurulmuş Helenistik Efes şehri, düzensiz açılmış marangoz metresi gibi üç cadde (Kuretler, Mermer ve Liman) ile aşılar. Adını, kutsal ateşi koruyan Efes’in seçkin ailelerinin kızlarından alan Kuretler Caddesi’nde, şehrin hemen tüm kamu yapıları yer almaktadır. İlk meydanın çevresinde Memmius Anıtı, Domitianus Tapınağı, önünde erkek ve kadını simgeleyen heykeller, yere düşmüş kanatlı kalıntı görülerek, cadde üstündeki Herakles kapısı geçilir. Kuzey yanında dükkanların bulunduğu bu cadde üzerinde ilk göze çarpan Traianus Anıtsal Çemesi’dir.

Aslında 7 artı 5 metreden 12 metre yükseklikte olan bu Ninfeon, hayli alçak olarak restore edilmiştir. Caddenin solunda (güneyde) teras teras yükselen şık binalar “Yamaç Saray” olarak bilinen Romalı zengin villalarıdır. Bu evlerin çoğunda mozaikler yer alır. Yazının burasında, yerleşmiş bir yanlış düzeltiyorum. Kuretler Caddesi’nde ilk restore edilen zarif yapı “Hadrian Tapınağı” diye anılır. Aslında bu, Roma İmparatoru Hadriannus’un gözdesi Antinoos için yaptırılmıştır. Hardian’ın asıl tapınağı, Çifte Kiliseler (Meryem Kilisesi) altında kalmıştır. Bu zarif yapının ardında, muhteşem Skolastik hamam kompleksi bulunur. Kuretler Caddesi’nin mermer cadde ile bulunduğu noktada; solda oktagon denilen genç kız mezar anıtı, anıtsal kapı, sağ köşede “Aşk Evi” diye bilinen yapı kompleksi yükselir.

CELSUS KÜTÜPHANESİ

Efes’in kültür mabedi; Celsus Kütüphanesi. Roma’nın Asia Prokonsülü Tiberius Julius Celsus Polemaeanus adına, oğlu Tiberius Julius Aquila tarafından yaptırılmış muhteşem bir kitaplık ve mezar anıtı. İskenderiye ve Bergama’dakilerle birlikte, ilkçağın en önemli üç kütüphanesinden biri. Önündeki sütunlarda, orjinalleri Viyana’daki Efes Müzesi’nde bulunan dört heykel, Celsus’un önemseddiği “Sophia” (Bilgelik), “Episteme” (Bilim), “Ennoia” (Kavram-Logos) ile “Arete” (Erdem) simgeler. Kütüphane, 1980’li yıllarda restore edilerek, Richter ölçeğine göre 8 büyüklüğünde depreme dayanıklı hale getirilmiştir. Yapının altında, çift duvar arasından geçilerek ulaşılan asıl mezar odası; yukarıda ise kitaplık kısmı. Salonun tam karşısındaki duvarda görülen büyük niştem Akıl ve Hikmet Tanrıçası Athena’nın (Minerva) heykeli bulunuyordu.

demir parmaklıklarla çevrili yazı-çizi figürleri ilgi çeker. Burada, gidişin ters yönünde bir ayak izi, bir kadın figürü ve kalp olduğu sanılan işaret görülür. Popüler yoruma göre bu; “ayağın gösterdiği yönde ilerlersen, caddenin köşesinde sana arkadaşlık edecek kadınlar bulursun” anlamına gelmektedir. Sansasyonel olarak gazeteciler, turistlere bunun tarihin ilk reklamlarından biri olduğunu söylerler. Caddenin sol kenarında gladyatör kabartmalı bloklar ve yukarıda “promenade” denilen gezinti yeri bulunur.

BÜYÜK TİYATRO

-Gözlerin tiyatro görsün!

Öyle olsun. Zira, “Theatron” sözcüğü kökende oturma yer anlamına gelir. Tiyatroda herkes, sahneyi en iyi gören yerde kendisinin olduğunu düşünür. Efes Tiyatrosu’na Kuşadası’ndan geliştire veya Liman Caddesi’nden bakınca, onu çanak antene veya şehrin, halkın dilinden konuşmak için açılmış ağzına benzetebilirsiniz. Gerçekten de, ilkçağın en önemli iletişim aracıdır. Önemli olguları, her aileden birer kişinin paylaşması istendiğinden, tiyatroların sığınağı, hane başına bir kişi hesabıyla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Efes Tiyatrosu, yaklaşık 24 bin kişilik sığınağıyla, antik çağın en fazla izleyici alabilen tiyatrolarından birisidir. Ancak; burada yalnız oyun izlemek için değil, şehirle ilgili önemli kararların alındığı yer olduğu da unutulmamalıdır.

Sahnedeki konuşmaları, kaveanın en üst sıralarında oturanların duyması, yüksek akustik tekniğiyle sağlanmıştı. Konuşmacı veya sanatçıların mimiklerinin 40-50 metre uzaklıktan algılanabilmesi amacıyla ahşap veya meşinden meşklar kullanılmıştır. Efes Tiyatrosu’na Mermer Cadde’den girişte önümüzde muazzam orkestra çukuru görülür. Tabandaki kanallar, yağmur sularının boşaltılması amacını taşır. Orkestra çukurunun

girişe göre solunda sahne ve sahne binası yükselir. Panayır Dağı batı eteğinde Helenistik çağda yapılan ilk tiyatro, Roma döneminde çeşitli değişiklik ve onarımlar görmüştür. Efes Tiyatrosu’nda antik tiyatroların skene (sahne), orkestra ve kavae (seyirci ortamı) bölümleri açık seçik görülmektedir. Orkestra çukurundan, kriptodama denilen alt geçitlerden, Arkadiana’ya (Liman Caddesi) ulaşılır.

ARKADİANA - LİMAN CADDESİ

Tiyatronun Vomitorium denilen seyirci çıkış tüneli önündeki merdivenlerden inilen muazzam cadde Roma İmparatoru Arkadius’un adıyla veya Liman Caddesi diye anılır. Uzunluğu 530 metre, genişliği 11 metre, sağ (kuzey) kenarında dükkanlar ve onun ardında tiyatro Gymnasionu, solda Mermer Cadde’ye çıkılan köşede Helenistik Çeşme yer alır. Caddenin, limana yakın kısmında bulunan dört sütun, diğerlerinden daha yüksek olmalarıyla dikkat çeker. Caddenin batı ucuna yakın sağda, yakılmaya yüz tutmuş olarak görülen kalıntılar, liman hamamlarına aittir. Efes’e, Romalı Marcus Antonius, Dionysos kılığında, Mısır İmparatoriçesi Kleopatra da Afrodit kılığında bu caddeden girmişlerdir. Büyük tiyatrodan yaşanan en önemli olaylardan birisi, M.S 54 yılında Saint Paulus’un Efesliler’i, Hıristiyanlığa çağıran konuşma yapmasıdır. Artemis Tapınağı heykelcikleri satan kuyumcu Demetrius’un kıskırttığı binlerce kişi, “Efes’in Artemis’i Uludur” çığlığıyla gökleri inletmiştir. (Ermiş Paulus bu konuşmayı yapma cesaretini, Saint Ioannes’in (Saint John) hazırladığı alt yapıya borçlu olsa gerek.

EFES KAZILARI

Tarihe şan veren Ephesos (Efes) kenti ve bura halkının Ana Tanrıça olarak

yücelttiği Artemis için yaptırdığı ve antik dünyanın yedi harikasından biri olan Artemision (Artemisium : Armemis Tapınağı) yakılıp yok olup gitti. Yalnız kitaptan kitaba, dilden dile dolaşan öyküler kaldı yadigar. İşte bu öykülere merak salan İngiliz Mimar-Mühendis John Turtle Wood, Artemis Tapınağı’nı bulma sevdasıyla yanıp tutuşuyordu. İzmir-Aydın ve temsili (uzantısı) demiryolu hattının döşenmesi işinde görev aldı. British Museum’dan sağladığı olanaklarla 1863 yılı Mayıs ayında Efes yıkıntıları ve çevresinde araştırma

Fotoğraflar: Emir Ali Kokal

ve kazılara başladı. 1839 yılında ise Artemision'un kalıntılarına rastladı. (Wood'un anılarını anlattığı Efes Kazıları kitabı, rehber kursundan öğrencim, Doç. Dr. Ali Tamer Ürüm tarafından, gerekli açıklamalarla zenginleştirilerek Türkçeye çevrildi. Arkeoloji ve Sanat Yayınları tarafından yayınlandı. İstanbul 2014) Wood, buraları satın alarak kazılarına, 1874 yılına kadar devam etti. (Çamlık'taki çiftlik, onun yadigarıdır.) 1869 yılında Büyük Tiyatro'da bulduğu bir yazıt, ortaya çıkardığı tapınağın

Artemision olduğunu ortaya koydu. Wood, kazılarda ortaya çıkardığı buluntuları British Museum'a taşıdı. 1904/1905 yıllarında yine bir İngiliz D.G. Hogarth, yine British Museum adına Artemision'da kazılar yaptı. 1895 yılında, Viyana Üniversitesi'nden Ord. Prof. Otto Benndorf kazılara başladı. Benndorf'un Ayasuluk'ta başlayan çalışmaları, Efes'in diğer yerlerine yayıldı. Böylece, Türkiye'nin en uzun süreli arkeolojik kazısı başlamış oldu. Benndorf'un ölümü nedeniyle 1900/1901 yıllarında kazılara

ara verildi. 1. Dünya Savaşı ve Türk-Yunan savaşları dolayısıyla duraklayan kazılar daha sonra Roma hamamları ve Hıristiyanlık yapıları ile devam etti. 1936-1953 yılları arasında yeniden duran Efes kazıları daha sonra Artemision Sunağı ile Yamaç Evler'de sürdü.

KAZI BAŞKANLARI

1895-1899 Ord. Prof. Otto Benndorf, 1902-1913 Rodolph Heberdey, 1926-1935 Joseph Keil, 1954-1958 Franz Miltner, 1959-1968 Fritz Eichler, 1969-1985 Herman Vettters, 1986-1994 Gerhard Langmann, 1995-1997 Prof. Dr. Stefan Karwiese, 1998-2007 Fritz Krizinger, 2008-2009 Prof. Dr. Johannes Koder, 2010 Doç. Dr. Sabine Landstater.

Ülkemizin önemli Atatürk Fotoğrafları Arşivi'nden birisi de İzmir'de...

Yüreğimizde Biriken

10 Kasım 1953 tarihinde, Atatürk'ün Etnografya Müzesinden alınıp, Anıtkabir'e nakledilişine babamın omzunda katılmıştım. Bu anı, sanki belleğimde kopuk bir film gibi kalmış. Zaman zaman, "Ben Atatürk'ü gördüm", diye her anlattığımda; gerçek yaşım ortaya çıkmıştır. İnsan üç yaşına ait bir anıyı hatırlar mı? Yine hayal meyal hatırlıyorum.

Benim, ilkokuldan itibaren, tüm üniversite hayatım dahil çekilmiş on-on beş fotoğrafım vardır. O devirde fotoğraf makinası almak olanaksızdı. Fotoğrafçı gelir, çekerdi. Fotoğrafçıya verecek param olmadığı için, bazen fotoğraf karesine girmemeye çalışırdım. Anılarımı, gözlerimle çekiyordum. Atatürk ile üç yaşında tanışan ben, Ankara'da gittiğimiz bir barajın, beton gövdesini, tepeden baktığımda gördüğüm göl ve altındaki çiçek bahçesini yine gözümle görüp, belleğime kazımıştım. Ailemden, kime sorsam, hafızamdaki barajın neresi olduğunu bilemediler. Yıl 1968 ve amcam beni, "Çubuk Barajı"na götürecekti. Baraja ulaşıncı, işte o baraj diye bağırışım. Atatürk'ün yaptırdığı ilk barajdı.

İLK FOTOĞRAF

1962 yılında, İzmir Şirinyer Altınordu Sineması'na aldığım giriş biletime, bir ikramiyeye çıkmıştı. Birkaç kez ikramiyemi almaya sinemaya gittiğimde, çocuk halimle, sanırım sinemacıyı bıktırmıştım. "Al bu fotoğraf senin", diyerek beni ödüllendirmişti. Fotoğrafta; Atatürk, İsmet Paşa ve Fevzi Çakmak Paşa vardı. Çocuktum, nereden bilirim ki bu orijinal fotoğrafın adının; "üç altın kafa" olduğunu.

8 BİN SUNUM

Yıl 1998. Bir arkadaşın bana emanet verdiği Atatürk Albümü ile hayatımın değişeceğini nereden bilirdim? Arkadaşım, "Sen fotoğrafçısın, bu fotoğrafları kopyala ama albümü bana geri ver" dedi. O yıl, Cumhuriyet'in 75. yılıydı. İzmir Vali Yardımcısı rahmetli Ramazan Urgancıoğlu bu arşivi sergile diye valilikten maddi destek oldu. O destekle, elimdeki diğer albümleri de kopyaladım ve Atatürk temalı saydam ve negatif fotoğraf arşivim oluşmaya başladı. İlk sunumum, Mordoğan'da valilik anma etkinliğinde gerçekleşti ve bugüne kadar yaptığım, 8 bine yakın Atatürk konulu fotoğraf sunum serim böylece başlamıştı. İlk sergi de 9 Ekim 1998'de İzmir AKM'de gerçekleşti.

250 BİN ZİYARETÇİ

Uşakizade Köşkü, 15 Haziran 2001 tarihinde Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından açıldı. Ardından kısa bir süre sonra köşkün müdürlüğünü üstlendim. 2002-2017 yılları arasındaki görevim süresince

köşkte 200 bin öğrenci ile 50 bin yetişkin ağırladık ve onlara Atatürk hakkında sunumlar yaptık. Özellikle anaokulu öğrencilerinin köşkten içeriye girdiklerinde sordukları, "Atatürk nerede" yönündeki soruları hala unutamam!

10 BİN FOTOĞRAF

2003 yılında ünlü "Atatürk Koleksiyoneri Hanri Benazus" ile tanıştık. Uşakizade Köşkü'nde açılan sergisinden sonra İzmirli onu hasretle bağırmasına başlamışlardı. İzmir Atatürk Lisesi'nden benden 20 yıl önce mezun olan Hanri Bey ile birçok etkinlikte bir arada olduk. Bana, 4 bin fotoğraflık bir Atatürk fotoğrafları arşivi hediye etti. Emanet ettiği arşivdeki fotoğraf sayısı şu an 10 bine ulaştı.

Elimdeki Atatürk Fotoğrafları Arşivi ülkemizin önde gelen arşivlerinden birisi olduğu için, 29 Kasım 2012 tarihinde, Kültür Bakanlığı tarafından, İzmir Atatürk Müzesi'ne danışman olarak atandım. Röleve aşamasında projeye dahil olduğum için müzeye büyük katkıları oldu. Hazırladığımız projede, giriş katının solundaki salonda Atatürk'ün hayatı bende mevcut olan fotoğraf arşiviyle düzenlendi.

GENÇLERE EMANET

Uzun yıllara varan Atatürk fotoğrafları biriktirme uğraşımında epey yol aldım. Benden önce bu koleksiyonerliğe girişenler bana el verdiler. Arşivlerini saklamam için beni seçtiler. Ben de istiyorum ki benimle birlikte önemli bir noktaya gelen bu kıymetli fotoğraflarımız, gençlerin elinde daha da çoğalsın ve kıymetlensin.

Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'nde, bizi; İzmir'i temsil eden bir hemşehrimiz var ve orada, İzmirli bir sanatçı olarak bulunmanın heyecanını yaşıyor. Genç yeteneğimizin İkiçeşmelik Yokuşu'ndan Viyana'ya uzanan hikayesi, kararlılığı ve hayalleri yazıyor.

Rengimiz Viyana'da

Çocukluğu doğup büyüdüğü İkiçeşmelik sokaklarında geçti. İsmet Paşa İlköğretim Okulu'ndaki eğitimi sırasında, resim dersindeki yeteneğiyle dikkat çekti. El verenlerinin desteğiyle Kardiçalı Han'daki bir resim atölyesine katıldı. Buradan da Işlay Saygın Güzel Sanatlar Lisesi'ne girmeye hak kazandı. Lise eğitiminin ardından Dokuz Eylül Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Tasarımı Bölümü'ne girdi. Lisans eğitiminin ikinci yılında, Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'ne portfolyosunu gönderdi ve kabul gördü. Son üç yıldır Viyana'da sanat eğitimi alıyor. Maide Aktaş sözünü ettiğimiz genç yetenek. Viyana'da, İzmirli bir sanatçı olarak bulunmaktan büyük heyecan duyduğunu söylüyor. İzmir'i ve fazlasıyla insanların yardımı, iletişime açık yapısını özlediğini vurgulayan Aktaş, "Böylelikle sanatta da daha fazla açık görüşlülükle iyileşmeye dair çözümler üretiliyor" diyor. İzmir'in dört harika mevsim yaşadığına vurgu yapan Maide Aktaş, "Bu mevsimlerde sergilerin artması, hem üreten için hem de katılan seyircilerin kahkahaları ile İzmir'i süsleyen etkinliklerin var olması tarif edilmez bir şenlik halidir" diyor.

İLHAM KAYNAĞI

Sanatında İzmir'in etkisinin çok büyük olduğunu altını çizen Maide Aktaş, *"Şu an uluslararası değerde önemli bir okul ve şehirde, İzmir'de yetişen bir sanatçı olarak bulunuyor olmaktan büyük heyecan duyuyorum"* diyor. İzmir'in doğduğu yer olduğunu vurgulayan Aktaş, *"Saat Kulesi etrafında koştüğüm, Kordon büyük düşüncelere dalarak yürüdüğüm yer. Sanat hayatımda liseyi ve üniversitenin ilk 2 yılını İzmir'de geçirdim ve eğitim açısından bana büyük katkısı oldu. İzmir bana mücadelenin ne demek olduğunu öğretti. İlhamı nerede olursak olalım bulmak zorundayız ve bu ilhama ortak olan İzmir şehrine tabii ki çok şey borçluyum. Diyebilirim ki İzmir renklerimin başkentidir"* yönünde görüş belirtiyor.

Maide Aktaş

VİYANA'DA ÜÇ YIL

Viyana'da üç yılı geride bıraktığını ve şu an yaşadığı yeri sanat şehri olarak niteleyebileceğini söyleyen Aktaş, *“İzmir'de oluşturmaya başladığım üretimlerin ilham kaynağını devam ettiriyorum. Viyana Sanat Akademisi'ne kabul edilişimin ardından sanat pratiğimin şekillenmesinde yeni bir kültür, yeni bir dil ve tabii ki yeni bir mekanın etkisi oldukça fazla. Gustav Klimt ve Egon Schiele gibi önemli sanatçıların okuduğum okuldan çıkması ise benim için gurur verici”* diyor.

ÇAĞININ TANIĞI

Sanatçının yaşadığı çağa tanıklığı olduğunun altını çizen Maide Aktaş, kendisinin bu tanıklık sürecini renkler ve şekiller ile

yaptığını söylüyor ve ekliyor: *“Renklerin üstünlüğüne hayran olmamak elde değil”*. Van Gogh'un doğadan aldığı ilhamı resimlerinde çok kolay bir şekilde fark edildiğini ve doğanın sanatçı için ilham kaynağı olduğu yönündeki görüşlerinin bilindiğini aktarıyor. Leonardo Da Vinci'nin de benzer görüşte olduğunun altını çizen Aktaş, *“Doğanın çok fazla tür, renk veya gizemini saklaması günümüzde de halen etkisini korumaktadır. Benim için bir sanatçının ya da herhangi bir iş ile uğraşan insanın günümüz dünyasında doğadan ilham aldığını söylemesi trajik komiktir. Her yerin binalar ile kaplanması ve üstüne üstlük ironik bir biçimde yapay ağaçlar ile kaplanmış olması karşısında, herhangi bir bireyin ilham*

kaynağı doğa olmaz ve olamaz. Bu sebeple benim ilham kaynağım doğanın kendisi değil doğanın gizemini bilmiş olmamdır” diyor. En çok, insanların farkındalık içinde olmasını hayal ettiğini söyleyen Maide Aktaş, *“Bu sayede daha fazla sanat üretilebilir. Sanatın yol açtığı şey ise saymakla bitmez. İnsanlık için en iyi umut sanatçının kendi ruhu olur. Etrafımıza baktığımızda her şeyin üretim olduğunu fark ederiz ve üretimsiz bir bireyin daha çok tüketime meyilli olması ise maalesef ki toplumumuzun yarattığı şeydir”* diyor.

İÇSEL GÜÇ

Maide Aktaş, herkesin kendi içindeki güce inanması gerektiğinin de altını çizerek, *“Olabilirdiğince cesur olunmalı ve içteki güç hangi dille ifade edilebiliyorsa, onun peşinden gidilmeli. Zorluklar olabilir! Benim için de zorluklar vardı. Ama o zorlukları avantaja dönüştürebiliriz. Herkes içindeki gücü bulsun ve korkmadan ilerlesin. Sonrası bir şekilde geliyor”* yönünde görüş belirtiyor.

Konak Belediyesi ve İzmir Gazeteciler Cemiyeti (İGC) işbirliği halinde dördüncüsü düzenlenen Eflatun Nuri Ulusal Karikatür Yarışması'nın, uluslararası boyuta taşınması için görüş birliğine varıldı.

Ünü Sınırları Aştı

Ülkemizin ve şehrimizin unutulmaz karikatüristlerinden olan Eflatun Nuri anısına düzenlenen karikatür yarışması, henüz uluslararası alana açılmadan, adını yurtdışında da duyurmaya başladı. Etkinlik, dördüncüsünde de ulusal ölçekte gerçekleştirilirken, yarışmaya yurtdışından da çok sayıda karikatürist eser yolladı. Bu gelişme üzerine, yarışmanın uluslararası boyuta taşınması

konusunda görüş birliğine varıldı. Eflatun Nuri Ulusal Karikatür Yarışması'nın dördüncüsünde ana tema, "Pandemi" oldu. Yarışmaya başvuran 497 eser arasında yapılan değerlendirmenin sonunda, 11 eser ödüle layık görüldü. İzmir Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Misket Dikmen, Konak Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü Abdullah Tunali, karikatüristler; Varol Yaşaroğlu, Sadık Pala, Zafer Güven, Mustafa Yıldız, Ömer Çam, Cemal İlkbahar ve Aycan Gönenç'ten oluşan jüri, yarışmaya katılan 263 çizerin eserleri arasında yaptığı değerlendirmenin ardından, birincilik ödülünü Orhan Öztürk'ün eserine verdi. Engin Selçuk ikincilik ve Nuhsal Işın'ın eseri de üçüncülük ödülüne layık görüldü.

ULUSLARARASI BOYUT

Konak Belediye Başkanı Abdül Batur, dört yılı geride bırakan Eflatun Nuri Ulusal Karikatür Yarışması'nın bundan sonra uluslararası boyuta taşınarak dünyaya açılması gerektiğini söyledi. Batur, 2020 yılının tüm dünya genelinde Covid-19 pandemisi nedeniyle zor bir yıl olduğunu belirterek, "Üzerine çok söz

söylenecek bir yıl yaşadık ancak biz 4. Eflatun Nuri Ulusal Karikatür Yarışması ile sözü bir kez daha sanatçılara bıraktık. Yarışmanın yoluna büyüyerek devam etmesi, uluslararası boyuta taşınması için elimizden geleni yapacağız ve sahip çıkmaya devam edeceğiz. Jürimiz, bu yıl yarışmaya hem çocukların hem de başka ülkelerden sanatçıların da karikatürlerini gönderdiğini ilettiler. Değerlendirmeye alınmasalar da bu katılım bizleri çok gururlandırdı ve duygulandırdı. Görüyoruz ki yarışmanın uluslararası bir boyuta ulaşması adına bir talep var. Yine görüyoruz ki bundan sonra çocuklar 'biz de varız' diyor. Karikatür yarışmasının bu yönde büyümesini, hem dünyaya hem de çocukların dünyasına ulaşmasını gönülden istiyoruz ve gereğini yerine getireceğiz" dedi. Başkan Batur, İzmir Gazeteciler Cemiyeti ile işbirliği halinde bir çalışmanın paydaşı olmaktan mutluluk duyduklarını da vurgulayarak, "Omuz omuza yürüttüğümüz bu çalışma, her zaman altını çizerek söylediğimiz dayanışma duygusunun da en güzel ifadelerinden oldu. Desteğimiz ve işbirliğimiz devam edecek" diye konuştu.

KUCAKLAŞMA

Yarışmada jüri üyeliği de yapan İzmir Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Misket Dikmen, karikatür sanatının güncelden beslendiğini, güncel konuları evrensel boyutlarıyla işlediğini ve tarihsel anlamda kalıcı kıldığını söyledi. Yarışmanın bu seneki konusunu pandemi olarak belirleyerek bir anlamda tarihe sanat ile iz düştüklerinin altını çizen Dikmen, "Biz bu yıl yarışma konusu olarak Covid-19 ve pandemiyi seçtik. Çünkü

1. Orhan Öztürk

yaşamın her alanını çok etkilediği gibi insanlığın bundan sonraki sürecinin de eskisi gibi olmayacağı görülüyor. İnsanın insanla ilişkisinin ve iletişiminin duygusal anlamda ne kadar önemli olduğunu ve insanın insana muhtaçlığı bir kez daha ortaya çıktı. Karikatürlerde, benim kişisel olarak en çok özlediğim şey olan kucaklaşma ve yüz yüze daha yakın sohbet duygusunun da vurgulanmış olması çok güzel. İşin bu boyutunun da dile getirilmesi gerektiğini düşünmüştüm ve yüzlerce karikatürün içerisinde bunun da yer alıyor olmasından çok büyük mutluluk duydum” dedi. Misket Dikmen, yarışmanın çok güçlü iki kurumun örnek dayanışmasıyla hayata geçtiğini aktararak, “Konak Belediyesi ve İzmir Gazeteciler Cemiyeti olarak çok güçlü iki kuruluşuz. Göreve geldiğinden beri bu yarışmaya sahip çıkan, kollarıyla sarıp sarmalayan Belediye Başkanımız Abdül Batur’a çok teşekkür ediyorum” yönünde görüş belirtti.

İLGİ BÜYÜYOR

Uluslararası boyuta taşınması düşünülen ancak pandemi nedeniyle bu yıl da ulusal olarak düzenlenen 4. Eflatun Nuri Ulusal Karikatür yarışması, çocukların da yarışmaya karikatür göndermesi ile hem gülümsetti hem de geleceğe dair umutları büyüttü. 100’e yakın çocuk çizerin yaptıkları karikatürleri yarışmaya göndermesi, jüriye büyük sürpriz olurken sonraki senelerde yarışmaya bir de çocuk kategorisi eklenmesi yönünde fikirlerin doğmasına sebep oldu. Dördüncü organizasyonun da ulusal düzeyde yapılmasına ve değerlendirme dışında kalmasına rağmen dokuz ülkeden karikatür sanatçılarının da eserlerini yarışmaya göndermesi dikkat çekti. Yarışma sonucunda dereceye giren karikatüristler şu şekilde belirlendi: Birincilik Ödülü: Orhan Öztürk. İkincilik Ödülü: Engin Selçuk. Üçüncülük Ödülü: Nuhsal Işın. Başarı Ödülleri, Orhan Peynirci, Ümit Müfit Dinçay, Serdar Sönmez.

Konak Belediyesi Özel Ödülü, Coşkun Göle. İzmir Gazeteciler Cemiyeti Özel Ödülü, Yüksel Can. Jüri Özel Ödülü, Kerem Yörük. Mustafa Bora Özel Ödülü, Arat Baran Keskin. Yayımlanmış Basın Karikatür Ödülü, Zafer Temoçin

3. Nuhsal Işın

2. Engin Selçuk.

Zafer Temoçin-yayımlanmış basın karikatürü ödülü

“Fotoğraf şiddetlidir: şiddeti gösterdiği için değil ama, her seferinde görüşü zor kullanarak doldurduğu ve içindeki hiçbir şey reddedilmediği ve dönüştürülmediği için şiddetlidir”.

Roland Barthes

Şehrimize yönelik aidiyet hissini canlı tutma adına sürdürülen çabalar artarak sürüyor. Bunu fotoğraflar aracılığıyla sağlamaya çalışan bir gönüllü ordusu var. Eskinin o tekrarı olmayacak anlarını gözler önüne sererken, izleyeni bir zaman tüneli içerisine dahil ediyor ve Cemal Süreya'nın, “Fotoğraf” adlı şiirindeki : “Hüzünlü şarkılar gibi güzel / Güzel anılar gibi hüzünlü” dizelerini ortaya seriyorlar ve sonrasında ortaya nostaljinin gölgesi düşüyor. İzmir’i bir de, Necip Celal Ander’in kaleme aldığı, “Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer / Bir an acı duyar insan, sevmişse biraz eğer / Anlar ki geçenlerin rüyaymış hepsi meğer / Rüya olsa bile o günlerin hayali cihan değer” şiirinin dizeleri ışığında izlemeniz dileğiyle...

Hayali Cihan Değer

İzmir, güzel! Hala güzel! Bir o kadar da, o güzelliği zamana armağan etmenin halinde değil mi? Öyleyse, anılar da birikmiyor mu? Geleceğimiz olan çocuk; o güzellikten payını almadı mı? Aldığıyla büyümüyor mu? Tekrarlanmayacak anların olduğunu bilmek, akıp giden zamana bir parça da olsa hüznün yüklemiyor mu? Hüznüler değil midir daha da büyüten? Diye diye çoğalır sorularımız; çoğalır da yankısını arar. Bulduk sanki o yankıyı bir yerde daha. Bize; bizi anlatan bir ayna var karşımızda. O ayna ki; arayan, sende kendini bulur diye haykırıyor. İzmir Kartpostalları adlı fecebook sayfasından söz ediyoruz. 3 Ekim 2016 tarihinde yayına başlayan ve an itibarıyla 70 bini aşan takipçi sayısı dikkatleri üzerine çekiyor. Sayfanın yöneticisi Mehmet Sunucu, Ahmet Piriştina Kent Arşivi Müzesi'nden (APİKAM) emekli olduktan sonra, kendisini İzmir'in zaman tünelineki izini sürmeye adıyor. İzmir Kartpostalları adlı siteyi kuran Sunucu, buraya başlarda, salt kendi arşivindeki eski İzmir fotoğraflarını yüklüyor. Kısa sürede ilgi artıp, takipçi sayısının yükselmesiyle çok farklı yerlerden eski fotoğraflar akmaya başlıyor. İzmirli aile albümünde yer alan fotoğraflarını kendisine ulaştırıyor. Mehmet Sunucu da gelişmeler üzerine, araştırmalarını yoğunlaştırıyor ve gelinen noktada, İzmir Kartpostalları, geçmiş zamanın İzmir'ine dair bir referans niteliğine bürünüyor.

KAYNAK ADRESİ

Sayfanın öğretmen ve öğrencilere kaynak oluşturduğunu aktarıyor Mehmet Sunucu ve ekliyor: “Sayfamız, İzmir ile ilgili hazırlanan ödevler için rehberlik yapıyor. İzmir düşkünü olanlar ve özellikle şehir dışında yaşayan hemşehrilerimizin eskiye olan özlemlerini giderme adresi olarak kabul görüyor. APİKAM arşivi, yabancı siteler ve yanı sıra aile albümlerinde yer alan fotoğraflar İzmir Kartpostalları'nın kaynağı arasında”.

SİYAH-BEYAZ

Sayfanın belli kuralları var ki onun da ilk sırasında, eski İzmir fotoğrafları içermesi yazıyor. Siyah beyaz fotoğraflar tercih ediyor. Özel araştırmalar sonucu elde edilen fotoğraflar da mevcut. Örneğin bir fotoğraf paylaşılıyor ve ardından o hikayenin arka planı takip ediyor. O ana ilişkin daha başka anıların peşine düşülüyor. Sayfadaki üye sayısı fazla olduğu için, “Bu konuya yönelik elinde fotoğraf olan var mı” diye çağrıda bulunuluyor ve

ardından, fotoğraflar akmaya başlıyor. Mehmet Sunucu, organizasyonlarına yönelik ilginin fazla olmasının daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış İzmir fotoğraflarının ortaya çıkmasına ve paylaşılmasına aracı olduğunu söyleyerek, “İzmir Kartpostalları kısa sayabileceğim bir süre içerisinde şehrimize yönelik aidiyet hissini canlı tutma araçlarından birisi oldu. Bu da bizler için çok büyük mutluluk. Fotoğrafların altına yapılan yorumlar okunduğunda, eskinin İzmir'ine duyulan özlem açık biçimde ortaya çıkıyor. Özellikle doğup büyüdükları yerlerinden uzakta yaşayan İzmirli'lerin yazdıkları çok duygusal çağrışımlar içeriyor. Onların hissettiği, iki kez özlem” diyor.

ŞEHİR BULUŞMALARI

Mehmet Sunucu, sayfanın takipçilerinin tamamının birleştiği konunun, geçmiş zamanın İzmir'inin çok daha güzel olduğu yönünde olduğunu aktararak, "Yapılan yorumlarda, o denli güzel bir şehirde yaşamanın ayrıcalık olduğunun altı çiziliyor" görüşlerine yer veriyor. Sunucu, sayfaya bu kadar yoğun ilgi olmasının heyecanı da arttırdığını söyleyerek, "Şimdi daha fazla fotoğraf bulma konusunda yoğun emek harcanıyor. Belki de süreç farklı

yerlere evrilecek. Eski fotoğraflardaki gelenek, görenek ve yaşam biçiminin içeriğini oluşturacağı, fotoğraflar eşliğinde bir müzenin hayali kuruluyor. Eskinin İzmir'ini yaşayan ve soluyanların katılımıyla, günümüz İzmir insanını buluşturacak, geniş katılımlı bir sergi ve beraberinde başlayıp, düzenli aralıklarla devam edecek, 'fotoğrafların ışığında geçmiş zaman olur ki' temalı şehir buluşmaları organize edilmesi düşünülüyor. Tüm bunların olabilmesi için paydaş sayımızı daha da artırmak istiyoruz" diyor.

Fotoğraf

*"Durakta üç kişi
Adam kadın ve çocuk*

*Adamın elleri ceplerinde
Kadın çocuğun elini tutmuş*

*Adam hüzünlü
Hüzünlü şarkılar gibi hüzünlü*

*Kadın güzel
Güzel anılar gibi güzel*

*Çocuk
Güzel anılar gibi hüzünlü
Hüzünlü şarkılar gibi güzel"*

Cemal Süreya

Binlerce el yazmasını ve 1 milyonun üzerinde kitabı bünyesinde bulunduran İzmir Milli Kütüphane’de mücevher değerinde bir el yazması bulunuyor. 1465 yılında yazar Enveri tarafından tamamlanan el yazması eser Düstûrnâme-i Enverî İzmir’in ayrıcalıklı bir değeridir. Kitabın bir diğer nüshası da Fransa’da koruma altında tutuluyor.

Şehrin Düsturu

Yüz sekiz yıllık bir bilgi mabedi... Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün, ümmetten millet, enkazdan devlet, istibdattan cumhuriyet yarattığı çok yoğun çalışma döneminde bile tam üç kez ziyaret ettiği, İzmir’in yüzük taşı değerinde bir bina... Bir milyon üç yüz binin üzerinde kitap koleksiyonu... Dört bine yakın el yazması... El yazmalarının en değerlilerinden biri; “Düstûrnâme-i Enverî”. Düstûrnâme-i Enverî’nin yazarı Enveri hakkında pek fazla bilgiye ulaşılamıyor. Ancak kitabın yazıldığı tarihten, Fatih Sultan Mehmet döneminde yaşadığını anlıyoruz. Enveri bu el yazması eseri iki nüsha olarak yazmış. Nüshalardan biri Fransa’ya kaçırılmış. Paris’te Milli Kütüphane’de Doğu Yazma Eserleri bölümünde sergileniyor. Tam ve orijinal nüsha olan diğeri ise İzmir Milli Kütüphane’imizde muhafaza edilmekte. Düstûrnâme-i Enverî, Yazıciğade Ali’nin Tarihi Ali Selçuk kitabıyla birlikte Türk tarihinin en eski iki telif edilmiş tarih

kitabından biridir. Enveri, 1465 yılında tamamladığı eserini, mesnevi tarzında yazmış ve Veziriazam Mahmut Paşa’ya armağan etmiştir. Düstûrnâme-i Enverî’yi üç ana kısımda incelemek mümkündür.

1. Kısım; İlk 17 kitabı oluşturan 1. kısım genel İslam Tarihinin anlatıldığı bölümdür.
2. Kısım; en önemli ve en büyük bölümü oluşturan bu kısım, 17 kitaptan oluşmaktadır. Kitabın bu bölümünde, Batı Anadolu Türk Beylikleri’nin en önemlilerinden biri olan, Aydınogulları anlatılmaktadır. Aydınogulları ile ilgili olarak diğer kaynaklarda bulunmayan, Gazi Umur Bey’in 26 gazasının çok ayrıntılı bir biçimde anlatılması gibi birçok bilgi bu bölümde yer alır. Düstûrnâme-i Enverî bu ikinci bölümüyle Osmanlı öncesi Türk tarihine açılan en önemli tarih pencerelerinden biridir.
3. Kısım; Enveri’nin Osmanlı tarihini anlattığı bu kısım eserin 19, 20, 21 ve 22. Kitapları’ndan oluşur. 19. Kitap Fatih Sultan Mehmet’e kadar olan Osmanlı tarihini, 20. Kitap Fatih Sultan Mehmet’in 1465

yılına kadar uzanan dönemini, 21. Kitap Veziriazam Mahmut Paşa'nın gaza ve fetihlerini ve eserin son bölümü olan 22. Kitap da Mamut Paşa'ya yazılmış methiyeden oluşur. Düstûrnâme-i Enverî bugün; zengin

koleksiyonları ile 108 yıldır, bir sivil toplum kütüphanesi olarak hizmet veren İzmir Milli Kütüphane'nin en önemli hazinelerinden biri olarak kütüphane arşivinde korunmaktadır.

“Sinema Bir Şenliktir”

Onat Kutlar

İzmir’in film platosu olması adına atılan adımların önemli kilometre taşlarından biri olan, “Kısa Kısa Kemeraltı Film Yarışması” iki yaşında... Şehrimizin yanı sıra, farklı illerden de yönetmenlerin yer aldığı buluşmada ortaya çıkan eserler, İzmir’in günlük hayatından ipuçları verir nitelikte.

Şenliğimize, Şenlik

oyuncu Hatice Aslan, görüntü yönetmeni Meryem Yavuz, yönetmen Ceylan Özgün Özçelik ve oyuncu-yönetmen-editör Ayrıs Alptekin jüri üyeliği üstlendiler. Değerlendirme sonucu Furkan Koçoğulları'nın, “Sayıklamalar” adlı filmi birinciliğe değer gördü. Volkan Güney Eker'in, “İnziva” filmi ikinci, Begüm Aksoy'un, “Simirna'nın Çukuru” filmi de üçüncü oldu. Jüri, Seda Özaltan ve Gülden Cevher Öz'ün birlikte çektikleri, “Cennet” ile Okan Erünsal'ın, “Cess” adlı filmini de mansiyona değer gördü.

KONAK BELEDİYESİ ANA SPONSOR

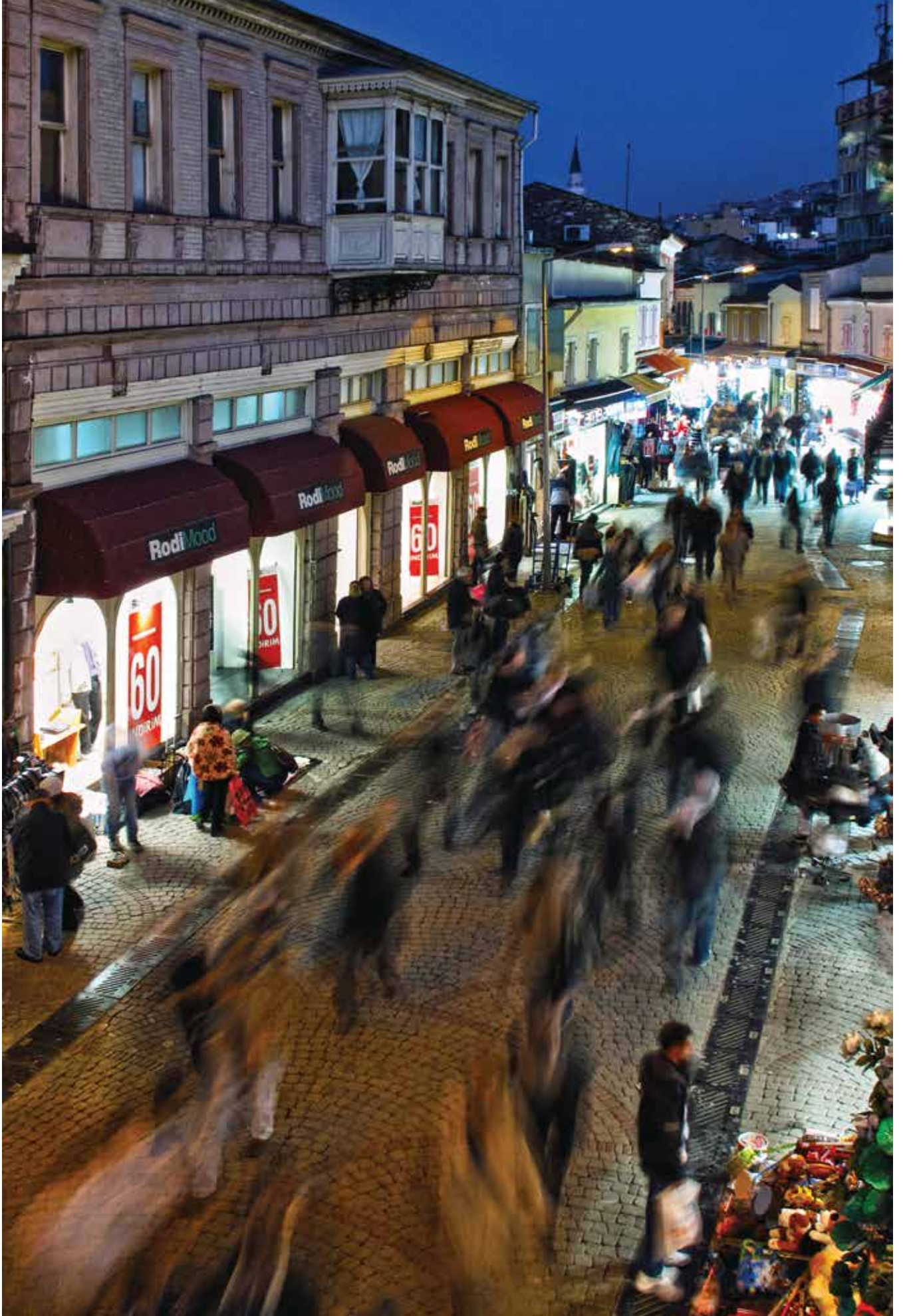
Hezarfen Film Galerisi, Kentimiz İzmir Derneği ve TARKEM işbirliğiyle düzenlenen, “Kısa Kısa Kemeraltı Kısa Film Yarışması”na, Konak Belediyesi ana sponsor olarak destek verdi. Ayrıca İzmir Sanat Derneği, İzmir Vakfı, İzmir Sinema Ofisi, European Film Academy (EFA), İzmir Tarihi Kemeraltı Esnaf Derneği de destekçiler arasında yer aldı.

HEYECAN İLE...

Kısa Kısa Kemeraltı Kısa Film Yarışması'nın direktörü Nesim Bencoya, yarışmanın

gerçekleşmesinde Konak Belediye Başkanı Abdül Batur'un çok önemli katkısı olduğunu söyleyerek, “Konak Belediyesi, yarışmanın ödülleri sorumluluğunu üstlenerek ana sponsorumuz oldu. Başkan Batur, ödül töreninde de bizleri onurlandırdı. Kendisine ve ekibine çok teşekkür ediyoruz” dedi. İzmir’de birçok sinema etkinliği düzenlediğini, Hazarfen Film’in direktörlüğünü üstlendiğini, yurtdışında Sinematek direktörlüğü yaptığını, Altın Portakal ve Malatya Uluslararası gibi film festivallerinde sanat direktörlüğü yaptığını vurgulayan Nesim Bencoya, “Bu tecrübelerime dayanarak söyleyebilirim ki, İzmir’de sinema üretiminin yok olacak kadar az bir şekilde kendisinden söz ettirmesi ve İzmir’in sinema soluyan bir kent olmaması beni her zaman tedirgin etmiştir” diyor. Bencoya, “Kemeraltı'nın mimarisi, insanları, hikayeleri ve çok kültürlülüğü ile son derece sinematografik bir alan. Burada çekilecek filmlerle bu tarihi ve kültürel alana büyük katkı sağlarsanız yönündeki fikrimi Kentimiz İzmir Derneği ve Tarkem'deki arkadaşlarımla paylaştığımda onlardan heyecan verici geri dönüş aldım ve hep beraber işe

İkinci kez düzenlenen, “Kısa Kısa Kemeraltı Kısa Film Yarışması” ilk yıla göre yüzde 41 oranında artışla, 128 filmin sahnelendiği bir platforma dönüştü. Düzenleyiciler, Kemeraltı'nın bilinirliğinin artırılması, İzmir’i ve yanı sıra Kemeraltı'nı film endüstrisinin önemli lokasyonlarından birisine dönüştürmesi için gerçekleştirilen etkinliğin, büyüyerek yoluna devam ettiğini ve bunun da sevindirici olduğunu aktarıyor. Yarışma sürecinde, farklı hikayelerin işlendiği kısa filmlerde, Kemeraltı sokak sokak keşfedilirken, bölge çekimler sürecinde film platosu oldu. Sinema sanatının önemli isimleri olan yapımcı Zeynep Atakan,

Fotoğraf: Mehmet Yasa

koyulduk” yönünde görüş belirtiyor. Kemeraltı’nın birçok insanın gözünde dünyanın en büyük açık hava çarşılarından birisi olduğunu ve bunun haklılık payının bulunduğunu aktaran Nesim Bencoya, “Ancak Kemeraltı sadece bir çarşı değil. İçinde Bizans’ı, Osmanlı’yı, değişik din ve kültürleri, camileri, hanları, sinagogları, kiliseleri ve bu mekanlara bağlı olan hikayeleri barındıran bir yer. Sinema sanatı her türlü enformasyonu sağlar niteliktedir. Dolayısıyla sinema üretimi Kemeraltı için vazgeçilmez bir zorunluluk aslında. Diğer yandan, biz İzmir olarak sinema soluyan bir kent olmak istiyorsak, bunu kentin ilginç dekorlarında yapmalıyız” vurgusunda bulunuyor. Yarışma jürisinin Türkiye’nin önde gelen sinemacılarından oluştuğunu ve bunun da katılımcı sayısında önemli bir artış sağladığını aktararak, Bencoya “Filmlerin yönetmenlerinin çoğu genç öğrenciler. Ancak görmezden gelinmeyecek kadar başvuru sayısı da ileri yaşta olanlardan oluştu. İlk film denemeleri olanlar da vardı daha fazla sayıda film çekenler de. Gönderilen filmler de çeşitlendi. Belgesel, deneysel ve kurmaca filmler çekildi. Kemeraltı’nın bilinmeyen mekanları kullanıldı. Sonuçlardan çok memnunuz” diyor.

SAYIKLAMALAR

“Sayıklamalar” filmiyle yarışmanın birinciliğini kazanan Furkan Koçoğulları, yarışmaya İzmir’den katıldı. Mimarlık bölümünde üniversite eğitimini tamamlayan Koçoğulları, sinema sanatıyla eğitim hayatının bütününde ilgilendiğini ve çeşitli sinema atölyelerine katıldığını aktarıyor. İşi nedeniyle gününün yarısını Kemeraltı’nda geçirdiğini söyleyen Furkan Koçoğulları, “Kemeraltı’nı, Türkiye’de toplumun değişen demografik yapısının alışkanlıklarının en net okunacağı yerlerden biri olarak görüyorum. Bunu satılan kıyafetten, kuru yemiştten, seslerden fark etmek, üzerine düşünmek ya da tartışmak çok keyifli. Ayrıca, çarşığı çocukluğumdan beri kaybolarak deneyimliyorum. Galiba Kemeraltı’nı deneyimlemenin de başka bir yolu yok. Halen daha arkamı dönüp baktığımda, biri az önce girdiğim sokağı değiştirmiş gibi gelir. Bu hissi seviyorum” diyor. İstanbul’da yaşamayacağını anlayıp İzmir’e döndüğünü ve ilk günlerde tedirgin ve kaygılı olduğunu söyleyen Koçoğulları, “Yıllar boyunca emek verip oluşturduğum sosyal çevreyi bir anda bırakıp gelmek yıpratıcı bir süreçti. Okul bitmeye yakın bir arkadaşım ‘Asıl yolculuk geri dönüştür’ demişti. Galiba şu sıralar İzmir’in benim için ifade ettiği şey de tam olarak bu” diyor. Yarışmadan

birinciliği alan filminin deneyimlediği bir olaya dayandığını vurgulayan Furkan Koçoğulları, Sayıklamalar’ın senaryosunu Aralık 2019 tarihinde yazmaya başladığını söylüyor. Senaryo sürecini tamamlamasıyla birlikte Bornova Belediyesi Film Ofisi’nden yapım desteği kazandığının altını çizen Koçoğulları, “Bu desteğin gelmesi filmi hayata geçirebilmem de çok etkili oldu” diyerek şu görüşlere yer veriyor:

İNZIVA

Yarışmaya İstanbul’dan katılan ve “İnziva” adını verdiği filmiyle ikincilik ödülünü alan Volkan Güney Eker, Sakarya ve İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi’nde peyzaj tasarımı üzerine aldığı eğitimin ardından Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde reklam üzerine yüksek lisansını tamamladı. Sinema sanatıyla, lise yıllarında yakından ilgilenmeye başlayan Volkan Güney Eker, üniversitenin ilk yıllarından bu yana kısa filmler çekiyor. Ürettiği filmleri anlatım olarak Yeni Gerçekçilik Akımı’na, sinematografi ve kurgu olarak da deneysel sinemaya yakın gördüğünü söyleyen Volkan Güney Eker, “İstanbul’da yaşayan birisi olarak İzmir benim için tek kelimeyle huzuru ifade ediyor” diyerek, Kemeraltı’nı da, “Sade ve bir o kadar da derin hikayeleri bünyesinde barındıran bir yer” diye tanımlıyor.

Basmane'deki oteller sokağı ve Yeni Şükran Oteli'yle ilgili bilgi birikimine sahip olduğunu aktaran Volkan Güney Eker, "Bu konu üzerine çalışma yapma fikri bende uzun süredir vardı. İzmir'e her gelişimde, neredeyse Basmane'deki oteller bölgesinde ve Kemeraltı'nda çekimler yapıyordum. Otellerde hayatını sürdüren, orada kendisine yeni bir aile kuran insanların mücadelesine tanık olma amacıyla bu filmi çektim" diyor.

SİMİRNA'NIN ÇUKURU

"Simirna'nın Çukuru" filmiyle üçüncülüğü elde eden Begüm Aksoy, yarışmaya İzmir'den katıldı. Aksoy, İzmir Ekonomi Üniversitesi Sinema ve Dijital Medya Bölümü'nden geçtiğimiz yıl mezun oldu. Yönetmen Begüm Aksoy, ödül alan filminin konusunu, bir iki yıldır düşündüğünü aktarıyor ve belgesel filmlerde pek görülmeyen bir anlatma tekniği kullandığını söyleyerek ekliyor: "Bu açıdan bakıldığında filmi, Yeni Dalga Akımı'na uygun görüyorum". Filminde, Basmane çukuru olarak bilinen alanı odak aldığını aktaran Aksoy, "Orası, mevcut atıl durumuna alıştığımız bir araziden çok daha fazlası. Hikayeler, yaşanmışlıklar ve bir şehrin tarihini barındırıyor. Ben filmimde, arazinin ve sokaklarının bugününü çektim. Belki süreç içerisinde bu alanlar aynı kalmayacak. Bu bakımdan zamana bir anekdot düştüğümü söyleyebilirim" diyor. İzmir'in her gününü, cumartesi gibi yaşadığı yönündeki görüşe katıldığını aktaran Begüm Aksoy, "İzmir benim için yaşanılacak, sevecek ve saygı duyulacak bir şehir. Böyle şehrin sinema sanatı adına daha çok üretim yapılabilen bir zemine oturmasını dilerim. İzmir'de çoğu üniversitenin sinema bölümü var ancak mezun olanlar ya İstanbul'a gidip sinema sektörüne tutunuyor ya da benim gibi farklı işlerde çalışarak hayatta kalıyorlar. İzmir'in, sinema sektörüne

daha çok kapısını açmasını ve Kısa Kısa Kemeraltı gibi etkinliklerin yapılmasını, genç sinemacılara destek verilmesini diliyorum" yönünde görüş belirtiyor.

CESS

"Cess" adlı filmiyle yarışmada mansiyon ödülü kazanan Okan Erünsal, sinema sanatıyla ilgisinin lise yıllarında başladığını ve bu merakın kendisini İstanbul Üniversitesi Radyo Sinema ve TV Bölümü'ndeki öğrenciliğe taşıdığını aktarıyor. 2016 yılında lisans eğitimini tamamlayan Erünsal, üniversitenin birinci sınıfından bu yana kısa filmler üretmeyi sürdürdüğünü vurguluyor. Kemeraltı'nın film yapımı için çok zengin bir alan olduğunu söyleyen Okan Erünsal, "İzmirli yönetmen arkadaşlarımla birlikte, bir film kampı düzenleyip, filmler üretme planımız olmuştu. Kemeraltı üzerine kısa film yarışmasının olduğunu gördüğümüzde de, kampı birlikte yaptığımız arkadaşlarımla katılmak istedik. Bizler için çok verimli bir süreç oldu" diyor. Cess'in, konvansiyonel belgesel tarzının dışında, yeni bir bakış açısı denediği film olduğunu söyleyen Okan Erünsal, "Tsai Ming Liang'ın hareketsizliği, Kurosawa'nın kompozisyon dinamiği, Carl Dreyer'in duygu bütünlüğü, Vertov'un hareket ve özgürlüğü, hepsinden öğrenecek şeyim var ama Tunç Okan'ın filmleri, oluşturmaya çalıştığım dil ve biçimi en çok etkileyen filmler olmuştur" yönünde görüş belirtiyor. Kemeraltı'nı, tarihi ve yapıları üzerinden değil, üzerindeki insanların samimiyetinden okuduğunu söyleyen Erünsal, "Zaten burada yıllarını geçirmiş bir insanın samimiyeti üzerinden bir film yaptım: Samimiyet".

CENNET

Olca Seda Özaltan ve Gülden Gevher Öz'ün ortak filmi olan

"Cennet", yarışmanın mansiyon kazanan bir diğer yapıımı oldu. İkili yarışmaya İzmir'den katıldı. Her ikisi de öğretmen. Onur Ünlü ve Funda Alp'in ders verdiği, "Filmokulu İzmir Senaryo Eğitim Grubu"nda başlayan arkadaşlık, ortak proje üretmeye varan dostluğa ulaştı. Öz, iletişim fakültesinde sinema alanında yüksek lisans yaptı. Özaltan uzun yıllara varan fotoğrafçılık deneyimini sinema alanına da taşıdı. Olca Seda Özaltan ve Gülden Gevher Öz yaptıkları ortak açıklamada, sinemada son dönemde kendilerini fazlasıyla heyecanlandıran ekolün, Yunan Yeni Dalga akımı olduğunun altını çizerek, "Beğendimiz ve izlemekten keyif aldığımız pek çok farklı ekol olmasına rağmen, yarışmaya gönderdiğimiz filmde bunların etkisinden söz edemeyiz. Zira bu film bizim için 'Kemeraltı' demekti; Kemeraltı ise duygu ve nostalji... Bu nedenle izleyici üzerinde bize çocukluğumuzun filmlerindeki duygu ve sıcaklığı hatırlatan bir tat bırakma üzerine uzlaşarak yola çıktık. Anlatıyı da bu bağlamda romantik bir temelde kurmak istedik" diyorlar. Cennet'in ortaya çıkmasından önce akıllarında, daha farklı bir Kemeraltı hikayesi olduğunu aktaran Öz ve Özaltan açıklamalarında, "Nesim Bey'in mentörlük ettiği Kemeraltı gezisinde Sinyora ve Algazi Sinagogları'nı görünce fikrimiz bir anda değişti. İlk defa bir mekâna film yazma, bir mekânda muhakkak o filmi çekme arzusuyla dolmuştuk. Filmimizin fikri, gezinin akşamında oluştu" diyor. Filmlerinin Kemeraltı'nda yaşayan ve farklı dinlere mensup bireylerin dostluğunu, çocuklar gözünden anlattığını vurgulayan Öz ile Özaltan, "Filmi izleyenlerden dostluk, sevgi ve barış üzerine inşa etmek istediğimiz duyguların onlara geçtiği yönünde çok güzel dönüşler aldık ve bu bizi çok mutlu ediyor" yönünde görüş belirtiyor.

Şehrimizdeki barınaklardan sahiplenilen can dostların sayısı her geçen gün artıyor. Sokaklarımızda yaşayan sahipsiz hayvanlar, o sokağın doğal bir üyesi olarak kabul görüyor. Yapılan araştırmalar, hayvanlarla birlikte büyüyen çocukların, özgüvenlerinin yüksek olduğunu ve empati becerilerinin geliştiğini kanıtlarken, İzmir'in sokakları, bir de bu yönüyle büyütüyor çocuklarını!

Canımıza, Can

Sadece şehrimizin değil, hayatlarımızın ayrılmaz parçası olan can dostlarımızın da ısınma vaktidir gelen aylar. Parklarda, bahçelerde, avlulu evlerde, çatı kiremitlerinde ve güneş ışığının lüksünü hissedebilecekleri her yere serilme zamanıdır şimdi onlar için... Doğadan kopuşu ve yaşamı paylaştığımız hayvanları yok saymanın imkansızlığını fark eden insan sayısının giderek artması,

uygarlığın artı hanesine yazılıyor. Asırlık dostlarımızla ilişkilerimiz tüm medeni şehirlerde olduğu gibi İzmir'de de olumlu bir noktada. Başta yerel yönetimler olmak üzere konunun doğrudan takipçisi olan sivil toplum kuruluşları ve gönüllülerin katılımıyla can dostlarımızın yaşam serüvenlerini kolaylaştırıyoruz. Dostlarımızın iyi koşullarda yaşamalarına katkıda bulunmak isteyenlerin sayısı her geçen gün

artıyor. Evini sahipsiz bir hayvanla paylaşma kararı alan hemşehrilerimiz, uzun yıllar sürececek bir dostluğun başlangıcına adım atıyor. Sahipsiz sokak hayvanlarının sağlıklarıyla, beslenmesiyle ilgilenenler de azımsanmayacak kadar çok. İzmir'in özellikle merkezindeki hemen her sokakta bir kap mama ve bir kap su, asırlık dostlarımız için hazır bekliyor. Yanı sıra şehir genelindeki hayvan barınaklarını ziyaret edip desteklerini sunanların sayısı da her geçen gün artıyor. Şehrimizin meydanlarını dolduran kuşları yemlemek için evlerinden çıkanlara tanık oluyoruz. Cebinde, çantasında darı olsun bulgur olsun, bir avuç yem bulunduranların olduğunu bilmek ayrı bir sevinç kaynağı.

KONAK BELEDİYESİ ETKİSİ

Konak Belediyesi olarak can dostlarımızın sağlıkları, gıda ihtiyaçları güvenlikleri başta olmak üzere bakımları için var gücümüzle çalışıyoruz. Veteriner İşleri Müdürlüğümüz bünyesindeki Hayvan Sağlığı Merkezi'ni yeniledik ve teknolojik cihazların sayısını artırdık. Can dostlarımızın iyiliklerine yönelik müdahalelerimiz şimdi daha seri biçimde uygulanıyor. Mama desteğimizi de çoğalttık. Atık otomobil lastiklerinden yaptığımız, kedi evleri büyük ilgi gördü ve daha çok sayıda sokağımıza yerleştirildi. Sevimli arkadaşlarımızın kış aylarını açıkta geçirmemeleri için gerçekleştirdiğimiz bu uygulamayı önümüzdeki kış daha fazla sayıda sokağımızda yaygınlaştıracamız.

HAYVAN DESTEKLİ TERAPİ

Can dostlarımızla binlerce yıl önce başlayan ilişkimiz, günümüzde medeni olan tüm yerleşimlerde, ortak bir yaşamın paydaşlığına evrilmiş durumda. Çok sayıda ailenin üyesi olan, aynı mahalleyi, sokağı, semti paylaştığımız hayvanlarla yapılan arkadaşlığın, sağlığa iyi geldiği yapılan araştırmalarla ortaya konuyor. Hayvan destekli terapi dünyadaki pek çok tıp kuruluşunda, kronik hastalıklardan psikiyatrik rahatsızlıklara kadar çok sayıda alanda uygulanıyor.

DOKUNMAK İYİ GELİR

Sevilen her ne ve kim ise ona dokunmanın iyi geldiğine işaret eden psikolog Hande Çelikay, “Buradan yola çıkarak, hayvanlara dokunma

eylemeni kesinlikle öneriyoruz. Bunun çok sayıda kanıtı bulunuyor. İnsanlar ve hayvanlar arasındaki güven verici, olumlu, sakinleştirici bağlanma; stres hormonları olarak bilinen epinefrin ve kortikosteroidlerin salınmasına, kan basıncının, nabız ve solunum hızının azalmasına neden olmaktadır. Fizyolojik olarak kanıtlanmış bir durumdan söz ediyoruz” yönünde görüş belirtiyor.

Bunun yanı sıra insanlar ve hayvanlar arasındaki güçlü bağlanmanın; bireylerin sosyal davranış ve ilişkili mekanizmaları, kişilik özelliği ve bilişsel yönlerini etkilediğine dikkat çeken Çelikay, “Bir hayvanın bakımı ile ilgilenmek bireyin kendi problemlerinden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Bir nevi uğraş terapisi hizmeti görmektedir” diyor. Araştırmaların, çocukların hayvanlar ile etkileşimlerinin onların üzerinde psikolojik, duygusal, sosyal ve fiziksel yararlarının olduğunu gösterdiğini söyleyen Hande Çelikay, “Yapılan deneysel çalışmalarda hayvanlarla temas içerisinde olan çocukların öğrenme ve iletişim becerilerinde artış ve şiddet davranışlarında

azalma olduğunu göstermiştir. Ayrıca dil ve sosyal etkileşim becerileri de gelişim göstermiştir. Duygusal duyarlılık becerilerinde artış ve dikkat dağınıklığında da azalma görülmesi araştırmaların diğer önemli sonuçlarından. Çocukların denge, yürüyüş şekli ve postural duruşta düzelmeler saptanmıştır” yönünde görüş belirtiyor.

Hayvanlarla temas eden çocuklardaki genel stres düzeyinin azaldığı ve morallerinde yükselme bulgularına dikkat çeken Çelikay, “Psikiyatrik sorunu olan adölesanlar ile yapılan bir çalışmada tedavilerinin bir parçası olarak köpek ile geçirdikleri zaman hakkında duygularını yazmaları istenmiştir. Hastaların çoğu ‘köpeği en iyi arkadaşları olarak gördüklerini’, ‘köpek ile sorunlarını paylaşabildiklerini’ belirtmişlerdir. Bu araştırmaların hepsi gösteriyor ki hayvanlarla büyüyen çocuklar tüm gelişim basamaklarını daha sağlıklı ve hızlı geçiriyorlar, akademik anlamda da daha başarılı oluyorlar. Sosyal ilişkileri de hayvanlarla büyümeyen akranlarından daha iyi oluyor” diyor.

HEM DE NASIL!

“Hayvanlarla kurulan iletişim, geliştirilen dostluk bağları hem sağlıklı hem de psikolojik güçlükler yaşayan kişilere hem de nasıl iyi geliyor” diyen psikolog Hande Çelikay, “Bu bağ, bizim yapabildiklerimizden çok daha fazlasını sağlayabiliyor” vurgusunda bulunuyor.

Hayvan sevgisinin insana iyi gelmesine yönelik birkaç psikoloji ekolünü saymanın mümkün olduğunu aktaran Hande Çelikay şunları söylüyor: “Biofli hipotezi, insanlarla diğer canlı sistemler arasında içgüdüsel bir bağ olduğu görüşüne dayanmaktadır. Öğrenme teorisi hayvan destekli uygulamalar sırasında anksiyetenin azalmasını açıklayan bir diğer teoridir. Öğrenme teorisine göre tepkiden elde edilen doyum, davranışın tekrar edilme sıklığını artırmakta, yani tatmin edici sonuçlar alındığında uyarıcı-tepki ilişkisi pekiştirilmektedir. Hoşnutsuzluk ise bireyin yeni alternatifler ve çözüm yolları aramasına neden olur; bu yeni arayış büyük olasılıkla deneme-yanılma yoluyla olmaktadır. Hayvan

destekli uygulamalar sırasında bireylerin dikkati ağrıdan ve sorunlardan hoşnut oldukları farklı bir yöne çekilmektedir. Psikoanalitik teori bireylerin açıklamakta zorlandığı düşünce, duygu, motivasyon, çatışma gibi durum ya da olayları gerçek veya hayali hayvanlara yansıtarak dile getirebildiklerini varsaymaktadır”. Bağlanma kuramının, insanların kendileri için önemli olan diğer kişilerle güçlü duygusal bağlar kurma eğiliminin nedenlerini açıklayan bir yaklaşım olduğuna vurgu yapan Çelikay, “Bu kurama göre hayvan destekli tedavilerde hayvanlar ‘geçiş objesi’ görevini yerine getirmektedir. Geçiş objesi, primer bakıcısından ayrılma stresini hafifletmeye yardımcı olan, rahatlatıcı işlevi olan bir öge ya da nesnedir. Terapotik süreçte hayvanlar tedavinin başlangıcında rahatlatıcı bir ortam yaratarak tedavi stresini azaltıcı etki göstermektedirler. Hayvanlar bağlanma figürü ve geçiş objesi olarak hizmet etse de tanımlar aslında birbirinden tamamen farklıdır. Bağlanmada uzun süreli duygusal bağlanma vardır, buna karşın geçiş objesinde uzun süreli bir bağlanma yoktur; bir durumdan diğerine geçiş vardır” diyor. Bilişsel ve sosyal bilişsel kuramların, bireyin bilişsel durumu ve davranışı arasında sürekli karşılıklı bir ilişki olduğu inancı üzerine kurulduğunu söyleyen Hande Çelikay, “Bu kuramlara göre hayvan destekli tedavinin amacı, benlik saygısı, özyeterlik, kontrol odağı gibi kişinin benlik algısında dolayısıyla da davranışlarında olumlu değişiklikler meydana getirmektir. Öğrenme ve değişim hayvanların gözlenmesi, taklit ve doğrudan uygulama yolu ile gerçekleşmektedir. Bu kuramların hepsinde de hayvanlarla kurulan bağın tedavi edici etkisi olduğunu görüyoruz” yönünde görüş belirtiyor.

ÇOCUKLAR İÇİN ÖNEMLİ

Hayvan sahiplenmenin sağlıklı ve handikaplı çocuklar için önemli olduğunu söyleyen psikolog Hande Çelikay, “Sağlıklı çocuklar yanında bazı özel duruma sahip çocuklarda özellikle kritik önemi vardır. Gelişim dönemlerinde gecikmeler yaşayan çocukların bir ev hayvanı ile zaman geçirmesi gelişimlerine katkı sağlayacaktır. Bunun yanında sosyalleşme yanı zayıf ya da gelişmemiş olan çocuklar; davranış bozukluklarına sahip, akademik başarıları düşük ve kendine güveni az olan çocukların hayvan sahiplenmesi gelecek yaşamları için kritik öneme

sahiptir. Öğrenme güçlüğü, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanılı çocuklarımız hayvan dostlarımız ile büyürlerse hem dikkatleri daha iyi olacak hem de öğrenme becerilerinde ve akademik yaşamlarında daha mutlu olacaklardır. Hafif ve orta düzeyde otizm ile anksiyete sorunu yaşayan çocukların iletişim becerilerindeki gelişim sadece onları değil ailelerini de mutlu edecektir.

FARK

İzmir'in hayvan sevgisi anlamında örnek bir şehir olduğunu da vurgu yapan Çelikay, "İzmir her yönüyle olduğu gibi hayvan sever insanların duyarlı davranışları ile öncü ve örnek bir şehir. İzmir'in hangi semtine gidersek gidelim bir yerlerde hayvanlar için bırakılmış su kaplarına ve yiyeceklere rastlıyoruz. Sokağa çıkma yasağı varken bile düzenlemeler hayvanları gözetilerek yapıyor. Unutamadığım bir anımı paylaşmak istiyorum. Bir dönem Katip Çelebi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'ne ders vermeye gidiyordum. Ders sırasında dışardan bir köpek girdi ve sınıfın bir köşesine oturdu. Ders bitene kadar 45 dakika bir köşede oturdu ve dersi dinledi. Ders bitince öğrenciler gelip onu sevdiler. Meğer her derse geliyormuş. Hiçbir hoca da çıkarma girişiminde bulunmamış. Öğrenciler kampüsta hayvanları besliyorlarmış. Bunları görmek gerçekten umut verici... Sokak hayvanlarını besleyen, düzenli veterinerlere götürülen hatta aşılarını yaptıran kent sakinlerinin çabalarını da unutmamak gerekir" diyor.

İzmir Yerel Tohum Derneği, gönüllülerin emeği ve yerel yönetimlerin desteğiyle düzenlenen tohum takas şenliklerinde, yerel tohumların korunmasına dair emek harcıyor. Yerelden evrensele ulaşılabileceğine inanan gönüllüler, tohum ile ilgili atadan kalma tüm yöntemleri paylaşıyor.

Hikayemizin Tohumu

On bin yıldır tarım yapılan toprakların insanlarıyız. Yerel değerlere sahip çıkmanın bir medeniyet anlayışı ve gelişmişlik düzeyi olduğu gerçektir. Anadolu topraklarına saldıığımız kökte filizler verdik. Bu topraklardan aldığımız ile binlerce yıldır bir döngü sürdürüyoruz. Ve bu akış halinin kesintisiz biçimde devam etmesi için bizden önce yaşayanlarımızın bıraktıkları değerlere sıkı sıkıya sarılıyoruz. Bu anlayışla, atalık

tohumları sahiplenerek gelecek kuşaklara aktarma istemimizden daha doğal bir şey olamaz. Yerel tohumları ehil ellerde temiz toprak, temiz hava, temiz su ile buluşturarak, doğal tarım yönteminin gelecek nesillere aktarılması gerçeği, tüm çıplaklığıyla önümüzde duruyor. Sağlıklı besinin sağlıklı yaşam ve nesiller olduğu gerçeğiyle hareket ederek 5 yıl önce gönüllülerle birlikte İzmir Yerel Tohum Derneği'ni kurduk.

Amacımız, yerel tohumun önemine dair farkındalık yaratmak, atalık tohumlarımızın yaygınlaşmasına katkı sunmak, imece kültürünü yaygınlaştırmak ve yerelden evrensele ulaşılabileceğini kanıtlamaktır. Bu doğrultudaki yolculuğumuz kesintisiz biçimde sürüyor ve sürecin daha da ivme alacağını, genç kuşaktan katılımcılarımızın varlığı kanıtıyor. Bizler ve ardımızdan gelen kuşaklar ilkokulda, Yerli Malı Haftası kutlardık. Çeşit çeşit yemişler, fındık, badem, portakal, elma saymakla bitmeyecek ürünlerimizi üretir ve tüketirdik. Dünyada kendi kendine yetebilen, 7 tarım ülkesinden birisiyiz diyerek yıllarca övündük. Ancak şimdi mercimek, patates, soğan, saman ve akla gelebilecek tüm ürünler ithal ediliyor. Çiftçimiz toprağını terk ediyor çünkü kendi karnını doyuramıyor. Kanser hızla arttı derken, bulaşıcı hastalıklar dünyayı yangın yerine çevirdi. Sağlıklı beslenmek ve güçlü bağışıklık sistemi salgınlara karşı en önemli silahımız ve bizlerin de toprağımıza, havamıza, suyumuzla, yerel tohumlarımıza sahip çıkmamız gerekiyor. Bu uğurda mücadele veren kitlelerin içerisinde yer almaktan kıvanç duyuyoruz.

81 İLE ÖRNEK

İzmir’de düzenlediğimiz tohum takas şenliklerinin yanı sıra Salihli, Turgutlu, Muğla, Aydın, Didim, İstanbul, Samsun, Merzifon, Eskişehir, Çanakkale, Balıkesir gibi illerde düzenlenen şenliklere de elimizden geldiğince destek olduk ve dahasını da yapmaya hazırız.

Bizlere ve sürdürdüğümüz uğraşımıza ilgi çok büyük. Pek çok üreticiyle etkileşim halindeyiz. Gittiğimiz yerlerde sık sık, “falanca ürün burada yetişir mi” sorusuyla karşılaşıyoruz. İnternet üzerinden tohum takası ya da

gönderimi taraftarı değiliz. Yüz yüze etkileşim halinde, bir araya gelerek, sohbet ederek, bölgeyi tanıyarak tohum takası yapıyoruz. Gittiğimiz yöreye göre yetişebileceğini düşündüğümüz tohumları paylaşmaya gayret ediyoruz. İzmir ve çevresinde yetişen kavun, enginar, şevketi bostan, kınalı bamya, atalık mısır, acur, börülce, fasulye çeşitlerinin yurdumuzun farklı yerlerinde de denenebileceğini savunuyoruz ancak önemli olan her bölgenin kendi tohumunu koruma altına almasıdır. Ege Bölgesi dışında gittiğimiz her yerde en sık sorduğumuz soru, “Sizler

burada hangi tohumları koruma altına aldınız” yönünde oluyor. Dileğimiz 81 ilimizin tamamında yerel tohum derneklerinin kurulmasıdır. Her ailenin, her bireyin yerel tohumlara sahip çıkması gerekiyor.

TARIM DEVRİMİ

Yasalar çerçevesinde olan örgütlü mücadeleye fazlasıyla inanıyorum. Bizim şiddetle bir tarım devrimine ihtiyacımız var. Yerel tohum eken üretici cezalandırılmamalı. Aksine sertifikalı tohum üreten daha çok teşvik edilerek korunmalı ve özendirilmeli.

DAYANIŞMA HALİNDE

Sağlıklı gıda için yerel tohumların, doğal tarım ve doğal korunma yöntemleriyle yetiştirilmesi, uygun biçimde saklanması ve pişirilmesi de gerekiyor. Bunun için katılımcılarımız bilgi ve deneyimlerini birbirlerine aktarıyorlar. Gıda Dayanışma Topluluğu'nu da bu amaçla kurduk. Takas şenliklerimizde kazanlarla ekşi mayalar, kefir mayası paylaşıyoruz. Sirke anası zinciri, ekşi maya

zinciri kuruyoruz. Her türlü reçel, komposto, geleneksel tarım ve yemek yöntemleri hakkında bilgi, tavsiye ve paylaşımlarda bulunuyoruz. Kantaron, kudret narı yağı nasıl yapılır; defne yağı nasıl çıkarılır; sabun, krem nasıl yapılır gibi sorulara yanıt arıyoruz. Grubumuzda konuya yetkin hocalarımız, alanında uzman yetişmiş insanlarımız var. Bu kişilerin desteğiyle hep birlikte, doğruyu bulmaya ve o bulduğumuza devam etmeye gayret ediyoruz.

YENİDEN İMECE

Köylülerimizin yanına daha sık gidelim ve tarhana mı yapıyor, imece usulüyle ona yardım edelim. Portakal mı topluyor, zeytin mi hasat ediyor? Yanında olalım... Kaynaşalım ve hayatı imece usulü akıtalım. Dernek üyeleri olarak bu imece halkasını oluşturduk ve her geçen gün daha fazla sayıda insanımız, bu halkaya ekleniyor. Halk akademisi gibiyiz. Paylaşılan deneyimler, atalardan kalan bilgiler birlikteliğimizi zenginleştiriyor. Örneğin sosyal medya mecramızda şöyle bir paylaşım vardı ki unutmak mümkün değil. Zeytin ağacının ürün vermediğinden yakınan bir gönüllümüze diğer gönüllümüz şöyle bir yanıt yazmıştı: "Korkut o ağacı. Eline baltayı al ve tersiyle git hafifçe vur. Sonra da seni keserim bak, de nasıl zeytin verecek göreceksin". Ve bu yüzlerce yıl önceden bu yana bizim topraklarımızda atalarımızın denediği, uyguladığı bir yöntem. Miti var! Mitolojisi var! Kültürel aktarımların peşi sıra yürüyoruz ve bu yolculuğumuzdan çok keyif alıyoruz.

Yerel tohumların ehil ellerde, temiz toprak, temiz su ile buluşturularak gelecek nesillere aktarılmasına mecburuz. Aksi halde çıkmaz sokağa saplanırız. Bu aşamada yerel yönetimlerin desteği şart. Yerel tohuma sahip çıkmak bir devlet politikası olmalı. Okullarımızda sağlıklı besin dersleri müfredata girmeli. İşte o zaman geleceğimiz daha aydınlık diyebiliriz.

YÜZ YILLIK TOHUM

Tohumları evlerimizin uygun alanlarında saklıyoruz. Bir tohum evine ihtiyacımız var. Yerel tohumlarımız doğrudan açık alanlardaki toprakta ekilip yaşatılıyor ve böylece döngü sağlanıyor. En büyük tohum bankasının toprak olduğuna inanıyoruz.

Bahçesinde, tarlasında ekip biçen gönüllülerimizden tohum topluyoruz. Yüz yıldan fazla bir süredir ekilip biçilen buğdayı Egeli bir üreticimiz çoğalttı. Yanı sıra dikenli salatalık, dikenli yerli ıspanak, Spil'in dağ köylerinde bulduğumuz börülce, sarı reçellik ampul domates, yaprak kereviz, kara lahana, kınalı bamya, Çeşme kavunu, Kırkağaç kavunu, sakız enginar, nane, dereotu gibi yeşillikler, İzmir kekiği, lavanta, ıhlamur ve daha pek çok tohum derneğimize ulaşıyor. Gönüllülerle birlikte paketleniyor ve tohum takas şenliklerinde dağıtılıyor. Ancak tekrar tekrar altını çizmek isterim ki öncelikle köyde yaşayan çiftçilerimizin yeniden yerel tohum ile buluşturulması şarttır. Ancak böylelikle, çokuluslu şirketlerin topluma dayattığı tohum zincirini kırabiliriz. Bunun gerçekleşmesiyle

toplum yeniden sağlıklı gıdaya kavuşacaktır.

İNSANLIĞIN DEĞERİ

Gelinen noktada çiftçi tohum elde etmek istediğinde gidip satın alıyor. Tohumların patentlenmesi diye bir şey olamaz. Olmamalı! Tohum hava gibi su gibi hepimizin ortak değeri, insanlığın ortak malı. Tohum şirketlerden parayla satın alınabilecek bir unsur değildir. Gıda sektöründe çalışan çokuluslu bir şirketin, bir köylüye açtığı dava var ki vahameti gözler önüne seriyor. Söz konusu şirket tarlalara mısır ekiyor ve o mısırların içinden, rüzgarla beraber kendisine ait olmayan yandaki tarlaya giden bölümler oluyor. Diyorlar ki çiftçiye, "Bu mısırlar benim belgeli tohumum. Rüzgarla birlikte senin tarlana düştü. Bana

para vereceksin! Köylü de şirketin istemini kabul etmiyor ve bu olay, ABD mahkemelerinde dava konusu oluyor. Bu ve benzeri örneklere karşı durabilmemiz için geleneksele her zamankinden daha fazla sahip çıkmamız gerekiyor.

KIYAS OLAMAZ

Bizler, on binlerce yıldır bu topraklardan üretilen ürünlerle besleniyoruz. Atalık tohumlardan ürettiğimiz susamlarımızdan, bulgurumuzdan, buğdayımızdan ve daha nicesinden alacağımız fayda, diğerleriyle kıyaslanamaz. Türkiye'nin neresi olursa olsun gönüllülerimizden topladığımız tohumları, çoğaltılıp paylaşılması adına dağıtıyoruz. Satış yapmıyoruz. Senin enginarın var bende de nar var, hadi gel takas yapalım diyoruz. Amacımız sağlıklı besin ve sağlıklı nesil. Çağrımız ise yerel tohumuna sahip çık!

HİÇ BİR OLUR MU?

Yasalara göre yerel tohumların satışını yapmak yasak. Üretici tarlasında ürettiği tohumun fazlasını yan komşusuna satamıyor. Tohumlar patentleniyor, standart hale getiriliyor. Bunu destekliyoruz ama yerel tohumun teşvik edilmemesini kabul edemiyoruz. Çiftçilerimiz ne yazık ki güç koşullar altında yaşıyor. Ürettiği, çiftçinin geçimini sağlayamıyor. Köyler terk ediliyor. Öncelikle çiftçimizi, yerel tohumdan vazgeçmemesi konusunda ikna etmeliyiz. Ardından üreticimizin yerel tohumu satabilmesinin önünü açmalıyız. Hiç yerel üretim olan pembe domates ile hibrit tohumdan elde edilen domates aynı olur mu? Aynı dayanıklılığa, lezzete, dayanıklılığa sahip olabilir mi? Elbette olmaz! Köylümüzü hep birlikte yeniden yerel tohuma yönlendirmeliyiz.

BU GİDİŞAT DEĞİŞMELİ

Hayrettin Karaca anlatmıştı uzun yıllar önce. Olay şu ki ABD'liler ülkemize baraj yapımı için gelir. Ve barajın yapılacağı yerde toprakta uzun uzun bir şeyler ararlar. Ne arıyorsunuz diye sorulduğunda ise, "Buğdayın atasını arıyoruz" yanıtını verirler. Onlar yıllar öncesinden aramaya başlıyorlar ama bizim ülkemiz ne yazık ki hormonlu

ürünlere mahkum ediliyor. Bu gidişat, gidişat değil ve değişmelidir. Binlerce yıldan bu yana tarım yapılan ülkemiz, yeniden yerel tohumuna ve geleneklerine bütünüyle kavuşmalıdır.

O KÖY BİZİM KÖYÜMÜZ

Şehir merkezinde yaşayan insanlarımız da evlerinin balkonuna, penceresinin önüne yerleştireceği

saksılarda yerel tohum ekip dikmeli. Çocuklarımız da böylelikle evlerinde fidan yetiştirebilir ve bir tohumun yeşermesini görebilir. Bir an önce yoğun biçimde, köy ve kent buluşmalarına ihtiyaç var. Yerel yönetimlerin etkin katılımı, gönüllüler, üniversitelerden hocalarımız ve ziraat mühendislerimiz eşliğinde geniş kitlelerin köylere gitmesi ve sürekliliği olan seminerler dizisi başlatması gerekiyor. Köylülerden edinilecek

bilgilerle, yerel ürünlerin yapımı konusundaki eksikler giderilebilir. İzmir'in tüm köylerine ulaşılmalı! Kültürel zenginlikleri, yaşlı çınarlarımızın deneyimlerini öğrenmeli ve kayıt altına almalıyız ki toplumun tohum hafızasına sahip çıkabilelim.

ŞEMSIYE AÇMAK

Beko Dikmen'in 2020 sonunda Meşe Kitaplığı tarafından yayımlanan kitabı "Şemsiyelerim", zaman zaman anı türüne de yaklaşan bir yaşam öyküsü... Kendini ve sevdiklerini karşılaştığı zorluklardan korumak amacıyla iç dünyasında şemsiyeler açtığını yazan Dikmen, bu direnişini anlatıyor.

Ailevi meselelere, ayrılmalara, terk edilmelere, sağlık sorunlarına karşın yaşama sevincini hiç yitirmeyen; okulunu yarım bırakmak zorunda kalsa da kendini kitaplarla, sanatla yetiştiren; iş kadını ve sivil toplum önderi olarak toplumla bütünleşen Beko Dikmen'in yaşam hikâyesi, bir mücadele örneği. Çocukluğundan itibaren yaşamına dair notlar alan Dikmen kitabını, son hastalığı sürecinde dostlarının teşvikiyle ve "çocuklarıma bırakacağım bir veda" diyerek kaleme aldı. "Şemsiyelerim"; geçen yüzyılın ikinci yarısında Ada Gazinosu, Efes Oteli gibi İzmir'in kimi eğlence mekânlarından kültürel etkinliklerine, tenis sporuna; Alsancak, Hatay, Balçova gibi belli başlı semtlerine Dikmen'in perspektifinden uzanıyor. Yazar, İzmir'in efsane çocuk doktorlarından eşi Oktay Dikmen'in iki kuşağı büyüten hekimlik macerasına da kitabında sıklıkla yer veriyor. '90'ların sonunda Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği Başkanı olan Mert Dikmen'in annesi Beko Dikmen, oğluyla yaşadığı turizmci deneyimini de aktarıyor. "Şemsiyelerim", dönemin mekânlarına ve olaylarına değindiği bu yönleriyle anı türüne de yaklaşıyor. Hayata, babası tarafından terk edilmişliğin zorluklarıyla başlayan Beko Dikmen, İstanbul ve İzmir'de nüfuzlu iş insanları olan dayılarının kanatları altında, annesiyle büyüyor. Çok genç yaşta

istemeden yaptığı ilk evliliğinden kucağında bebeğiyle ayrılan Beko Dikmen, Oktay Dikmen'le evliliğinde adeta yeniden doğuyor. Çok çalışkan, çok aranan, başarılı bir doktorun eşi olmak onu zaman zaman zorlasa da sağlık ve ekonomi sorunları onları üzse de Beko Dikmen mücadeleci ruhunu hiç kaybetmiyor. Üç oğlu ve eşiyle kurduğu dünyasında her türlü zorluğun üstesinden gelmek için "şemsiyelerim" dediği duygusal savunma zırhını kuşanıyor. Dikmen, bu duyguyu şöyle anlatıyor:

"Çocukluk günlerimde ve ilk gençliğimde yaşama sevinci benim için hep bir hayaldi ve hayal olarak kaldı. Yaşam büyük, ben küçüktüm. Tüm olumsuzlukları, yalnızlığımı, mahzunluğumu üzüncülerimi şemsiyelerimle örtüp onların altında düşlerimin cennetini kurdum. Hüzünler yağmur olup yağsa da hep şemsiyelerime sığındım. Şemsiyelerim; yalnızlığımın yoldaşı, en vefalı dostlarımdı. Onlar benim kutsal korunağım, sevgilerim, hayallerim, umutlarımdı. Onlara sığınıp onlarla söyleşip onlarla yaşamı yaşanır kılmaya çalıştım."

Eserini, "Kendi küçük dünyamı çok naif bir dille anlatmaya çalıştığım kitabım" diye tanımlayan Dikmen, umduğunun çok üzerinde bir ilgi ile karşılandığını söylüyor. Edebiyatı çok seven, yaşamı boyunca çok kitap okuyan; opera, bale, tiyatro eserlerini takip eden; resimle amatör ruhla ilgilenen yazar, sanatın da hep şemsiyelerinden biri olduğunu belirtiyor; "Sanatla, eşimle, çocuklarımla kendimi motive edip yaşamak güzel şey" diyor.

Bir Çocuk Güler Dünya Yeniden Kurulur

Engelsiz Hayata İlk Adımı Birlikte Atalım

**Konak
Engelsiz
Yaşam
Köyü**

HAYATI PAYLAŞMAYA
ENGEL YOK

**Konak Engelsiz Yaşam Köyü
Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Öğrencilerini Bekliyor**

Bilgi için:
0506 383 22 87

Dijital Belediyecilik ile

Konak'ta

hizmete erişim
çok kolay

Konak Belediyesi
Web Sayfası ve
Mobil Uygulaması ile
işlemlerinizi
belediyeye gelmeden
daha kolay ve hızlı
gerçekleştirin.

KONAK BELEDİYESİ

Konak Belediyesi Mobil Uygulaması
GOOGLE PLAY STORE ve APP STORE'da